

7654

ధమ్మ పదము

అనువాదము

శ్రీరాజా వాసిరెడ్డి

మర్గా : దాశివేశ్వర ప్రసాద బహద్దరు గారు

ఆంధ్రప్రదేశ్ కా కార్యాలయము

హైదరాబాద్

౧౯౨౬]

[కూ. ౧-౪-౦

P.S.V.-1993

			పు
పియవగ్గో సోళసమో	...	...	౯.
కోధవగ్గో సత్తరసమో	...	...	౯.
మలవగ్గో అట్టారసమో	...	...	౧౦.
ధమ్మటవగ్గో ఏకూణవీసతిమో	...	...	౧౧.
మగ్గవగ్గో ఏసతిమో	...	...	౧. ౯
పకిణ్ణకవగ్గో ఏకవీసతిమో	...	...	౧౨.
నిరయవగ్గో బావీసతిమో	...	...	౧౩.
నాగవగ్గో తేవీసతిమో	...	...	౧౩౯
తణ్ణావగ్గో చతువీసతిమో	...	...	౧౪.
భిక్కువగ్గో సత్తవీసతిమో	...	...	౧౫.
బ్రాహ్మణవగ్గో ఛబ్బీసతిమో	...	...	౧౬.

విషయ సూచిక

[అంశమునకు]

			పుట
పీఠిక.	...	...	౧-౪౬
౧. యమకవర్గము	...	...	౪
౨. అప్రమాదవర్గము	...	...	౧౦
౩. చిత్తవర్గము	...	...	౧౫
౪. పుష్పవర్గము	...	...	౨౨
౫. బాలవర్గము	...	...	౨౮
౬. పండితవర్గము	...	...	౩౫
౭. అర్హతవర్గము	...	...	౪౨
౮. సహస్రవర్గము	...	...	౪౭
౯. పాదవర్గము	...	...	౫౪
౧౦. దండవర్గము	...	...	౬౧
౧౧. జరావర్గము	...	...	౬౬
౧౨. ఆత్మవర్గము	...	...	౭౧
౧౩. లోకవర్గము	...	...	౭౭
౧౪. బుద్ధవర్గము	...	...	౮౩

			పుట
౧౫. సుఖవర్గము	...	...	౮౯
౧౬. ప్రియవర్గము	...	...	౯౪
౧౭. క్రోధవర్గము	...	...	౯౯
౧౮. మలవర్గము	...	...	౧౦౬
౧౯. ధర్మస్థవర్గము	...	...	౧౧౪
౨౦. మార్గవర్గము	...	...	౧౨౨
౨౧. స్త్రీర్ణకవర్గము	...	...	౧౨౯
౨౨. నిరయవర్గము	...	...	౧౩౫
౨౩. నాగవర్గము	...	...	౧౪౨
౨౪. తృష్ణావర్గము	...	...	౧౫౧
౨౫. భిక్షువర్గము	...	...	౧౬౨
౨౬. బ్రాహ్మణవర్గము	...	...	౧౭౪
అనుబంధము			

ప్రీతి క

స్పష్టిలో నేవస్తువున కేని కాల మొక్కరీతిగాఁ గద
చుట యసాధారణము. అవనతి కొన్నాళ్లు,
ఉన్నతికొన్నాళ్లు గలుగుచుండును; తార్కారగుచుండును.

క్రీ. పూ. 6 న శతాబ్దియందా భారత దేశములో
మతవిషయమున నిట్టిస్థితి కలిగినది. అనఁగా ఇప్పటికిఁ
గొంచె మించుమించుగా 2,600 మేండ్లకుఁ బూర్వ
మన్నమాట. పరమసాధువులై, నిష్కామ్యబుద్ధితో దేశ
క్షేమముకొఱకు, శాంతిక పౌష్టికాచక్రియలు చేయుచు
రాజులకు సదాప్రజాపితముకొఱకయి ధర్మములఁ గఱ
పుచు ఆధ్యాత్మికచింతనముతోఁ గాలముఁ బుచ్చవలసివ
బ్రహ్మణసంఘము, రాజుల కాగ్రహమువచ్చునని జంకి
వారి తుందుడుకుల నడ్లగింపఁచెరి. కేవలము హింసాత్మక
ములైన కామ్యకర్మములకుఁ బాల్పడిరి. *హింసజాతుల
వారిని నీచముగాఁ జూచుచుండిరి. మానవసాధారణము
లైన వారిస్వత్వములను హరించి వారిని గ్రూరముగా
శిక్షించుచుండిరి.

* శాద్ధజాతకకథలలో ఇట్లున్నది.

కముతో మనుజులు తమకు చా మవి యున్నవని బాధకములు గల్పించుకొనుచున్నారు.

అజిత కేశకంబశమతము:—ఇది చాలవఱకు బాంచ శౌతికవాదము బోలియుండును. ఇందు బ్రక్కతిపదార్థము లై దున్నవందును. అజిత కేశి అవినాల్గుపదార్థములే యనును. మఱియు నితఁడు ప్రపంచములో అన్ని మతముల సిద్ధాంతములఁగూడ సత్యదూరములుగానున్నవనును. అవి కేవలముయుక్తిప్రతియుక్తులతోఁగర్పించిచేసిన సిద్ధాంతములే. సత్యతానుభవముతో నిర్మించినవి గావు. అనుభవదూరమైనది సత్య మెట్లగును? అనును.

ఇవిగాక వామభాగ, అఘోరాదు లైన మతములెన్నియో యున్నవి. వానిలో జీవికి సరకానుభవము తప్పనిది. చెవులలో ముక్కులలో నీలలు గ్రుచ్చుకొనుట, దేహము రక్కుకొనుట మొదలగుపనుల కలవాటుపడి సరకబాధల సహింపఁగలనేర్పు సంపాదింపవలెను. వానికొఱకు హఠయోగాదు లభ్యసింపవలె నని కొన్నియు, శవము మృతాత్మ; దానికి దహనఖననాది సంస్కారములు చేయరాదు. మఱొక సజీవాత్మ తినవలెను. జీవికి అణిమాదిసిద్ధులే పరమార్థము అని కొన్నియు, ననును.

తాంగములోఁ జెప్పఁబడిన దేహాత్మవాద పాంచశౌతిక వాదములకును గొంతవఱకు బోలికయున్నది.

ఇంతకంటె వానినిగూర్చి చోతుగఁ దెలిసికొనుటకు మన కాధారములు లేకున్నవి. మొత్తముమీఁద నివన్నియు హింసాత్మకములైనవే.

ఈ గజబిజిపాటులోనుండి బయటకుఁ బడుటకుఁ ద్రోవ కానరాకుండను. కొందఱుధీమంతులు బయలుదేరి రాజకీయసంస్కరణములు గావించిరి. కొన్ని దేశముల వారు ప్రజాస్వామ్యపురాజ్యముల స్థాపించుకొనిరి. ప్రజలకు విశ్వాసపాత్రుఁడైన నాయకుఁడే దానికిఁ బాలకుఁడుగా నుండవలెనని నియమము చేసికొనిరి. వాని యధికారముఁ గూడ మితఁజేరిరి. *కపిలవస్తు, సుంశుమారము, అలకవ్య, వైశాలి మొదలగురాజ్యము, లిట్టివి. సగరము, రథ్య, విద్య, వాణిజ్యము, తటాకములు, కాలునలు, మొదలగువ్యవస్థలు పాలించుట కొకొక్కదాని కొకొక్క ప్రత్యేక సమితులు గల్పింపఁబడినవి. ఇట్టిసంస్కరణములవలన రాజకీయదురవస్థ కొంతవఱకుఁ దొలఁగిపోయినది. కాని శాంతి సుస్థిరముగాఁ గుదురుకొనలేదు. బాహ్యసంస్కరణములు దానిని భద్రపఱుపఁ జాలవుకదా ! ఆధ్యాత్మికపరిణామ మవసరము. “యదా యదాహి ధర్మస్య గ్లాని ర్భవతి భారత, అభ్యుత్థాన మధర్మస్యతదాఽఽత్మానం సృజామ్యహమ్” అను శ్రీకృష్ణభగవానుని అభయప్రదానమున కిది పరీ

ముగాఁ జెంపొంది దృఢపడుటకు రెండేండ్లు పట్టినది. ముప్పదవ యేట నతఁడు సర్వసంగహరిత్యాగముచేసి దిగంబరుఁడై షరమసత్యము గనుగొనుటకు దీక్షఁ బూనినాఁడు. పిదపఁ గైవల్యప్రాప్తియగువఱకు అనఁగా ౧౦, ౧౨ ఏండ్లు మాన వ్రతుండై యుండెను.

వర్ధమానుఁ డిట్లతిధైర్యసాహసములతో నింద్రియముల నిగ్రహించుట చూచి జన మితనిని మహావీరుఁడని పేర్కొనుచుండిరట. నాటినుండియు వర్ధమానుఁడు మహావీరుఁడైనాఁడు. మానవ్రతుండై యొకచోటఁ గూర్చుండక జ్ఞానవిపాసువై దేశదేశములు ద్రిమృరినాఁడు. ఒకనాఁడీతఁడు కుమారగ్రామసమీపారణ్యములోఁ దపము చేసికొనుచుండెను. గొల్లఁడొకఁ డాదారిని రెండెడ్లను తొలుకొని వేవేగఁ బోవుచు మహావీరునియొద్ద నాయెద్దలను విడచిపోయెను. అతఁడు మరల వచ్చుసరికి ఆయెద్దలక్కడ లేకపోయెను. వాఁడు వెదుకగా ఆసమీపమున నొకచోట నున్నవి. మహావీరుఁడే వానిని దాచినాఁడనుకొని గొల్లఁడు మహావీరునిబట్టి చెవులలో నీఁగొట్టి నాఁడు.

ఇందుఁ డది తెలిసికొని “ప్రభూ! మీయాజ్ఞయై నచో ముం దిట్టివిపత్తులు గలుగనీక కాచుచుండు ననెనట. భగవానుఁడు “తీర్థంకరుఁ డెట్టిసమయములోఁగూడఁ బరు

లసహాయ మపేక్షింపఁ"డని ప్రత్యుత్తర మిచ్చెనట. కైవల్య ప్రాప్తియగులోపల నిట్టియపసర్గము లనేకములు మహావీరుఁ జేర్కొన్నవి. వ్రతభంగము చేయుటకు వైరులు ప్రలోభములు గూడఁ గల్పించినారు. కాని యతఁడు వేనికిని జలింపలేదు. జంబుకగ్రామములో ఋజూబాలికానది యొడ్డుననున్న శ్యామాకునిచేనిలోని గుప్తచైత్యములో శాలివృక్షముక్రిందఁ గూర్చుండి తిషమచేయుచుండగా సీతనికిఁ గైవల్యము(జ్ఞానము) గోచరించెను. అప్పుడు ఘాతీయకర్మచతుష్టయము (జ్ఞానావరణీయము, దర్శనావరణీయము, మోహనీయము, అంతరాయము) నశించి పోయెను.

ప్రపంచమం దన్నిప్రాణులును సమానులని దాని ముఖ్యతత్వము. జైను లిష్టడుగూడఁ గైవల్యప్రాప్త్యుత్పన్నము చేయుదురు. అం దీభావము ప్రకట మగుచుండును.

ఇట్లు తాను జ్ఞానియైనపిదప దానిని లోకములో వ్యాపింపఁ జేయుట కపాయనగరము వెలుపల† సమవశరణసభ గావించెను. ఆసభకు మానవులేకాక పశుసత్యుదులైన ప్రాణిసంఘమంతయు వచ్చెనట! అం దొక

† జైనులు శర్యోపదేశము చేయుటకుఁ జేసెడిసభ; జాడ్డుపరివర్తిభవంటిది.

బంగారు తామరపూవులోఁ గూర్చుండి మహావీరుఁ డిట్లు పన్యసిం చెనట. “లోకములో బ్రాహ్మణులు అశాంతిచే, అజ్ఞానముచే దుఃఖభాజనులై నశించుచున్నారు. నాయుపదేశములు విని మేలుపొందుఁడు. అజ్ఞానచక్ర మతిక్రమింపుఁడు. మ్లేచ్ఛులు, బ్రాహ్మణులు, శూద్రులు, స్త్రీలు అనుభేదము లేదు. సత్యపిపాసువు లందఱును సమముగా ఉదారమైన నాధర్మపతాకనీడను జేరుట కర్హులే. సంసారము సముద్ర మట్లు భయంకరమైనది. వృక్షమునకు బీజము కారణమైనట్లు అన్నిటికిని గర్భమే కారణము. అసత్కర్మముల వలన సభోగతి పొందుదురు. అశుభములైన బంధన కర్మములకు హింసయే కారణము. పుడుకూడ మీవంటి వాడే యనుకొనుఁడు. కామవివశులై కన్ను గానకచరింపవలదు. దానివలననే హింసాకృత్యము గలుగుచున్నది. ఇవి సూక్ష్మసూలము లని రెండు విధములుగా నున్నవి. సూక్ష్మము లాచరించుట కందఱు సప్తధులుకారు. స్థూలము లందఱు ఆచరింపవలెను.” అని దానిసారము.

ఆయుపన్యాసమువిని వేలకొలఁదిజనులు మహావీరుని శిష్యులైరి. ఆసమయముననే అక్కడ నొకయజ్ఞము జరుగుచుండెను. దానికి ఇంద్రభూతి, అగ్నిభూతి, వాయుభూతి మొదలగువారు పదునొకండుగురు బ్రాహ్మణులు ఋత్విజులు వచ్చిరి. వారుకూడ నాయుపన్యాసము విని మహా

వీరునితో వాదించి యోటుపడి శిష్యగణములోఁ జేరిరి. మహావీరుఁ డిట్లు తన ధర్మములు దేశములోఁ బ్రబోధముచేసి శిష్యసంఘముఁ గూర్చెను.

తన యుపదేశము లందఱకు సులభముగాఁ చెలియుటకు నష్ట డాతఁడు దేశభాషగానున్న మాగధిభాషతో నుపన్యసించెను; గ్రంథములనుగూడ నా భాషతోనే వ్రాయించెను. జైనులలో నన్నా న్యసులేకాక గృహస్థులు గూడ నున్నారు. జైనగృహస్థులైన పురుషులకు శ్రావకు లనియు, స్త్రీలకు శ్రావికలనియుఁబేర్లు. గృహస్థులకొఱకు మహావీరుఁడు ప్రత్యేకముగాఁబండ్రిండు ధర్మములు నియమించినాఁడు * 1. స్థూలహింస, 2. స్థూలాన్యతము, 3. స్థూలాదత్తాదానము, 4. స్థూలమైథునము, 5. పరిగ్రహ పరిమాణము, 6. దిగ్ర్యతము, 7. భోగోప భోగ పరిమాణము, 8. అనర్థదండము, 9. సమాయిక, 10. దేశావకాశిక, 11. పోషధ, 12. అతిధిసంవిభాగాఖ్య

* 1. అహింసాస్వరూపము తొలుత ౪ విధములుగాను, తిరిగి మొదటి మూడిటి నొకొకదానిని స్థూలమని నూత్నమని రెండువిధములుగాను విభజించినారు జైనులు. స్వప్రయోజనముకొఱకుఁ బరపీడనము గానిది.

2. పరులకు హానికరమైనది.

3. “పతితం విస్మృతం, నష్టం స్థితం స్థాపిత మాహితమ్; అదత్తం నాదదీత స్వం పరస్వం నక్వచిత్సుధీః” అని స్థూలాదత్తాదాన స్వరూపము జైనశాస్త్రకారులు నిర్ణయించినారు.

ములు, ముఖ్యముగా అనుసరింపవలసిన ధర్మములు. ఇవి సన్న్యాసధర్మము లాచరించుటకుఁ గ్రమాభ్యాసము గూర్చునట్లున్నవి. చీకటిపడ్డపిదప భోజనము చేయరాదు.

ఈశిష్యులలో 11 గణధరులు, 9వృద్ధులు, 42000 శ్రవణముఖ్యులు, 1500 శ్రవణులు, శ్రావిణకులు 3,18,000 ఉండిరి. మహావీరుఁడు స్త్రీపురుషభేదముగాని, హీనజాతి ఉత్తమజాతిభేదముగాని చూపక అందఱిని సమముగా

4. పరస్త్రీగవసము.

5. ఆశకు పరిమితి గల్పించుకొనుట. ఆనియమమునకు మించి లాభించినయశ్శమును ధర్మకార్యములకు వెచ్చించుట.

6. నిమ్మటకుఁబోవుటకు దిక్కులు నియమ మేర్పఱుచుకొనుట.

7. అన్నపానములు నిస్త్రుఘ్నహరులునైన భోగ్యవస్తువులను మిఁపఱుచుట.

8. వీధి ముగాఁగూడఁ బరుల కనిసరముగా హానికల్పింపకుండుట.

9. రాగద్వేషము విడిచి శాంతిఁదై తెండుగడియలకాల మాత్రమే చంద్రనివారము చేయుదుఁ గూర్చుండు.

10. సహాయక నిర్గుణముల నియమములు ఏదో కాలనియతి యేర్పాటుచేసికొని అంశాల కాచరించుట.

11. ఉపనాసాది ప్రతినిష్ఠుడై ౪ లేక ౮ దినములు శాశ్వత్యంత్రితో ధర్మకార్యములు చేయుచుండుట. ఈప్రతికాములలోఁ జైలమద్దనము, పాపచింతనముగూడదు. బ్రహ్మచర్య మనుషింపవలెను.

12. అతిఘనలఁగా జైనభిక్షువులు. వారికి అన్నవస్త్రాదులిచ్చి వారివ్రతము నిరభ్యంతరముగా పాసింపవలయుట.

నాదరించెను. అసమజాతివాడుఁ గూడఁ బండితుడై
యూచార్యపీఠ మారోహించుటకు దారిఁజూపెను. మహా
వీరుని యనుచరులలో ముఖ్యులైనవారిలో ఆర్యకాక
యను స్త్రీగూడఁ గాదు.

స్వాద్వాదము:—అశ్లేయవాదముఁ బడఁగొట్టు
టకు మహావీరుఁడు స్వాద్వాదముఁ గల్పించినాఁడు. జైన
సత్త్వశాస్త్రములోని ప్రధాననియమ మిందే యున్నది.
స్వాద్వాద మనఁగా ఒకవస్తువును భిన్న భిన్న దృష్టులతో
విచారించి భిన్న భిన్న ఫలములుఁ గనిపెట్టుట. ఒకఁడే
పురుషుఁ డొకనికిఁ దండ్రి, యొకనికిఁ గొడుగు, వేతాక
నికి మామ యగుచున్నాఁడు. ఒకటే ఘటము సత్తును,
అసత్తును అగుచున్నది. అనఁగా ఆఘటమందలి మృత్యుదా
ర్థము నశించుదుగాన సత్తును, దాని యాకృతి నశించునది
గాన అసత్తును అగును.

ప్రతివస్తువులోఁగూడ సదసద్ధర్మములిమిడియున్న
వి గాన కేవలసత్తుగాని కేవలసత్తుగాని కాదు. వస్తువు
సందలి మూలదార్థము నశించునది గాదు. ప్రతివస్తువులో
సామాన్య విశేషధర్మము లిమిడియున్నవి. సామాన్య
ధర్మమంతయు సత్తు, విశేషధర్మ మంతయు అసత్తు
అని యావాదము నిరూపించుచున్నది. శ్రీజగద్గురు శంక

రవాదులు “ఒకవస్తువులో ఒకేసమయమందు శీతోష్ణధర్మములు రెండు నుండుట యసంభవముగదా ! అట్లే సదసద్ధర్మములుగూడ నుండఁజాలవు” అని యావాదమును ద్రోసిపుచ్చినారట. “శ్రీ శంకరులు ఈవిషయమున లోతుగా నాలోచింపలేదు. సదసత్త్వము ఉష్ణశీతములు విరుద్ధధర్మములు గావి గావు. అపేక్షాకృతులు స్వరూప పరరూప దృష్టాంతో విచారించిన ఇందలి తత్త్వము బోధపడు” నని జైచుచున్నారు. “శీతోష్ణములు విరుద్ధధర్మములు గావైనను ఏకకాలమందే ఏకవస్తువు నాశ్రయించుటకు వీలున్నది. ఒకవస్తువునందు 50° (డిగ్రీలు) ఉష్ణమున్నచో మఱొన్ని (డిగ్రీలు) శీతమున్న దన్నమాటే కదా! ఏదార్థముగూడ సంపూర్ణముగా లేకపోవుట యసంభవము; గణితసిద్ధాంతప్రకారము (మేథమెటికల్ గా) సంపూర్ణమైన శీతముగాని సంపూర్ణమైన ఉష్ణముగాని యుండదు. ఏదేని ప్రదేశములో వాయువును సంపూర్ణముగాఁ దొలఁగించుట సాధ్యమా? అట్లే సంపూర్ణఉష్ణము సంపూర్ణశీతములు గూడ కల్పించుట యసాధ్యము. కావున శంకరులవాదముకంటె మహావీరుని వాదమే సమంజసముగా నున్న” దని ఆధునికపాశ్చాత్య ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞు లనుచున్నారు.

జైనమత ముఖ్యసిద్ధాంతములు :—భగవానుడు
 కేవలము సుగుణరాశిమాత్రమే. అతడు సర్వాతర్వాపి,
 సర్వోత్కృష్టగోవాఁడనుట అసంబద్ధము. సృష్టి, జీవులు
 అకల్పితములు, అనాదులు, అవినాశులు. మనుషుని కర్మమే
 వాని సద్గతికి దగ్గతికి గారణము. సరలోక స్వర్గ
 లోకములు, పాపపుణ్యములు గలవు. ఆగ మింద్ర
 లోకము సర్వోన్నత మైనది. భగవానుఁ డందుండును.
 జీవఁడు అనాదు, అసంతము, అవినాశి, సచ్చిదా
 నందస్వరూపము గోవాఁడు. జీవుఁడు కర్మబంధములోఁ
 బడి తిరమక లాడుచుండును. అది విడిపించుకొను
 టయే ముక్తి. మనుజుఁడు మూఁడుఁ డిణామములు పొంది
 గాని కీని బడయలేడు. దమ్మార్యాచరణమునుండి,
 సత్కార్యాచరణము, దానినుండిఁ కేశుద్ధకార్యాచరణము
 ఈఁ డిణామములు. మొదటి దానివలనఁ బాపబంధము,
 రెండవదానివలనఁ బుణ్యబంధము, మూడవ దానివలన
 సర్వబంధ విముక్తి, సచ్చిదానందము గల్గును. కడయే
 మోక్షము; ప్రతిజీవియుఁ బొందఁదగిన పరిమార్థము.
 సృష్టియందలి జీవునియు సమానములే. వానియన్నతి
 వైదియులు వాని గుణగోములచేతనే కల్గును. జాతి
 వానికిఁ గారణము కాదు.

మహావీరుడు దేశదేశములలో సంచారము చేయుచు బలువురు రాజులకు, భోగిలకు, యోగిలకు, బ్రాహ్మణిలకు, స్త్రీలకు బతితజాతులకుఁగూడ, జైనదీక్ష నిచ్చుచు లోకములోఁ బ్రత్యగ్ని న యీసిద్ధాంతములు పునరుద్ధరించుట కనుక్షణము ప్రయత్నించుచుండును. కాని చిరకాల మిట్లు జరిగినది కాదు. ఇష్యులో మతభేదములు కల్గినవి. బ్రాహ్మణద్వేషము ప్రబలినది. *వారియూహం కనుకూలముగఁ గిథం నల్లి మతగ్రంథములలోని కెక్కించెరి. అసభ్యములైన కథ లంటఁగట్టిరి. దిగంబరత్వము మొదలుగ కఠిననియమములు ప్రజలకు రుచింపకుండెను. క్రమముగా జైనమతము సన్నగిల్లినా గెను. క్రమక్రమముగా క్షీణించి క్షీణించి మహావీరనిర్వాణమునాటికి 11,100 మంది ప్రాణములను దీరి. తొల్లిటియట్లు దిక్కుదిక్కులకుఁగోయి వానిని వారిం చుటకు మహావీరుడు శక్తుఁడు గాకుండెను. ప్రాయఃపుష్కాద్దు పడుమటదిరిగినదికదా! ఓపక లుడిగినవి. వాన మిషమయమున నేమిచేయఁగలఁడు? ఏవ్యక్తియందను మాహాత్మ్యము సుస్థిరముగా నుండదుగదా!

* కల్పసూత్రములో మహావీరుడు తొలుత బ్రాహ్మణగర్భమున నుండెననియు, బ్రాహ్మణజన్మము పరిత్రామని గ్రహించి క్షత్రియగర్భములో ప్రవేశించినాడనియుఁ గథ గలదు.

గౌశాలిఆజీవిక మతస్థానము :—ఈ సమయముననే అతని ప్రథమశిష్యుడైన గౌశాలి జైనమతమునుండి విడిపోయి 'ఆజీవిక'మను సూతనమతము స్థాపించినాడు. జైనగ్రంథములలో చిత్రండు మూర్ఖుడు, పిచ్చివాడునుగాఁ జిత్రింపబడినాడు. ఇది కేవలము వానియందలి యసూయ నలనఁ జేసి చుకార్యము. జైనబౌద్ధములకు ఆనాఁ డీమతముగూడ దేశములో విరివిగా వ్యాపించెనని తెలియవచ్చుచున్నది. అతఁడు నిజముగా పిచ్చివాడైనచో అతని నిద్ర అనుకరించి యుండురా? అదిగాక బౌద్ధగ్రంథము లితనిఁ బిచ్చివానిగా వర్ణించుట లేదు. ఏ హేతువుచేతనో యీమత మిప్పుడు దేశములో సంతరించినది. ఈమతముయొక్క తత్త్వ మెఱుంగుటకు ఈమత గ్రంథములుకూడ నశించుట వల్ల వీలుగారున్నది. అయినను యీమతముగూడ బౌద్ధ జైనములకు అహింస నుద్బోధించుచున్నట్లు తెలియనగుచున్నది. వాడు ముందేమికావలెనో వానికర్మమే నిర్ణయించును. కర్మ నిర్ణయముగాన మనుజుఁ శాస్త్రవిచారము చేయవలెను. అని వీని సిద్ధాంతములు.

మనోరంజన ఘోషుగా రీమతమునుగూర్చి యిట్లు చెప్పినారు:—

“The history of the Ajivikas reveals the curious fact that sacredness of animal life was not the peculiar tenet of Buddhism alone but the religion of Sakyamuni shared it with the Ajivikas and the

Nigrants. They had some tenets in common, but differed in details.....They were naked monks practising severe penances. We find the Ajivkas an influential sect in existence even in the life time of Buddha. Makkali Gosala was the teacher of the Ajivkas with whom Gautam Buddha had a religious controversy."

"Ancient civilization " అనుగ్రంథములో ఇట్లన్నది:

"Among the other sects of ascetics which flourished side by side with the Buddhists and Nirgranthas (jains) in the sixth century B. C., the Ajivkas founded by Gosala were the best known in their day. Asoka names them in his inscriptions, along with Brahmins and Nirgranthas. Gosala was therefore a rival of Buddha and Mahavira, but his sect has now ceased to exist."

శౌతమబుద్ధుడు

జగద్రక్షోణరాయణుడు, స్వప్తికర్త యింత టిత్తో సాత్సత్తి నొందలేడు. ప్రపంచమునం దంతటను అహింసాప్రచారము జేయుంప సాగింపినాడు. ఆతడే శౌతమబుద్ధుడు; కరుణాస్వరూపుడు. మాయా దేవి గర్భవతిగా నుండి పుట్టిపాటికి వెళ్లుచుండగా లంఛినీసనములోనికి వెళ్లుసరి కామెకుం బ్రసవవేద నము గలిగెను * బుద్ధుడౌ దావనమునం బుట్టినాడు. ఈ

* ఇది కపలస్తవులొంది. బౌద్ధమును వ్యాప్తిపొందిన పిదప ఇక్కడ న్మృతచిహ్నముగా నొకస్తూపము గట్టిరి.

కపివస్తువు శాశ్వరాజ్యమునకు రాజధాని ఇదిగూడ
స్వాతంత్ర్యము సంపాదించుకొన్న దేశము. బుద్ధనితండ్రి,
శుద్ధోదనుడు, శాకున్యకు నాయకుడు. వీరి మంయా
దేవి గౌతమియనువా రిర్వురు భార్యలు. బుద్ధనిగన్నది
మాయాదేవి. బుద్ధుడు పుట్టినకొండదినము కేమాయా
దేవి పరమపదించెను. గౌతమి పుత్రప్రేమతో బుద్ధని
బెంచినతల్లి. బుద్ధనికి బెట్టినపేరు సిద్ధార్థుడు.

సిద్ధార్థుడు తనకుక్రమాగతము లైన వేదాధ్య
యనము, రణవిద్య, అశ్వ గజాదుల శిక్షణము చక్క
గా నేర్చినాడు. పదుగురస్థంసంసారు బ్రహ్మజైనాడు.
సహజముగా జుగుకైన బుద్ధగణివాడు. పశితనముననుండి
యు, మృదుమైన స్వభావముగణివాడు. ఆతని సౌజన్య
ము పరీక్షించుట కేమో యొకనాఁ డొకసావిధానము జరిగి
నది. సిద్ధార్థుడు తోడివారితోఁగూడ దోటకు విహరింపఁ
బోయినాడు. వారిలో దేవదత్తుఁ డిక్కడ నొక రాజ
వాంసమును గొట్టినాడు. అది బాణముక్రేటునకుఁ దట్టు
కొన లేక గిరిగిరిగొట్ట కొనుచు వేలఁగూలినది. సిద్ధార్థుడు
దాని వైశ్యమును జూచి పరితపించి మెఱువే ఆయంచను
జేతఁదీసికొన్నాడు. ఆ బాణము నూడఁదీసినాడు. ఆయంచ
మఱిత వినిపించినది. కారణవేమని, ఆయమ్ము తాను
గ్రుచ్చుకొని మరల లాగిచూచినాడు. గ్రుచ్చునపుడును

లాగున స్వప్నమును గూడ వ్యసనపెచ్చినది. అప్పుడు దాని బాధ యొక్క యాధార్థ్యము దెలిసికొన్నాడు. దేవదత్తునితో వివాహము చేసి నూయించును బ్రాణరక్షణము చేసినాడు. వీరియందు వైరాగ్యము స్ఫురించుచుండెడిది. శుద్ధోదనుడదిచూచి పెండ్లి చేసి వానికి దాఖిరములైన విషయముల గడకుండునట్లు, సర్వదా భోగములలో మునిగి తేలుచుండునట్లు సంఘటించెను.

ప్రసంగమంతయు సుఖస్వరూపమే యను నూహ వానికి గల్పించి వైరాగ్యవిముఖుని జేయవలెనని యాప్రయత్నము. అయితే మహాన్న తాదర్శములు చూపిలోక కల్యాణము ప్రతిపాదించుననినవా డీసంకుచితమార్గమున బడి యడగిపోవునా? ఒకనాడు నట్టణము జూచుటకు బయలుదేరి పోవుచుండెను. దారిలో ముడుసలి, రోగార్తుడు, శవము, మొదలగు వ్యసనములు చూచెను. తన సారథిని “ఇవి ప్రతివారికుండునా” అని అడిగి అవి తప్పనివని తెలిసికొన్నాడు. తనవైరాగ్య మొక్కమారుగా రేగినది. సౌఖ్యముపై బంధ పారకున్నది. ఇంటికిఁజొయినాడు. ఆరాత్రియే శుద్ధావాస దేవతలు “సత్యావ్యవసానకు” బయలుదేరుమని యుద్బోధించినారు. అతఁడామెటనే యాఱునొలలో బిడ్డను, భార్యను, రాజ్యమును విడిచి యత్యామున కేగినాడు. ఇట్టను దీసివేసి కామాయము

గట్టి సన్నాహము తనకు జ్ఞానోపదేశము చేయఁగల నమఁకును పెదకుచు ఫలప్రవాసముజలశనములై పంచాగ్నినుభయమున నుండి తీవ్రతపము చేయు ఋషును జూచుచు వారితో జ్ఞానచర్చ లొనర్చి ఆవి సరియైనశ్రోవలు గావని వారివాదములుఖండించుచు మగధయొద్దనున్న పాండురగిరికిఁ బోయెను. అక్కడ ఆరాళరాముఁ డను మునిని జన్మాదదుఃఖనివారణోపాయముఁ జూపుమనఁగా ఆతఁడు యోగమార్గము చూపెను. బుద్ధుఁ డది తీవ్రముగా నాచరించుచుండెను. అప్పుడు శుద్ధోదనుఁడు కుమారుని పీనుకొనిగొమ్మని మంత్రముఁ బఠఁగా వారు వచ్చి రమ్మని ప్రతిమాలిరి. “ఐహిక సౌఖ్యము లన్నియు నాకు దుఃఖకరములుగా నున్నవి. సత్యముఁ గనుఁగొని కాని వెనుదిరుగ”నని వారిని బంపివేసెను. ఆ యోగాభ్యాసమువల్ల నేమియు ఫలించలేదు. కాయశోషణము కలిగినది. అప్పుడు “కాయశోషణము పొనఁ గార్యము లేదు” అనుకొని సిద్ధార్థు *ఆహారమును భుజించెను. అతనితోఁగూడ నున్న మును లైదుగురు అతఁడు వ్రతభంగము చేసినాఁడని వీని ససహ్యించుకొని వెడలిపోయిరి. ఇప్పటికి గౌతముఁడు సత్యపిపాసువై వెడలి ౪ ఏండ్లైనది.

* ఆహారముచేత అంగము, అంగముచేత అభిజ్ఞత గలుగునని శాస్త్రుల మతము.

పిమ్మట గౌతముడు వైరజనీనదీతీరమున నొకయశ్వ
 త్థముక్రిందఁ గూర్చుండి నిద్రాహారములు మోచి సత్యా
 న్వేషణము చేయుచుండెను. ఇట్లు ౨౮ నాల్గియిన తరు
 వాత ‡ ౨౯-న నాటికివయమున మారుడు మోహము,
 భ్రమ, కామమును తనపుత్రికాతోవచ్చి గౌతమునితోఁ
 బోరాడిజయించి లేకపోయెనట. క్రీస్తుని పైతానుతోఁగోరు
 టకురు దీనికిని బోలికయున్నది. పిదప ఆనాటి రాత్రి
 గౌతముఁ కుఁబూర్వజన్మజ్ఞానముగలిగి(జ్ఞానము)సత్యవతి
 స్తయము గోచరించెను. అవి దూఃఖము, దుఃఖోత్పత్తి,
 దూఃఖనివారిణము, దూఃఖనివారిణమార్గము. అంతట మహా
 బ్రహ్మము ప్రశ్నకుమై “చింతచేఁ బ్రకునాపై దయ
 యుంచుము; లోకులు స్వార్థబుద్ధితో మోగుదురు. జీవుల
 దయఁ జూపవలెనని మోగుదు. ధర్మోదేశము విరివిగాఁ
 జేసి యాయక్రమము నడిగింపు”మని హితము చెప్పెను.
 గౌతముఁ డానందించి అట్లే చేయ నిశ్చయించు కొనెను.
 తానాద్వైతమున యీజ్ఞానము తొలుదొలుత ఆరాళరాము
 నకుఁ జెప్పి యొప్పునఁదూచి అతడు గతించినాడని విని
 విచారణఁజేసి తనతోనున్న బ్రహ్మసంచకమున కుపదేశిం
 చుటకుఁ బోవుచు దారిలో ఉడకుడకు బ్రహ్మమనితో

‡ గురుక్కిలు జ్ఞానముఁబొందినదిసము ఈశానకః 103 పం.
 వైశాఖివ్రాత్తిమా బుధవారము.

వాదించి తనమతము స్థాపించుకొనెను. అంతటితోఁ బరు
లతోఁవాదించి తనమతము స్థాపించుకొనవలెననుకొన్నాఁ
డు బుద్ధుఁడు. కాశికీజోయి ఆమునిపంచకమునకుఁ దన
సిద్ధాంతములు చెప్పి యొప్పించి వారిని సంఘమునఁ జేర్చెను.
అదియే సంఘస్థాపనమున కారంభము. అక్కడనే తొలు
కొక్క బుద్ధుఁడు తన ధర్మచక్రము ద్రిశ్చ నారంభించినది.
అచిహ్నముగా నక్కడ నొకపూజము గట్టినారు. అదియే
పారినాథము. ఇటుమీఁదటఁ గొలఁదికామున కే యుదార
మతస్థానకుఁడైన యాతేజోమూర్తి మహావీరుఁడు నిర్వా
ణముఁ బొందినాఁడు. కనుకనే మహావీరుని శిష్యుడైన
కాశాలిలోఁ దనసిద్ధాంతములఁ గూర్చి ముచ్చటించిన
బుద్ధుఁడు-ఆమహామహుఁడు-మహావీరునితో మాటలాడు
టకు నోచుకొన లేదు.

ఇప్పటికి బుద్ధునకు 40 ఏండ్లు నిండుకొన్నవి.
పిమ్మట బుద్ధుఁడు 5 నెలలలోపల నలునది మందిని దన
మతమునకుఁ ద్రిప్పినాఁడు. ఈ 60 మందియు స్వసంఘపరి
త్యాగముఁ జేసి బౌద్ధసంఘములోఁ జేరినసన్న్యాసులు.బు
ద్ధుఁడు వారితోఁ “శ్రమణులారా! ఈసత్యమును మందబుద్ధికి
నిగూడఁదెలియునట్లుబోధింపుఁడు. వారియవిశేషముఁదొలఁ
గించి సన్న్యార్థమునకుఁ ద్రిష్టఁడు.మిగిలినకొక రొక్కొక
దేశమునకుఁబోయి ఈమతప్రచారముఁ జేయుఁడు.

పురుష భేదముగానిజాతిమతభేదముగాని మనకక్కరలేదు. జ్ఞానము పొందుట కందఱు నన్ను లే" అనిబోధించి వారిని బంపెను.* వారల్లే వివిధదేశములకుఁ బోయి మతస్రచారముఁ జేయుచుండిరి. బుద్ధుఁడు తరువాత బింబిసారునకుఁ గూడ బుద్ధవీక్ష నిచ్చెను. బుద్ధుఁడ నేకవిత్తు" నెదుర్కొనుచుఁ దన మతస్రచారము నిరాఘాటముగా సాగించుచుండెను.

శుద్ధోధనుఁ డది విని తనమరణములోగా నొకమూరయినను గౌతమునిఁ జూడవలె నని యున్నదని గౌతమునకు వర్తమాన ముపెను. బుద్ధుఁడంతటఁ గపింబస్తుపునకుఁబోయి ధర్మోపదేశముచేసి శుద్ధోధనునకు, గౌతమి మొదలగువారికి దీక్షనిచ్చెను. యశోధర "వారునన్ను శీలవతియని దొంచెదరేని వారే నాయొద్దకు వచ్చెద"రని ఒక్కడకు పెల్ల లేదు. బుద్ధుఁడే యశోధరను సమీపించి దుఃఖించుచుండగా నోదార్చి వివేకము గల్పించి దీక్ష నిచ్చెను. తనతండ్రి పరలోకగతుఁడైనప్పుడు దగ్ధరనుండి అంత్యక్రియలు తానే చేసెను.

---

* ఈశుభ్యులందఱు పర్వా కాలమునఁదిరిగి బుద్ధునియొద్దకుఁ జిరితాము చేసిన ప్రచారమనుగుర్చియు ముందు జరుగవలసిన పనిని ఘోర్చియు ముచ్చటించుచుండువారు.

బుద్ధుడు పతితులగుఱాడ దన బాధను దేశమువల్ల న్యార్థమునకు ద్రిప్పినాడు. ఉపాలీ*యము పురమున నున్న శ్రీమాలుఁ డనుబోయ అట్టివారు. బుద్ధుని యుపదేశము శి మధురముగా నుండెడిదని బౌద్ధగ్రంథము లనుచున్నవి. ఇతఁడు తనయుపదేశములు దేశభాషయైన పాలీతోనే చేయుచుండెను. ఈ యుపదేశముని నీతనిశిష్యులు సంభాతథముగాఁ గూర్చుచుండిరి. వానిని సూత్తపిటక సంపిటక అభిధమ్మపిటక లని మూఁడు గ్రంథములుగా నార్చిరి. ఇవియే బౌద్ధులకు ముఖ్యప్రమాణగ్రంథములు. ప్రమతమువారికి నేదముని క్లివి వీరికిఁ బవిత్రములైనవి. ట్లతఁడు సంతతము మతప్రచారము చేయుచు వేలకుల ప్రజలకు దీక్ష నిచ్చుచుండెను. భారతవర్షమందేకాక కుమోదంగు విదేశములకుఁగూడ శిష్యులు సోయియూ ప్రచారము చేసిరి. ఇట్లప్రతిహతముగాఁ దన ధర్మక్రము వినరివినరి యాభవ్యమూర్తి బుద్ధుఁడు తన 80-వ ఏట నిర్వాణముఁ జేరకొన్నాఁడు. ఈ కాలము క్రీస్తుకుఁ గార్యము ౪౮౭-వ సంవత్సరము.

బౌద్ధసంఘములు:—బుద్ధుఁడు తొలుత తన సగమును వారణాసిలో బ్రాహ్మణసంచకముతో నారంభించి

బుద్ధుని శిష్యులైన బుద్ధులముచేత బౌద్ధులలో గౌరవనీయముఁ గావించెను. **బుద్ధుని శిష్యులైన బుద్ధులము**

నాడు. పిదప నీసంఘములో పెక్కువేలమంది చేరినారు. వీరిందఱు భిక్షుక దవిఁ బొందినవారు. స్త్రీలుగూడ నున్నారు. గృహస్థుఁడు భిక్షువు కాఁబోవునపుడు* శరణత్రయముఁ బొందవలయును. దీనివల్ల బుద్ధనిఃస్థతుఁని, ధర్మమును, సంఘపుటుత్తరువును జనదాటలేడు. ఇట్టి సంఘవిర్మాణమున కతఁడే జనకుఁడని చారిశ్రక్తులు తాఁచుచున్నారు. తొల్లిటినుండియు ఇట్టివి గలవు. మహావీరుఁడుగూడ నిట్టి సంఘమును స్థాపించినాడు. అయితే బౌద్ధసంఘములు సుశిక్షితములైనవి. అతిధైర్యసాహసములు గలవనుటలో సందియము లేదు. బుద్ధుని అనంతరముగూడ నీమతము సుస్థిరముగా నుండుటకు నీసంఘములో వైకమత్యమే కారణము. వారి యుద్ధానిష్టనర్థము దీనికి మరింత తోడ్పడెను. జర్మనీలోని యిస్పటి సోజర్లకంటె వారిశిక్షణము చక్కగను, సాహసము నిర్దుష్టముగను ఉండెనని యొకరు వ్రాసిరి. ఇది చక్కని వ్రాతయే. అయితే వారియందఁ గార్య మేమియు లేదు; శరమశాంతశీలురు. ఈసంఘములో నుండువా రందఱు సంగమును దృఢించిన భిక్షుకులే. వీరు మత్రఃచారము కొఱకుఁ గాలినడకతో దుర్గమారణ్యములుగూడ సతిక్ర

* 'బుద్ధం, ధర్మం, సంఘం, శరణం గచ్ఛామి' ఇది శరణత్రయము.

మించినారు. పారావారములుకూడ దాటిపోయినారు. ఇట్లు సుదూరములైన దేశములుగూడఁ జొచ్చుకొనిపోయి తమనుతము యొక్క విజయస్వభము నాఁటివారు. వారెంతటి క్రూరజాతు యొద్దకుఁగూడ నొంటరిగాఁ బోవుటకు జంకువారు గారు.

వీరట్ల సాహసించి సింహళ యవన గ్రీకు (Greek) సుమిత్ర, జపాను, చీనా, బగున్త (ఈ షిప్రు మొదలగువిదేశములలోఁగూడ సీమతము స్థాపించినారు.† అమెరికాలోఁగూడ నిటీవలబౌద్ధశిష్యశకములుఁబిండినవని చారిత్రకులు వ్రాసిరి. కాన అంతదాఁకిఁగూడ సీమతము ప్రాకేమో! స్పెయిన్ వారికి లోఁబడకముందు అమెరికావారినాగరికత ఆసియా వారినాగరికతను బోలియున్నది. ఇది భారతవర్షమునూఁదియే వ్యాపించి యుండువచ్చును. అయిన సభిక్షుకులు మతావేశము లేక అకృత్యముఁకు దిగలేదు. ప్రజాను ప్రలోభఁరచి యీమతమునకుఁ జేర్చలేదు. ధర్మశాంతముతో నచ్చీఁముతోఁ బ్రవర్తించియే ఈ మతమును

---

† బుద్ధుడు పద్మాసనముతోఁ గూర్చుండియున్నట్లు చిక్రఁబడిన విగ్రహముకటి మెక్సికో (Mexico) దేశములో దొరికినది. ఇప్పుడిది ఫ్రాన్సులోని “ఈథ్నోగ్రాఫిక్ సొసైటీ మ్యూజియం (Ethnographical Society Museum) లో నున్నది.” ఆవిగ్రహముపై నిరుపలభుల శాసనములు గలవు. వానిలో నొకటి చేతిగానివానిచేత

వ్యాప్తి నొందించిరి. లోకములో శాంతిస్థాపన మే వారి పరమాభిప్రాయము. భిక్షుకులు బాధమునున్నవని టివి బాపు కొనవలెను. అంగికారమును గోరరాదు. నగ్నముగా నుండకుండుటకే కామాయము గట్టవలెను. బ్రతుకుటకే భుజివలెను. తస్యస్థు విడువవలెను. అకామునందు భిక్షుగోరాదు. సదుపాకథ లెవ్వరితోఁ గూడఁ బ్రస్తాపింప రాదు. సర్వదా జీనకారుణ్యము నిలిగి యుండవలెను. బ్రహ్మచర్యగీతు నవపు నుండవలెను. దశశీము లాచరింపవలెను. ఆహారవియమము గలిగియుండవలెను. ఇట్లు ధార్మికగ్రామ్రము దున్నది. ఈమొదలైన నియమములు భిక్షుకులు పాటింపవలెను. వీనిని మ్రొక్కుతీర్పుకొనుటకని ఆచరింపరాదు. విజయైశ్వర్యము విశ్వస్థము గలిగియే

“బుద్ధుడను”నాబ అపభ్రంశముగాఁ జెప్పఁబడియున్నది.

.....యుక్ష్మాల్ (Uxmal) అంటే దేవాలయపు గోడమీద శాస్త్రవిషయములు చెక్కఁబడియున్నవి.....

...మెక్సికోలో బహుప్రదేశములందు దేవాలయముల గోడలమీద చెక్కఁబడియున్న శాస్త్రగణితములను, ఇంపేరగా పై నాలలోనిదేవాలయముల గోడలమీదనుండు నాథగణాదులను చెక్కఁబోకలున్నవి.

...అమెరికాయండ్ల పూర్వపుసమృద్ధిమొక్కుయు, ధర్మములమొక్కుయుఁ జేరులలో పౌర్ణమాఁప్రదాయము పుష్కలమునఁగలవాయని పరిశోధంపగా అనేకము దొరకినవి.”

Mahabodhi Magazine, April May Of 1926. “Discovery of America by ancient Buddhists.”

అచరింపవలెను. ఈ విషయమున నెక్కడ తన శిష్యులు ప్రమాదపడుచుండునో యవి కాబోలు *“చిత్తశుద్ధి లేక కామము గట్టరాదు. అట్టివాఁడు సత్యమును, నియమమును వానించుచున్నాఁడు. నీవు ఆచరించిచూచినదే పరులకుఁ జెప్పము” ఇట్టిమాట పెక్కు-మారులు బోధించు మండును బుద్ధుఁడు

గృహస్థులు:—పాఠ్య గృహస్థులలో మగవారికి ఉపాసకులు, ఆడ వారికి ఉపాసికలు చేష్ట. వీరందఱు సామాన్యులుగాఁ బాఠశాలము లొనరింపవలెను. వైష్ణికులు అష్టాశీయు లొనరింపవలెను. బౌద్ధులు గృహస్థుల నియమములు గిర్బించినాఁడు. అట్టి సంగ్రాహములో నున్నవి. అందఱు దర్శి, శ్రావ్య, విధులు, సంతానపువిధులు, గురుశిష్యులు, విధులు, పితృధర్మములు, మిత్రధర్మములు, సేవకధర్మములు విహరింపబడినవి. ఆవి యుపారములైన నియమములతో నున్నవి. పాఠ్యమంతయు లందఱును ఉపాసక భిక్షుకీ భిక్షుకులు నూనెపిండ్ల కొడిమ రొకనభ చేయుదురని. వారికి పరిమితపభావి పేరు. వీనిలోపాఠ్య మతము వ్యాప్తికిఁ దెచ్చుటను గూర్చియు, ఆధర్మము

జీర్ణింశకుండ నుద్ధరించుటను గూర్చియు ఆలోచించుచుండెడివారు అవసరమైన మార్పులుగూడఁ జేయుచుండిరి.

ముఖ్యసిద్ధాంతము :—కర్మము సర్వ స్వతంత్రమైనది. దానికి ప్రేరకుఁ డొకఁడు లేఁడు. సర్వాంశస్వరూపియు సర్వశక్తుఁడగు నైన పరబ్రహ్మదాధిము గాని ఆత్మగాని లేవు. నేదచులుగూడఁ పొరుషేయములే. అవి సరమప్రమాణము లని నీలుగాడు.

కారణములేనిది కార్యము గలుగదు. కారణము నారించిన కార్యము తనంత నదియే పోవును. ప్రపంచమంతయు దుఃఖభావము. ఈదుఃఖము కన్నిటికిని మూలకారణము తృప్తి. ఆత్మత్వము ద్యజించినయెడల సర్వమును సమసిపోయి నిర్వాణము లభించును. దశరీలాచరణమే దీనికి సాధనము. పంచరీత్యాస్త్రరీతిములు దశరీతిములగుచుండుటకు శ్రమాధ్యాసము గూర్చును. ఇట్లు చేసి నిర్వాణముఁ జేసుకొని దీవికింబరమాస్థిము. నిర్వాణమే సర్వాన్నతమైనస్థానము. బుద్ధునకుఁ దొలుదొలుత గోచరించిన దుఃఖము, దుఃఖోత్పత్తి, దుఃఖనివారణము, దుఃఖ వారణోపాయము అను సత్యచతృష్టయము లివియే.

ఇతరమీఁదట మహావీర బుద్ధ లకాలము బౌద్ధమత
మీదేశమున నన్నగిల్లుటకుఁ గారణము మొదలగు వానిఁ
గూర్చి చర్చించెదము.

కానిష్ఠ యము:—మహావీరుని కాలమునుగూర్చియు
బుద్ధనికాలమును గూర్చియు వివాదము లున్నవి.
హార్షమన్ జేకోబీగారు మహావీరుని నిర్వాణకాలము
క్రీ. పూ. 477 అగునని నిర్ణయించినారు. స్మిత్ గారు
460 అన్నారు. ఇవి నిలువనేరని నిర్ణయములు. ఈదేశ
ములోని వివిధములైన మానములీరు దెలియక పాశ్చా
త్యులు ప్రమాదపడి యిట్లు చేసినారు. ఇపుడు మనవారు
సంస్కృత విషయములఁ జర్చించి క్రీ. పూ. 527 మహావీ
రుని నిర్వాణము 597 జననమని నిర్ణయించినారు. ఇదే
అనేకవిధముల సుఘటానున్నది. ఇతర బుద్ధనివిషయము.
బుద్ధనిగూర్చి కూడ నిష్ఠ వివాదము లున్నవి. కొందఱు
క్రీ.పూ. 543లో నిర్వాణమొనెనందురు. ఇదిపాసంగదు.
ఇట్టిని మహావీరునికంటె బుద్ధుడే ప్రాచీనుడగును. కా
నివాడదా అని ప్రశ్నింపవచ్చును. జైనగ్రంథములు మహా
వీరుని ప్రాచీనునిగాఁ జెప్పుచున్నవి. బుద్ధగ్రంథములలో
గూడ బుద్ధుడు గౌతమిని తనమతముగూర్చి ప్రస్తావించె

చినాడని యన్నది. ఈ గొశాలి మహావీరుని శిష్యుడని యిదివఱకే చెప్పియుంటిమిగదా! మహావీరునికంటె జెన్న వాడైన బుద్ధుడు మహావీరుని శిష్యుడైన గొశాలితో ముచ్చటించుట సాధవమో? ఇన్నయు ఆలోచించిచే మహావీరుడే ప్రాచీనుడన్నాము. క్రీ. పూ. 487 లో బుద్ధుడు నిర్వాణమొందినాడన్నమాట సుస్థైర్యము.

క్రీస్తునచో $487 + 80 = 567$ అగును బుద్ధుని జననకాలము. మహావీరబుద్ధులు ఐదేళ్లలై సమకాలీనులు కావారను హార్ననుచ్ తేహోనిగారి వాదము. ఏలకా రాదు? $567 - 32 = 528$ లో బుద్ధుడు జన్మజేష్ట అయినాడు. 527లో మహావీరుడు నిర్వాణ మొందినాడు. 1 సంవత్సరకాలము సమకాలీనులు కావగియున్నారు. ఇంత కెక్కుడుకాలముండుటకుఁగూడ ఎందు బేమా? లేనిచో మహావీరునిశిష్యుడైన గొశాలితో మతచర్చ జరిపినబుద్ధుడు ప్రసిద్ధుడైన మహావీరునితోఁగూడ మాటాడియుండఁడా? బింబినారుఁ డీసగతి కున్నాఁడా అని కొందఱు శంకించి ఁడన్నాడు. మహావీరుడు నిర్వాణమొందనుండఁగా వెల్లిదర్శించి వచ్చినాడని * జైనగ్రంథములు చెప్పుచున్నవి.

527 లో మహాభారతము నిర్వాణముఁ జెందినాఁడు గాన
 బాహు దాపున 528 ప్రాంతమునే వింగిసారుఁడు దర్శించి
 యుండనలెనట. తనుక ఆకాశమునకును బిడవఁగ నొంత
 కలుమున అకుఁగూడఁ జేసి వాడఁగను. ఈసందేహ మేల
 నచ్చిందనఁగా: శ్రీ. పూ. 554లో వింగిసారుఁడు రాజ్య
 హ్యోగముఁ గలనాఁడు. అదెఁగ్గ వింగిసారుని అంత్యకాల
 వలె భ్రమనడినారు వాఁడు.

తైత్తిరీయబ్రాహ్మణముననుచో వానవాయుకొండ అసహ్యించు
 కొండనగు. ఆవి కేదూరిమూలైన మతమునని వాఁడయ్యావా.
 పరిమలముని వాఙ్మయము మాడనఁడు. ఇట్టియూహ
 కనకాశము గలుగుచున్నది. సద్భక్త్యధరామూఁగో మన
 మాలోచించినయడఁ నిని మన సాంప్రదాయములకు
 సుదూరములు గానని పోయియును. ఇవియేకాదు.
 ప్రపంచమునందలి మహిమమున్నియు ఆర్షమతపుకుమటి
 లోనియేయని యొకాశపడుచున్నది. క్రైస్తవమతముగూడ
 ఆర్షమతముతో ననుసార్యమైనదే నని చారిత్రకు లను
 చున్నారు. గ్రీకువేదాంగి వైథాలిగన్ మొదలైనవారు
 పాశ్చాత్యదేశములలో బౌద్ధసాంప్రదాయములు ప్రచా
 రము చేసినారట. ఆనాఁడు భారతదేశమునుండి వచ్చు
 చుండెడి వర్తకసంఘమువలన ఆ సాంప్రదాయములు

వారి కేటకపడియుండును. స్త్రీస్తు వీసాంప్రదాయములు
జాలవలె కనుకరించెనట.

జైనబౌద్ధములకు అర్హమతసంబంధము:—జైనమతము బౌద్ధముయొక్క శాఖాభేదమని పాశ్చాత్యచరిత్రకారులు వ్రాసినారు. అది ప్రమాదజనితమైనయూహ. సంఘము, అర్హతుడు, భిక్షువు మొదలగువందముల సాదృశ్యములు సాధారణముగా నిష్ప్రమాదమును గొల్పును. లోతుగా విచారించినయెడల రెండును నేలువేలు తీరులుగలవని తెలియును. బౌద్ధసంఘము, భిక్షుకీ, భిక్షుకు లివి రెండుభాగములు గలది. జైనసంఘము ముని, ఆర్జిక శ్రావక, శ్రావికులున్నాభాగములుగలది. బౌద్ధులకు బుద్ధధర్మసంఘములు శరణము. జైనులకు తీర్థము, ధర్మము, సంఘము, శరణము. బౌద్ధార్హము కాషాయధారులు; జైనార్హతులు, దిగంబరులు. జైనులు ఆత్మ వైవము నొప్పుకుందురు. బౌద్ధులవి యొప్పుకొనరు. ఇట్లు వేర్వేరు తీరులుగలిగియున్నవి. అయితే ఇవిరెండును అర్హమతమునూడినవి వెలువడినవి. హార్నిమన్ జేకోబీగా రీవిషయ మిట్లు చెప్పచున్నారు: "The Buddhas improved upon the Brahma-man system of Yugas while the Jains invented their Utsarpini and Avaserpini ears after the model of the day and night of Brahma." బుద్ధులు బ్రహ్మ

ఋలయుగపు పద్ధతుల ననుసరించి దానిని బెంపొందించి నారు. జైనులేమో బ్రహ్మయుక్క అహోరాత్రములకు ఉత్సర్పిణి అపసర్పిణి అను కాకల్పము గనుగొన్నారు. జైనులు బౌద్ధులుగూడ తమధర్మము లనాది వనుచు న్నారు. అందుకొకటే జైనులు మహావిరుడను అరెవ తిర్థం కరుడందురు. బౌద్ధుడు తననంటివారిదివల కెందఱో బుద్ధులు నచ్చిపోయినారని చెప్పెను. కపలమతమునుండి బౌద్ధము నచ్చివచ్చి కొందఱుందురు. జైనబౌద్ధములకు ముఖ్యమైనది సన్న్యాసము. "సన్న్యాసః కర్మయోగశ్చ నిశ్చేయసకలః ఉభా" అను గీతానాక్యమువలన నది ప్రాచీనకాలమునుండి యున్నట్లు కనుపడును. బృహదారణ్యకోః నిషత్తులోఁగూడ దీని కుచాహరణము లున్నవి. ఆర్షసన్న్యాసుల పంచప్రతిజ్ఞలు, జైనసన్న్యాసుల పంచశీలములు, బౌద్ధసన్న్యాసుల దశశీలములలోని పంచశీలములు నొక్కపోలికనే యున్నవి. అహంస, సూన్యతము, బ్రహ్మచర్యము, అస్తేయము అస్రతిగ్రహములవి. ఇట్లు యీ మతములన్నిటిలోని గృహస్థధర్మములకుఁ గూడఁ బోలిక యున్నవి. జైనబౌద్ధ లవి స్మృతులనుండియే కైకొన్నట్లు గుఱడును. చీకటిపడ్డపిదప భోజనము మాన

వలె నను ధైర్యనియమము అర్హమనమునుండి గ్రహించి
నదే. *

అహింస అర్హమనమువారికిఁగూడ ముఖ్యగర్భమే.
యజ్ఞయాగములలో ఎఱునధచేయుటలేదా అనుట అది
వేఱుమాట. అది కామ్యకర్మములలోనిది. అర్హమనము
నకు కామ్యకర్మములే నిరమిర్థముగా గావు. నీవన్నుక్కి
గోరువా రిట్టి కామ్యకర్మములు చేయరాదు. ధైర్యబౌద్ధ
యలోఁగూడ అహింస తీవ్రముగా వానినిఁబోలునని వారు
అర్హతు (జీవన్ముక్తు)లే. ధైర్యబౌద్ధగృహస్థులుఁగూడ
అహింస నిరమితిముగానే యున్నరు. ధైర్యబౌద్ధగ్రంథము
లందు వర్ణింపఁబడిన క్షేత్రస్థానియొక్కయు లేక కేదాంతము
జీవన్ముక్తునియొక్కయుస్థితి యొక్కమచ్చననే యున్నరు.

మహావీరులు బ్రహ్మణనిరసనము చేయక పోయి
నను నాయసశిష్యులు ద్వైపించినారు. బౌద్ధులు ధైర్య
లేదు. స్త్రీకులైన శ్రమణకులను బ్రహ్మములు వారు

* అస్తంగలే దివానాః అనా రుక్మ మన్మథే,

అన్నం మాంససహప్రాప్తిం సుగ్రంధేన నిరహ్నితా.

—మార్కండేయుషి.

సద్రుహే త్వద్వధూతాని నిర్దంవ్యా నిర్భయో భవేత్,

వనక్తం చైవ భక్షీయం రాత్రా ధ్యానసగో భవేత్.

—హర్మపురాణము.

పేర్కొనుచుండిరి. బుద్ధుడు బ్రహ్మణత్వ మొప్పుకొన్నాడు. అయితే అది జాతిచేతగాక జ్ఞానముచేత సంపాదించగలిగినదన్నాడు. కొంచెము చుమించుగా ఆర్ష మతమువారి అభిప్రాయముగూడ నుట్టెయ్యుండును. *జన్మముచే నొకడు బ్రాహ్మణుడైనను నీతియు లేనివారికి గౌరవమంతకంతేకదా? నేమిగాంధీమహాత్మునకు దనకీలమువలనలోకోత్తరమైన గౌరవము గలుగలేదా? శ్రీమూచే రేపబడిన బ్రహ్మణ ద్వైతము బుద్ధుడు సమతముతో నాడగలిగినాడు. లోకములో సమరసభావము సమకూర్చగలిగినాడు.

నేదములు అపారమేయము అన్నమాట బుద్ధుడు మొప్పుకొని పెను. కాని భూరిమాణ స్వరూపములు, శిరోశ సందర్భములు, స్వర్గమర్త్యపాతాళాది లోకములు ఇంద్రాది దేవతలు ముగ్ధులు విషయములు చాలవఱకు నేదములును యథాతథముగా దీసికొన్నాడు. నేదము మొప్పుకొన్నయెడల తానొకచిక్కులో దగుల్కొనునట్లుండెను. తాను ప్రతిష్ఠించెదలంచిన అహింసాధర్మమున కవి యడ్డుదగులునట్లుండెను. లోకకల్యాణమున కాసమయమున అహింసయొక్క యవసరమేమో వెనుకటి సందర్భముల స్మరింపుడు. నేదములు, కామధేనువులు. ఎవరే

* జన్మనా జాయతీ చూడఁ కర్మణా జాయతే ద్విజా.

యర్థము సాధింపవలయునన్న వారి కట్టియర్థ మందు లభించును. అందువల్లనే వాని కనేకములు భాష్యములు బయలుదేరినవి. ఇన్నిమతములు గలిగినవి. బుద్ధుడు పూనుకొన్నచోఁ దనమతమునకు వేదమునుండియే ప్రమాణములు చూపియుండును. అట్టిచర్చలతోఁ బ్రాద్దుపుచ్చుట కిచ్చగింపఁడు బుద్ధుడు. “ఏదివేలశ్లోకములుఁజించుటకంటె ఒక్కఁడని చెయుట మంచిదన్నాఁడు బుద్ధుడు. కాననే యాఁడని కాతఁడు పూనుకొనలేదు. యజ్ఞములలోఁ బశువులతోఁగూడ తమపాపములు ప్రేల్చిబడుచున్నవను సభిప్రాయ మాకాలమునఁబ్రతివానికిని గాఢముగా నాటియున్నది. కొద్దికొద్ది సంస్కరణములతో నా యూహకుల్లగింపరానిది. కాన నింతపెద్దయెత్తు నెత్తినాఁడు. కామ్యకర్మముల నిర్మూలించినాఁడు.

బుద్ధుడు మొట్టమొదట పరబ్రహ్మపదార్థముగాని ఆత్మగాని లేదన్నాఁడు. కనుకనే వైదికమతమువారు బుద్ధుని నాస్తికుడన్నారు. బుద్ధుడు కేవలము నాస్తికుడనుటకు వీలులేదు. బ్రహ్మపదార్థ మొప్పుకొనకున్నను దత్తుల్యమైన మతొకస్థానము సంకీర్తించినాఁడు. అదియే నిర్వాణము. నిర్వాణస్వరూప మొక బౌద్ధగ్రంథమున నిట్లు వర్ణింపఁబడినది.

శ్లో. దయాసిద్ధి రే వా స్త్యహింసాస్తు లోకే
 స దాప్తి స్సశాంతి స్స నీతి స్సదాఽపి;
 స్వరాది ప్రసక్తిః పునర్జన్మహేతు
 ర్భజన్వం నిరాకార నిర్వాణ మేకమ్.

దీనికిని బరబ్రహ్మస్వరూపమునకును భేదమేదియు లేదు. నిర్వాణమనగా మరణమని కొందఱు అనుకొందురు. ఆమరణమునకుఁగూడ మరణ ముద. అనఁగాఁ బునర్జన్మ లేని యవస్థ. వేదాంతుల బ్రహ్మైక్యవస్థ గూడ నిట్టిదే కదా! బుద్ధుఁడుగూడ కొంతకాలమైనపిదప ఆత్మ, బ్రహ్మపదార్థములు కేవలము లేవనలేకపోయినాఁడు. ధమ్మపదములో జ్ఞానశీలురు ప్రశ్నించినవానిని బ్రహ్మముగూడ స్తుతించునని బ్రహ్మనుగూర్చి చెప్పినాఁడు. అయితే* అవిదురూహ్యములైన విషయములు. ఆ యల్లరిలోఁబడి సత్కార్యాచరణమును సన్నగిల్లించేయవలదని చెప్పినాఁడు. ఆకాలములో కేవల మాత్మవిచారమునం దభినివిష్టులై ఇతరకార్యములు చిన్నచూపుతోఁ జూచెడివారని దీనివలన మనకుఁ దెలియుచున్నది. బుద్ధుఁ డీమాట ముఖ్యముగా జైన-ఆజీవిక యతులఁగూర్చి చెప్పియుండును. అయితే యిట్టి నిర్గుణోపాసనము చిరకాలము జరుగలేదు. అది సాధ్యమా?

* సంయు కని కాయసు తము.

బుద్ధునియనంతరము త్రి. శ. ౨-వ తత్వాద్వియుండు భక్తి
సరమైన మహాయానశాఖ వెలువడినది. ప్రజాభిప్రాయము
గుర్తింపఁగల్గినయాయుదారము ర్థి బుద్ధుఁడే యితవటకు
జీవించిన వో యీ సగుణ పాపనాసోష్ఠ్య-రూపు తానే
సాగించియుండునేమో!

ఈ భవ్యమూర్తిని ప్రేక్షకమతమువాగు దశావ
తారములలో నొకనిఁగా స్వీకరించినాఁడు. ఇట్టి సాక్షాత్తము
మెచ్చఁదగినదే. గీర్తిని సహజంబున కేకతో యిది కాబోలు!
ఆస్రక్కనే కొందఱు ఈ సచ్చర్పిత్రా కుఁగూడ మచ్చ
నంటించినారు. “శ్రీ మహావిష్ణుఁడు ప్రభు సుహృ సంహ
రించుటకు బుద్ధుఁడతాని మిట్టి పాపనాశుఁడు జేరిచి
నాఁడని” ఆకథ. ప్రతిమితమువాఁడను కరిమితమును
గర్హించుచుదురు. అట్టి విద్యవశిష్ఠి విద్వంసరానిది.
కొద్దిగా భిన్నాభిప్రాయమున్నంతిమోక్షమును నేవ్యక్తిని
మనము గర్హింపరాదు. అభిప్రాయభేదము లేనివా రెవరు?

‘తర్కో-ప్రతిష్ఠ స్మరయశ్చ భిన్నా, మహా
ముచినాం మతయశ్చ భిన్నాః; ధర్మస్య తత్త్వో నిహితం
గుహాయా, మహాజనో యేన గత స్స సంధాః” అన్న
వ్యాసునిమాట ముత్యా మూటయే. ఆర్షమతము

మాత్ర మేకాభిప్రాయముతో నున్నదా? మహాముఖులందఱు తమకొక ప్రోవద్రొక్కి చూపినవారే. పై వివేచనమువల్ల జైనబౌద్ధములకు ఆర్షముతో నున్న బాంధవ్యము తెలిసికొన్నాము. ఈవిషయము ఇంతకంటె విపులముగాఁ జర్చించుట కిటు చోటులేదు. ఏది మెట్లున్నను జైనబౌద్ధములు ఆర్షమతమునకు సుదూరములైనవి గావనుట నిర్వివాదము. ఈవిషయముతో లోకమాన్య బాలగంగాధరతొలుకుగాఁగఁ జెప్పినమాట ముచ్చటగ నున్నది.

జైనబౌద్ధమతములు కఠిణాంతరముచేత ఆర్షమతమునుండి తమభాగము విడుచుకొని తర్కినూపి పర్వద్ధ కుమారులవలె నున్నవి" అని. "దేశమంతయు హింసాస్రవాహముతోఁ గొట్టుకొనిపోవునున్నపుడు దాని నడ్డగించి కల్యాణతీరమునకుఁ జేర్చిన మహావీరబుద్ధులు మనకుఁ జిరస్మరణీయులు; సంరసీయులు. ఒకప్పుడు భవ్యమైన యీబుద్ధమూర్తిని గూర్చి నే నిట్లు వర్ణముఁ గూర్చితిని. మ. స్థిరధన్యోజ్వల మూలమున్ సుకృత వి

స్తీర్థాలవాలంబు సఖ

కరుణానిరము ధీకళావితతి శా

ఖం బచ్చనచ్చాయ భా

సురముక్త సమ్మదశబ్దములు సుయశ
 స్సానంబును సత్సలో
 త్కరమాశా వివృతంబు బుద్ధ సురస్య
 త్తం బెందు మేలందుత్క.

అనాఁడు శిథిలమగుచున్న సౌఖ్యమును, సత్యసం
 ధతను, ధర్మనిరతిని నుద్దీపింపఁజేసి సర్వసమానత్వముఁ
 బాదుకొల్పి మానవాప్యృత్యమును మృదుఁజేచి,
 యుదారమైన అహింసను బ్రతిష్ఠించి మహోన్నత
 వ్యాప్తితో నున్న బౌద్ధమత మిప్పు డీదేశములో మఱుఁ
 గుపడినది. దీనికిఁ గారణము బ్రహ్మణమత ద్వేషమని
 కొందఱు, దానిలో నిజమైన సత్త్వములేకు కాన పాల
 పొంగువలె వ్యాపించి యుట్లే సమసిపోయినదని కొందఱు,
 వాళ్ళాత్యచరిత్రకారు లభిప్రాయపడినారు. అవి యశస్త్రధ
 రు. దీర్ఘముగా ఆలోచించితిమేని అని సత్యములు గావు.
 మొదటివాదము సరికొనినది. హర్ష కుంభు లీమతము
 వ్యాప్తికిఁ దెచ్చుట కెంతయో సరిశ్రమించినారు. కాని
 తొల్లిటిప్రాభవముఁ బొందలేకపోయినది. రాజాదరణముఁ
 పొందిన యీమతమును బ్రహ్మణు లెదిరించుటా? ఎది
 రించినను రూపుమాపఁగల్గుదురా? అనూయగ్రస్తు
 లెవరో కొందఱుతప్ప, బ్రహ్మణులు, బౌద్ధులు కలిపిం
 చిన స్థగుడరు. పాపియాను “బ్రహ్మణులు, బౌద్ధులు

అన్యోన్య మనురాగముతో మెలఁగుచుండుటఁ జూచితి” నని వ్రాసినాఁడు. అదిగాక బౌద్ధమతమును మహాచ్ఛ సితికిఁదెచ్చిన అశోకుఁడు బ్రహ్మణ, జైన, ఆజీవిక, బౌద్ధాదులములవారి నందఱిని సమానాదరముతోఁ జూచినట్లు చారిత్రపరిశోధనములు దెల్పుచున్నవి. గుప్త సంతతిరాజులుగూడ నీమతములవారి నందఱిని సమముగా నాదరించినారు. వీరు బ్రహ్మణమతావలంబులు. మఱొక వింతః కాశ్మీర, కళింగ, మహారాష్ట్ర, దేశాధిపతులు శైవవైష్ణవాది మతావలంబులై, గుల్లగోపురములు గట్టించుచుండగా వారిరాజులు బౌద్ధమతావలంబులై, బౌద్ధ భిక్షువులఁ బూజించుచు, స్తోత్రములు ఆరామములు గట్టించుచుండి రట. ఇటీవల నిట్టిశాసనములు, చారిత్ర కులు కనుఁగొన్నారు. కనుక బౌద్ధమతక్షీణత కిది కారణము గాదు. ఇంక రెండవయశస్రథఁగూర్చి విచారితము. దానిలో సత్యములేనిచో రాజాధిరాజులు, పండితప్రకాంఠులు దాని నాశ్రయించియుండరు. జను లందఱు కాదనినీయమై యుండదు. ఈమతము చరమదశయం దున్నప్పుడే దీనిని బూర్వపక్షమునెయుట కుమారిలభట్టనకు సుసాధ్యము గాలేదు. ఒక్కయూఁపూఁపినది. కాన యీ వాదముగూడ నిలువనేరనిదే. అయితే దీనిక్షీణతకుఁ గారణ మేమి? అది క్షీణింప లేదు. ఆర్షమతములో లీన

మైనది. మహాయానసంస్కరణమే దీని నీదారికి లాగినది. మహాయానమతమువారుగూఁక సగుణోపాసన మొప్పుకొన్నారు. ఆర్షమతమువారు బౌద్ధముగూడ దేవుడేనన్నారు. అహింసావిషయ మిద్వరకు నగగీకారమేకదా? అంతటితో ఆర్షబౌద్ధమతములభేదము పోయినది. ఈవిధముగా మెవరికిని తెలియకుండనే ప్రకృతి జరిగించినది. స్వార్థత్వాగము నుద్బోధించిన యామతము తుదకుఁ దానుగూడ స్వార్థత్వాగ మొనర్చినది. ఎదుఁకొఱకు ఆర్షమతమునుండి తాను కేర్పడదో ఆ యహింసాధనము నాజ్ఞించుకొన్నది. మరల ఆర్షమతముచే నప్యేక్షన మొందినది. తనతల్లిమైన ఆర్షమతమునకు నూతనోత్తేజముఁ గల్పించినది. కాన ఇప్పు డీభేదమున బౌద్ధమతము వ్యాప్తిలో లేకపోయినది. విదేశములలో అహింసాప్రధానమైన ప్రాచీనమతము లేదు. కాన యాబౌద్ధమత మక్కడ సుశీరముగా వర్ధిల్లినది. బౌద్ధమత మిప్పటికిఁ గూడఁ బ్రపంచమునందలి జనసంఖ్యలో మూడవనాశు నాకర్షించినది.

బౌద్ధమతము

బౌద్ధులకు ముఖ్యముగాఁ బ్రమాణప్రంథములు త్రిపిటకములు. వీనిలో సుత్తపిటకము మిగూఁక బ్రాచీనమైనది. బౌద్ధనియుఁదన్యాసము లిందు యథాతథముగా

సంధానింపబడినవి. బుద్ధుడే కథకుడుగా శిష్యులు గ్రంథాలుగా నిది కూర్చబడినది. బుద్ధనిజీవితము, సిద్ధాంతములు తెలియుట కిదే ముఖ్యగ్రంథము.

తరువాత ప్రసిద్ధమైనది వినయపటకము. ఇందు భిక్షుకుల నియమములు నిరూపింపబడినవి. ఇది సంఘమున కుపయుక్తమైనది.

మూడవది అభిధమ్మపిటకము. ఇందు జన్మకారణము, జీవితరహస్యములు నిరూపింపబడినవి. గృహస్థధర్మములుగూడఁ జెప్పబడినవి. ఇది బుద్ధనిర్వాణానంతరము పుట్టినదని యొకవాడుక గలదు.

ఈ మూడింటిలోనిసారము వీసి ధమ్మపదమను గ్రంథము కూర్చబడినది. వీనికూర్పరి మెవరో తెలియరాకున్నది. ఆర్షమతమువారికి భగవద్గీత యొక పవిత్రగ్రంథమో పాద్ధుల కీధమ్మపద మంతపవిత్రమైనది. వీనికి బుద్ధగీతయను నామాంతరముగూడఁ గలదు. ఇట్టిగౌరవమున కిది తగియున్నది. ఈ ధమ్మపదమందలి నీతులు మెచ్చదగినవి. కాన భగవద్గీతలోని స్లోకములం దలపించునవి ఉన్నవి. కొన్ని ఆర్షమతమందలి ధర్మముల పోలికగల ధర్మములున్నవి. చూడఁడు:—

“సహి నేరేణ వేరాణి సమ్మంతీషు కుదాచనం,
అవేరేనచ సమ్మంతి యేన ధమ్మో సనాతనా.”

ఇది 26 వర్గములుగల గ్రంథము. ఇందలి యొక్కొక్క స్లోకమునకును బుద్ధఘోషుఁ డొక్కొక్కకథ వివరించి వ్యాకరించినాఁడు. ప్రాకృత మిందలిభాష. దీనిని, బుద్ధఘోషునికథలను అనేకులు ఆంగ్లమునఁబరివర్తించిరి. స్వామి సత్యదేవుఁగారు హిందీలో ననువదించిరి. మాతృకను, హిందీ ఆంగ్ల కర్నాటక శరినర్తనములనుజూచి దీనిని తెలింగించినాను. కొన్నికొన్నియెడల హిందీ శరివర్తనమునకు మూలము సరిగా సరిపోయెడిదిగాదు. అట్టి చోట్ల ఆంగ్లానువాదములు గారు జూచి సహాయపడినవి. యథాస్రజ్ఞ మిగ్రంథము నాంధ్రీకరించితిని. గుణము సహసింపవలసినవారు పాఠకులుగాదా!

ఈగ్రంథములోని సాదేహములు వీర్పుటకు ప్ర. శ్రీ. గన్నవరపు సుబ్బరామయ్యగారు (భారతీకార్యాలయము) తోడ్పడినారు. వారికిఁ గృతజ్ఞుఁడను.

జయంతిపురము } వాసిరెడ్డిశ్రీదుర్గాసహకారశిక్షకులసనాథ.
28-8-26.

ధమ్మపదము

నమోతస్స భగవతో అరహతోసమ్మాసం బుద్ధస్స.

యమకవగ్గో సతమో

మనో పుబ్బంగమా ధమ్మా మనోసేత్థా మనోమయా,
మనసాచే ందుత్తేన భాసతివా కరోతివా,
తతోనం దుక్ఖ మన్వేతి చక్కంఽవ వహతో పదమ్. ౧

మనోపుబ్బంగమా ధమ్మా మనోసేత్థా మనోమయా,
మనసాచే ంసన్నేన భాసతివా కరోతివా,
తతో నం సుఖ మన్వేతి ఛాయాఽవ అనపాయినీ. ౨

అక్కోచ్ఛి మం అవధి మం అజిని మం అహాసి మే,
ఏతం ఉపనయహంతి వేరం తేసం నసమ్మతి. ౩

అక్కోచ్ఛిమం అవధి మం అజిని మం అహాసి మే,
ఏతం న ఉపనయహంతి వేరం తే సూపసమ్మతి. ౪

నహి వేరేన వేరాని సమ్మన్తిఘ కుదాచనం,
అవేరేనచ సమ్మన్తి ఏస ధమ్మా ననాతనో. ౫

పరేచ నవిజానన్తి మయమేత యమామనే,
యేచ తత్త విజానన్తి తతోసమ్మన్తి మేధగా. ౬

సుభానుషస్సిం విహరన్తం ఇన్ద్రియేషు అసంప్రతం,
భోజనమ్మి అమత్తశ్శుం కుసీతం హీన వీరియం,
తంవే సనహతి మూరో వాతో సుక్ఖంఽన దుబ్బలం. ౭

అనుభానుషస్సిం విహరన్తం ఇన్ద్రియేసు సుసంప్రతం,
భోజనమ్మి చ మత్తశ్శుం సద్దం ఆరదవీరియం,
తం వే నప్పసహతి మూరో వాతో సేలంఽవ పబ్బతం. ౮

అనిక్కసావో కాసావం యోవత్థం షరివహేస్సతి,
అపేతో దమసచ్చేన ససో కాసావ మరహతి. ౯

యోచ వస్తకసావన్న నీలేసు సుసమాహితో,
ఉపేతో దమసచ్చేన సవే కాసావ మరహతి. ౧౦

అసారే సారమతినో సారే చాసార దస్సినో,
తే సారం నాధిగచ్ఛన్తి మిచ్ఛాసజ్జప్పగోచరా. ౧౧

సారంచ సారతో ఇత్వా అసారంచ అసారతో,
తేసారం అధిగచ్ఛన్తి సమ్మాసజ్జప్పగోచరా. ౧౨

యథాఽగారం దుచ్ఛన్నం వుట్టి సమతివిజ్ఞత్తి,
ఏవం అభావితం చిత్తం రాగో సమతివిజ్ఞత్తి. ౧౩

యథాఽగారం సుచ్ఛన్నం వుట్టి న సమతి విజ్ఞత్తి,
ఏవం సుభావితం చిత్తం రాగో నసమతి విజ్ఞత్తి. ౧౪

ఇఘ సోచతి పేచ్చ సోచతి పాఞకారీ ఉభయత్థ సోచతి,
సో సోచతి సో విహజ్జతి దిక్ఖా కమ్మ కిలిట్ట మత్తనో. ౧౫

ఇఘ మోదతి పేచ్చ మోదతి కతపుజ్ఞో ఉభయత్థ మోదతి,
సో మోదతి సోఽమోదతి దిక్ఖా కమ్మ విసుద్ధి మత్తనో. ౧౬

ఇఘ తప్పతి పేచ్చ తప్పతి పాఞకారీ ఉభయత్థ తప్పతి,
పాఞం మే కతంతి తప్పతి భియ్యో తప్పతి దుగ్గతిం గతో.

ఇఘ నద్దతి పేచ్చ నద్దతి కతపుజ్ఞో ఉభయత్థ నద్దతి,
పుజ్ఞం మే కతంతి నద్దతి భియ్యో నద్దతి సుగ్గతిం గతో. ౧౭

బహుంపి చే సహితం భాసమానో

సతక్కరో హోతి నరో ఽమత్తో,

గోపోఽవ గావో గణయం యేనం

నభాగవా సామజ్ఞస్స హోతి.

౧౮

అప్పంపి చే సహితం భాసమానో

ధమ్మస్స హోతి అనుధమ్మచారీ,

రాగంచ దోసంచ యహాయ మోహం

సమ్మప్పజానో సువిముత్తచిత్తో,

అనుపాదియానో ఇఘవా హురం వా

సభాగవా సామజ్ఞస్స హోతి.

౨౦

ఇతి ధమ్మవగ్గో షఠమో

శ్రీమద్గీతోపనిషద్గోదోధే

శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మణేనమః

గీ. ధరణి జీవులఁ దనయట్లు తలఁచువాఁడు
గుణము లెందున్న వడి నేరికొనెడివాఁడు
మాటలోఁ జేతలో నొక్కమాద్రివాఁడు
బుద్ధుఁ డొనఁగిన యుఁదేశమును వినుండు.

బుద్ధగీత (ధమ్మపదము)

౧ యమకవర్గము

ఒకనాఁటి యుదయమున బుద్ధదేవుఁడు ధ్యానాదికము
దీర్చుకొనివచ్చి యొక మామిడిచెట్టు క్రిందఁ గూ
ర్చుండి యుండఁగా ప్రియశిష్యుఁ డానందుఁడను భిక్షు
కుఁడు భిక్షువులందఱతోఁ గూడివచ్చెను. వచ్చి సమస్క
రించి బుద్ధుని యనుమతి వడసి “దేవా! మాకుఁ గొన్ని
సంశయము లున్నవి. మీరు వానిని దీర్చవలెను” అనెను.
బుద్ధదేవుఁడు “నరియే, కానిండు” అనెను. అంత గౌర
వర్ణుఁడగు యువభిక్షుకుఁడొకఁడు లేచి యడిగెను, “జన
ప్రభూ! మనస్సనఁగా నేమి? సుఖదుఃఖములు గలుగుట
కేదికారణము? కర్మసిద్ధాంతమెట్టిది? ఏవి భిక్షుధర్మములు?
వీనినిగూర్చి సుబోధముగా నుపన్యసించి మాకు మేలు

నేయుడు” అని. అంతట బుద్ధుఁ డనియెను: “నాయనా! వినుము:

మనుజుని వర్తిమానస్థితి వాఁడొచరించు ధర్మముల (ఋచ స్కంధములలోని వేదన, సంజ్ఞ, సంస్కారము అను నీ మూఁడును ధర్మము లనబడుచున్నవి.) ననుసరించియుండును. మనవిచారములఁ బట్టించునది మన మానసికావస్థయే. వానినిఁ బాలించునదియు మనస్సే. వీని కన్నిటికి నాధారము విచారసంస్కారములు. మనమాటలలోను, చేతలలోను మనయాలోచనలు స్ఫురించుచుండును. బండ్లీసేడ్చెడి యెద్దుయొక్క గొరిజల నొరసికొని చక్రములు వచ్చుచుండునట్లు దుర్విచారములు సేయుచు దుడుకుఁబోకలు పోవువానిని దూఱిములు వెన్నగటియేయుండును.

మన మెవరమో యెఱుఁగుదురా? మనము మన విచారముచే గల్పింపఁబడిన రూపములము. ఇంటిబలూబలిము లాయింటికే గట్టిన యిటుక, సున్నము, కలప మొదలగుసామగ్రి ననుసరించి యుండునట్లు మనుజుని విచారము ననుసరించి యాతని స్థితియు నున్నది. మనుజుఁడు తనకుఁ దోచిన పవిత్ర సంకల్పములను లోకమున కుపదేశించుచుఁ దానుగూడ నట్లాచరించుచుండె

ధమ్మపదము

నేని సుఖమును, శాంతిని బడయఁగలుగును. ఛాయ
యట్లు సర్వదా యవి నానినిఁ గాచికొనియుండును. ౨

పీఠిక్షులార! “వీడు నన్నుఁగొట్టెను; వీడు నన్నుఁ
దిట్టెను; వీడు నన్ను నోడించెను; వీడు నన్నుఁదోచు
కొనెను” అని విచారపడువానిని క్రోధము విడువదు. 3

అట్టి విచారమును దూరీకరించినవానికి వైర మహన
రిలును. ౪

ద్వేషము ద్వేషమువలన నెన్నఁటికిని నశింపదు. ప్రేమ
వలననే యది శాంతించును. ఇది సనాతనమైన ధర్మము.

సంసారములోఁ బడి క్రొట్టుకొనువారు “మనము గూడ
నశించువారమే” యని తలపోయరు. ఆ మర్మము నెఱఁ
గినవారికి వైరము నశించును. ౫

విషయసుఖముల మరగినవారిని, ఇంద్రియ వివసులను,
భోజనపానములందు నియమములేనివారిని, సోమరులను,
దుర్బలులను, బలహీనమైనవృక్షమును బ్రచండమారు
తము గూలఁద్రోయనట్లు మారుఁ డను భూతము పడఁ
గొట్టును. ౬

విషయసుఖములకు లొంగక సంసారమునఁ దిరుగు
చుండువానిని, భోజనపానములందు నియమము గా

వానిని, జితేంద్రియుని, శ్రద్ధాళుని మారుడు చెఱుపలేడు. ఇంద్రియములను స్వాధీనఁజేయుచుకొనఁజాలనివాఁడు ఁవిత్రమైన కాషాయమును గట్టరాదు. అట్లు కట్టఁగోరువాఁడు నియమమును, సత్యమును వంచించుచున్నాఁడు. ౯

కాషాయము గట్టువాఁడు ఇంద్రియములకెప్పుడు సద్గుణములు గల్గి, నియమబద్ధుఁడై సత్యవాదియై యుండవలెను. ౧౦ సత్యాసత్యముల తారతమ్యమును గుర్తింపలేక సత్యము నసత్యముగను, అసత్యమును సత్యముగను భ్రమించి యెంచువాఁడు కేవలము తనకర్మములకు దాసుఁడు. ౧౧

సత్యాసత్యభేదము గుర్తించినవాఁడు, సత్యపదముఁ జేరుచున్నాఁడు. వాఁడు ఁవిత్రవృత్తితో జీవించును. ౧౨

చిక్కఁగానేయని యింటికప్పునుండి వర్ష బిందువులుఁబడి జాఱునట్లు వివేకములేని మనస్సునుండి విషయవాంఛలు స్రవించును. ౧౩

కలయనేసిన కప్పునుండి వర్ష బిందువులు ఇంటిలోనికిఁ గురియ నట్లు వివేకసంపన్నమైన మనస్సునుండి విషయేచ్ఛలు స్రవింపవు. ౧౪

భిక్షులారా! అకార్యములఁ జేయువా రీజన్మమున, ఉత్తరజన్మమునఁగూడ వ్యసనమందుదురు. తమ దుశ్చైస్థితములు అపుడు తలఁపునకు రాఁగాఁ బశ్చాత్తాపమును జెందుదురు. ౧౫

ధర్మపదము

సత్కర్మములు సేయువారు ఈజన్మమున నుత్తరజన్మమునఁ
గూడ నానందింతురు. ౧౬

కుకర్మములఁజేయువాఁడు తనమాయీకకృత్యముల మాయ
ఫలములను జూచుకొని కుమార్గమున నడచుచుండును.
వాఁడు తనకుఁదానే వినాశముఁ దెచ్చుకొనును. ౧౭

సత్కర్మములు సేయువారికి వారి శుభకర్మములఫలము
గోచరించినపుడు శాంతిగలుగును; వారు ధర్మమును
జక్కఁగా నిర్వర్తించుచున్నట్లు గుర్తించినపుడు వా రిం
కను నానందించెదరు. ౧౮

అవివేకియగు భిక్షుకుఁడు ధర్మపదము(బుద్ధగీత)లోని శ్లోక
ములను గంఠస్థముగాఁ బఠించినను ఫలములేదు. తానును
దదుక్తధర్మముల నాచరింపవలెను. అట్లు కావింపనివాఁడు
భిక్షుపదమును బొందుట కేమాత్రముఁ దగఁడు. ఇతరుల
యావులను లెక్కించు గొల్లనివలె నాతఁడు భాగార్హుఁడు
గాఁడు. ౧౯

తా నెఱిగినది కొంచెమేయైనను నిహపరసౌఖ్యముల
యాశలేక రాగద్వేషమోహములను జయించి, తా నుప
దేశించుదానిని దాను జక్కఁగా నాచరించువాఁడు జ్ఞాని
యై మనశ్శాంతి నొందును. అతఁడే భిక్షుపదమున భాగా
ర్హుఁడగును. ” ౨౦

అష్టమాదవగ్గో దుతీయా

అష్టమాదో అమతపదం పమాదో దుచ్చునోపదం,
అష్టమత్తా నమీయన్తి యేపమత్తా యథా మతా. ౧

ఏతం విసేనతోఽత్వా అష్టమాదమ్మి పండితా,
అష్టమాదే పమోదన్తి అరియానం గోచరే రతా. ౨

తే ఝూయినో సాతతికా నిచ్చం దభోహ పరక్కమా,
పునన్తి ధీరా నిబ్బణం యోగక్ఖేమం అనుత్తరం. 3

ఉట్టానవతో సతిమతో సూచికమ్మస్స నిసమ్మకారినో,
సఙ్ఖతస్సచ ధమ్మజీవినో అష్టమత్తస్స యసోభివడ్ధతి. ౪

ఉట్టానేనఽష్టమాదేన సఙ్ఖమేన దమేనచ
దీపం కయిరాథ మేథావీ యం ఓఘో నాభికిరతి. ౫

పమాద మనుయుఙ్గాన్తి బాలా దుమ్మేధినో జనా,
అష్టమాదంచ మేథావీ ధనం సేట్టంఽవ రక్ఖతి. ౬

మాపమాద మను యుఙ్ఖేథ మాకామరతిసన్ధవం,
అష్టమత్తో హి ఝూయన్తో పప్పోతి విపులం సుఖమ్. ౭

భమ్మపదము

పమాదం అప్పమాదేన యదా నుదతి ప్జ్ఞితో,
పజ్ఞాపాసాద మారుహ్య అసోకో సోకినం పజం,
పబ్బతత్తోఽవ భమ్మటే ధీరో బాలే అవేక్షతి. ౮

అప్పమత్తో పమత్తేసు సుత్తేసు బహుజాగరో,
అబలఽస్సంఽవసీఘస్సోఽహిత్యా యాతి సుమేధసో. ౯

అప్పమాదేన మఘవా దేవానం సేత్తతం గతో,
అప్పమాదం పనంసన్తి పమాదో గరహితోనదా. ౧౦

అప్పమాదరతో భిక్కు పమాదే భయద స్సివా,
సంయోజనం అణుం ఘోరం డహం అగ్గీఽవ గచ్ఛతి. ౧౧

అప్పమాదరతో భిక్కు పమాదే భయద స్సివా,
అభబ్బో పరిహానాయ నిబ్బాణస్సేవ సన్తికే. ౧౨

ఇతి అప్పమాదవగ్గో మతీయో

౨ అప్రమాదవగ్గము

ఒకప్పుడు బుద్ధుడు ఒక బౌద్ధాచార్యునిముందు దిరుగుచు
సోమరులగు కొందఱు భిక్షువులను జూచెను. చూచి
వారల కప్రమాదమునుగూర్చి యిట్లుపన్యసించెను:

“ఓ భిక్షులారా ! మౌనజ్ఞానకు సత్యవర్తనము నిర్వాణపుఁ
ద్రోవను జూపుచున్నది. స్రమాదము మృత్యుసమీప
మునకుఁ గొంపోవుచున్నది. సత్యసంఘు లెన్నఁటికిని నశిం
పరు. స్రమాదమునకుఁ బాల్పడినవారు జీవన్ముతులు. ౧

శ్రద్ధయందు ముందుకుఁబోవుచు దాని తత్త్వము బాగుగా
గుర్తించినవాఁడు సత్యానందము ననుభవించుచున్నాఁడు.
మతయు నాతఁడు ప్రాచీనార్కులు గూర్చిపెట్టిన జ్ఞానామృ
తమునుగ్రోలి సుఖించుచున్నాఁడు. ౨

వీనిని ధ్యానించువారు, స్థిరచిత్తులు, ప్రజ్ఞావంతులు,
ధీమంతులు, శక్తిమంతులునైనవారు ఉత్తమోత్తమమైన
నిర్వాణపదమును జేరుచున్నారు. ౩

ప్రబుద్ధుడై జాగరూకతతోమెలఁగువాఁడు, పవిత్రమైన
చరిత్రగలవాఁడు, ఆలోచనాపరుడు, జితేంద్రియఁడు,
ధర్మనియమముల ననుసరించువాఁడునైన ధర్మజీవికి గీర్తి
యతిశయించును. ౪

శ్రద్ధాఘోషుఁడు, జితేంద్రియఁడు, అస్సమత్తుఁడు, స్థిరచిత్తుఁ
డునైనవాఁడు ఉత్కృష్టమైన దీప్తిపదమును గల్పించుకొను
చున్నాఁడు. భయంకరమైన క్లేశప్రవాహము దానిని ముం
చఁజాలదు. ౫

గమ్యపదము

తళుకు బెళుకు వస్తువులఁజూచి మోహితుఁడై మూర్ఖుఁడు,
అల్పబుద్ధి వానివెనువెంటఁ బరుశ్శుచుండును. శ్రద్ధయే
తనకు సర్వోత్కృష్టమైన ఆభరణమని బుద్ధిమంతుఁ డను
కొనును. ౬

శ్రద్ధాళుఁడు, ఆలోచనాశరుఁడు, అనంతమైన ఆనంద
ము ననుభవించును. కాన, తళుకు బెళుకు వస్తువుల వెం
టఁ బరుగెత్తుకుఁడు; గ్రుడ్డివారలై విషయసుఖములకుఁ
బాల్చుడకుఁడు. ౭

సత్యప్రవృత్తివలన వివేకియైనవాఁడు మిథ్యాభిమాన
మును బోధోద్రోలుచున్నాఁడు. ఆతఁడెపుడు నిత్యానందము
ననుభవించును. పర్వతశిఖరము నెక్కినధీరుఁడు నేలమీఁ
దనున్న బాలకునిఁ జూచినట్లు జ్ఞానప్రాసాద మధిష్ఠించిన
యా వివేకి దుఃఖభూయిష్ఠమైన యీ లోకమును జూచు
చుండును. ౮

నిద్రించువారిలో మేలుకొనియున్న వానివలె బ్రహ్మాదుల
లో నప్రమాది మెలఁగుచుండును. ఉత్తిమాశ్వము
తట్టుగుఱ్ఱమును దాటిపోవునట్లు పండితుఁ డపండితుల దాటి
పోవును. ౯

ప్రజలు ఋజువర్తనమును నుతింతురు. అన్యతమును దెగ
డుదురు. సత్యచింతనమువలననే మఘవుఁడు దేవాధిపతి

యయ్యెను. అప్రమాదములోఁ దన్మయుఁడై యుండు
భిక్షుకుఁడు సోమరితనమునకుఁ బాల్పడఁడు.

ఇది కొంచెపుది, ఇది గొప్పది యనక యతఁడు అగ్నివలె
బంధముల నన్నిటిని దహించి పాపుకొనును. ౧౦

శ్రద్ధయందే పరమసుఖము కల దనుకొను భిక్షుకుఁడు అల
నతకు భయపడుచుండును. అతఁడు పతితుఁడై మూర్ఖు
డనిపించుకొనఁడు. దాదాపుగా నతఁడు నిర్వాణపదముఁ
జేరియుండును. ౧౧

ధమ్మపదము

చిత్తవగ్గో తతీయా

ఫణ్దనం చవలం చిత్తం దురక్ఖం దున్నివారయం,
ఉజం కరోతి మేఘావీ ఉసుకారోఽవ తేజనం. ౧

వారిజోఽవ ధలే ఖిత్తో ఓకమోకత ఉబ్బితో,
పరిఫణ్దతిఽదం చిత్తం మారధేయ్యం పహతవే. ౨

దున్నిగ్గహస్స లహునో యథాకామనిపాతినో,
చిత్తస్స దమఘో సాఘు చిత్తం దంతం సుఖావహం. ౩

సుదుద్దసం సునిపుణం యథాకామనిపాతినం,
చిత్తం రక్షేఘ మేఘావీ చిత్తం గుత్తం సుఖావహం, ౪

దూరజమం ఏకచరం అసరీరం గుహాసయం,
యేచిత్తం సజ్జమేస్సన్తి మోక్షన్తి మారబన్ధనా. ౫

అనవట్టితచిత్తస్స సద్ధమ్మం అవిజానతో,
పరిస్లవ పసాదస్స పజ్ఞా న పరిపూరతి. ౬

అనవస్సుతచిత్తస్స అనన్వాహతచేతసో,
పుజ్జపాప విహీనస్స నత్తి జాగరతోభయం. ౭

కుమ్భాపమం కాయమిమం విదిత్వా
నగరూపమం చిత్తమిదం తపేత్వా,

యోధేధ మారం షడ్జాయుధేన
జితంచ రక్తే అనివేసనోసియా.

౨

అచిరం బత యం కాయో పథవిం అధిసేస్సతి,
ఘడ్ధో అపేతవిజ్ఞాణో నిరత్థంఽ వ కళిజ్జరం.

౩

దిసో దిసం యంతం కయిరా వేసీ వా పన వేరినం,
మిచ్ఛా పణిహితం చిత్తం సాపియో నం తత్తో కరే. ౧౦
నతం మాతా పితా కయిరా అజ్ఞేవాపిచ జాతకా,
సమ్మాపణిహితం చిత్తం సేయ్యసో నం తత్తో కరే. ౧౧

ఇతి చిత్తవగ్గో తతీయో

3 చిత్తవర్గము

ఋద్ధభగవానుఁ డొకనాఁడు నదీతీరమున శాంతచిత్తుఁడై
కూర్చుండియుండెను. అప్పు డొకగృహస్థుఁడు ఏతెంచి
“అయ్యా! జనదేవా! చంచలమైన చిత్తమును వశీకరించు
శుట్లు? విషయముల నెట్లు నిరోధింపనగును? దానివలనఁ
గలుగు లాభనష్టము లెవ్వి? తెలుపవేఁడెదను” అనెను.
బోధిసత్తుఁ డిట్లనెను.

భక్త్యపదము

“చిత్తముచంచలమైనది. ఒక్కచోఁ గుదురుకొనియుండదు. దాని నిరోధించుట కఠినమైనకార్యము. అయితే వింటిని నిర్మించువాఁడు నెదుఱును దనయిచ్చవచ్చినట్లు వంచు కొనురీతిని బుద్ధిమంతుఁడు చిత్తమును దన యిచ్చవచ్చినట్లు తిప్పకొనును. ౧

మత్స్యములు వానియునికిఁజెప్పిన జలమునుండి యెత్తి మెట్టపైఁ బెట్టినప్పుడు గిలగిల కొట్టుకొనునట్లు మారునివల నుండి తిప్పించుకొనుటకు మనచిత్తముగూడఁ బరితపించు చుండును. ౨

మనమును వశీకరించుకొనుట సర్వోత్కృష్టమయినది. చంచలమైన మనము నెవరు కట్టనడి వశీకరించుకొందురో వారి యిచ్చానుసార మది వర్తించుచుండును. వశ్యమైన మనము సౌఖ్యమును గల్పించును. ౩

బుద్ధిమంతుఁడు సూక్ష్మమార్గమునఁ బ్రవర్తించునది, కుటిలమైనది, స్వేచ్ఛావ్యాపారము గలది ఐన మనమును దస్వదారిని బోసీక రక్షించుకొనవలెను. సురక్షితమైన చిత్తము సుఖముల నిచ్చును. ౪

మనము మిగుల భ్రాంతిఁ బొల్పుచుండును; ఒంటరిగాఁ దిరుగుచుండును. దానికి రూఢములేదు. అది హృదయకు హారములో నడఁగియుండును. ఇట్టిమనమును వశీకరించు ౫

కొనువాఁడు మారునివలలోనుండి బయలుపడు
చున్నాఁడు. ౧

చిత్తమును స్థిరీకరింపలేనివాఁడు, సద్ధర్మములఁ దెలిసికొ
లేనివాఁడు, మనశ్శాంతిలేనివాఁడు, ఎన్నఁటికిని జ్ఞానపరి
పూర్ణుఁడు కాఁజాలఁడు. ౨

రాగములఁ దగులుకొననివాఁడు, చిత్తాందోళనములేని
వాఁడు, కీడుమేళ్లయందంటుకొననివాఁడు, శ్రద్ధాభుఁడు
నగువాని కెట్టిభయమును గలుగను. ౩

ఈశరీరము కుండవలె శుణములో నశించునదని తెలిసికొని
మానవుఁడు దిట్టమైన మనోదుర్గమును నిర్మించుకొని,
జ్ఞానశస్త్రమును జేపట్టి మారుని మార్కొనవలెను.
తిరిగి వానిని జేరరాసీయకుండ జాగ్రత్తతో మెలఁగుటవ
సరము. ప్రమాదపడి దానిని నిర్లక్ష్యము సేయరాదు. ౪

అయ్యో! కాలమును వ్యర్థపరుపకుండు ఈశరీరము పృథ్వి
లో ఊలిపోయినకట్టవలె బనికిమాలినది, సద్విచారము
లులేనిది, అవమానితమైనది అయి నశించుచున్నది. ౫

భమ్మపదము

ద్వేషి ప్రతిద్వేషికిఁజేయు నపకారముకంటె వంకరటిం
కరగాఁబోవు చిత్తమే అధికముగా మనుజునకు హాని
చేయును. ౧౦

సుశిక్షితమై చిత్తము మనుజునకు మేలుచేయునట్లు తండ్రి
గాని తల్లిగాని బంధువర్గముగాని చేయలేదు. ” ౧౧

పుష్పవగ్గో చతుర్థో

కో ఇమం సతవి విజేస్సతి
యమలోకంచ ఇమం సదేవకం
కోధమ్మపదం సుదేసితం,
కుసలో పుష్పమివ పచేస్సతి.

౧

సేఖో పతవి విజేస్సతి,
యమలోకంచ ఇమం సదేవకం,
సేఖో ధమ్మపదం సుదేసితం
కుసలో పుష్పమివ పచేస్సతి.

౨

ఘోషాపమం కాయ మిమం విదిత్వా
మరీచిధమ్మం అభిసమ్మభానో,
ఛేత్వాన మారస్స పపుష్పకాని
అదస్సనం మచ్చురాజస్స గచ్ఛే.

౩

పుష్పాని హేవ పచినంతం వ్యాసత్తమనసం నరం,
సుత్తంగామంమహోఘోఽవమచ్చు ఆదాయ గచ్ఛతి. ౪

౧౯

భమ్మపదము

పుష్పానిహేన పచినన్దం వ్యాసత్తమననం నరం,
అతిత్తం యేవ కామేసు అన్తకో కురుతే వనం. ౫

యథాఽపి భమరో పుష్పా వణ్ణగన్ధం అహేరియం,
పలేతి రస మాదాయ ఏవం గామే ముని చరే. ౬

న పరేసం విలోమాని సపరేసం కతాకత్తం,
అన్తనోఽవ అన్తేకేయస్వ కతాని అకతానిచ. ౭

యథాఽపి రుచిరం పుష్పం వణ్ణనన్దం అగన్ధకం,
ఏవం సుధాసితా వాచా అన్తలాహోతి సకుబ్బతో. ౮

యథాఽపి రుచిరం పుష్పం వణ్ణనన్దం అగన్ధకం,
ఏవం సుధాసితా వాచా సన్తలాహోతి సకుబ్బతో. ౯

యథాఽపి పుష్పం పిష్టం కయిరా మాలాగుణేపహూ,
ఏవం జాతేన మచ్చేన కన్తైబ్బం కుసలం బహుం. ౧౦

స పుష్ప గన్ధో షటి వాగ మేతి
ద్వైత తగరం మలి కావా.

సతంచ గన్ధో పటివాత మేతి

సబ్బ దినా సప్పరిసో పవాతి.

౧౧

చంద్రసం తగరం వాఽప ఉప్పలం అథ వస్సికి,

ఏతేసం గన్ధ జాతాసం నీలగన్ధో అనుత్తరో.

౧౨

అస్సమత్తో అయం గన్ధో మాఽయం తగర చంద్రసి,

యోచ నీలవతం గన్ధో వాతి దేవేసు ఉత్తమా.

౧౩

తేసం సపన్న నీలాసం అస్సమాద విహరిసం,

సమ్మదఞ్ఞావిముత్తాసం మారో మగ్గం సవిద్ధతి.

౧౪

యథా సజ్జారథాన్మిం ఉయ్యితస్మిం మహాపథే,

పదుమం యత్థ జాయేథి సూచిగన్ధం మనోరమం.

౧౫

ఏవం సజ్జారథూతేసు అన్ధభూతే పుఢుజ్జనే,

అథిరోచతి పఞ్ఞాయ సమ్మాసమ్మద్ధ సావకో.

౧౬

ఇతి పుష్పవగ్గో చతుత్థో

ధమ్మపదము

౪ పుష్పవర్గము

వసంతఋతువు సౌఖ్యావహముగానుండెను. అపుడు భిక్షువులు గురువుతోఁగూడి బింబిసారుని తోఁటలో వసించుచుండిరి. పుష్పములు పరిమళించుచుండెను. తేనెటీగలు ఒకపుష్పమునుండి మఱొకపుష్పముపై కెగయుచు మధుసంగ్రహము చేయుచుండెను. సూర్యభగవానుని నిర్మలతేజము తూర్పుదిశను వ్యాపించుచుండెను. ఆసమయమున బుద్ధదేవుఁడు శిష్యుల కిట్లుపదేశించెను:

“భూలోకమును, యమలోకమును, దేవలోకమును, జయింపఁ గలవాఁడెవ్వఁడు? ఉపయక్తములైన పుష్పములను వెదకితెచ్చినట్లు సచ్చీలమునకుసూటియైన మార్గమును వెదకి కనుఁగొనఁగలవాఁడెవ్వఁడు? ౧

ముక్తిసంగతుడైన పురుషుఁడే స్పృశ్యలోక యమలోక దేవలోకములను జయింపఁగలఁడు. కుశలుఁడు తనమనస్సునకెక్కిన మంచి పూవులను వెదకి తెచ్చినట్లుతఁడు సచ్చీలమునకుఁ జక్కని శ్రోవదీయును. ౨

విజ్ఞాననేత్రమును విప్పిచూచి 'శరీరము నీటిబుడగవలె
క్షణభంగురమైనది; మృగతృష్ణవంటిది' అని తెలిసికొన్న
వాఁడు మారుని ప్రమోహములలోఁ గూలక అమృత
పదముఁ జేరుచున్నాఁడు. 3

నిద్రించుచున్న గ్రామమును వెల్లువ ముంచివేయునట్లు,
ఐహికేచ్ఛలను పూవులను నేకరించుటకే తంటాలు పడు
చుండు చంచలచిత్తుని మృత్యువు గ్రహించును. ౪

పూవులను వెదకువాఁడు, విషయపరాయణుఁడు, ఉన్మ
త్తుఁడునైనవానికోర్కెలు సిద్ధింపకమున్నవాఁడు మృత్యు
దేవత వదనగహ్వరమునఁ బ్రవేశించుచున్నాఁడు. ౫

తేనెటీగ పుష్పములరంగుగాని సుగంధముగాని చెఱువ
కుండ నెట్లు మధువును సంగ్రహించుచుండునో భిక్షు
కుఁడు గ్రామములో అట్లు నివసింపలేడు. ౬

భిక్షుకుఁడు ఇతరులనైచ్యములను, పాశ్చత్యములను,
అకృత్యములను వెదకుచుండరాదు. అవి తనయందు లేకుం
డునట్లు సదాశ్రద్ధాభుజ్ఞై చూచుకొనుచుండవలెను. ౭

ధమ్మపదము

సుగంధము లేని పుచ్చము మంచిరంగు గలిగి మనోహరము
గానున్నను న్యర్థమైనట్లు తాను జెప్పినవి చేతలలోఁ
జూపనివానివలెకు లెంత మంచివైనను నిష్ప్రయో
జనములు. ౮

సుగంధము, సుందరమునైన పుష్ప మట్లు సార్థకమై విరా
జిల్లును చెప్పినట్లు చేయువాని వాక్యము. ౯

పుష్పరాశినుండి పూవులఁగొని మాలను గూర్చునట్లు
మానవుఁడు జవముతో నున్నందుకు సుగుణముల నేర్చి
యేర్చి కూర్చుకొనవలెను. ౧౦

చందనము, తగరము, మల్లిక వీనిసుగంధము సుగంధము
కాదు. పూవులతావి గాలి కెదురీదలేదు. సుజనుల
యశఃపరిమళము ప్రచండవాయువునుగూడ వ్రయ్య
లాడుకొని యెదురేగును. అదియే సర్వవ్యాప్త మగునది.

చందనముతోఁ గాని, తగరకమలపుష్పములతోఁ గాని,
ఇతరములగు నేసుగంధద్రవ్యముతోఁగఱ్ఱి తూచిచూచి
నచో సుజనసుగంధమే అతిశయించును. ౧౧

చందనాదుల సుగంధము తుచ్ఛమైనది. సజ్జనుని శీల
సుగంధసంఘయమే సర్వోన్నతమైనది. అదియే దేవలో
కమువలెకు వ్యాపించునది. ౧౩

సచ్చరిత్రులు, అప్రమాదములు, వివేకసంపన్నులు, సత్యమైన
జ్ఞానధనము నార్జించుకొని పుంధనములఁ ద్రొంచుకొనిన
వారు సగు వారివర్గకే న మోక్షము చేరఁజాలఁడు. ౧౪

బాటలోఁ బాగవైచిన చెత్తచెదారపుఁ గుప్పలోఁ బుట్టిన
సలినముగూడ సుగంధము గలదైనట్లు అజ్ఞానులు అసచ్చ
రిత్రులునైన సామాన్యమానవులలోఁ దిరుగాడుచున్నను
పాదభిక్షువు తన సత్యమైన జ్ఞానప్రభావముచేత శోభిం
చును."

బాలవస్త్రో వత్సమో

దీఘా జాగరతోరత్తి దీఘం సస్తిస్స యోజనం,
దీఘో బాలానం సంసారో సద్ధమ్మం అవిజానతం. ౧

చరంచే నాధిగచ్ఛేయ్యసేయ్యం సది సమత్తిన్,
ఏకచరియం దత్తమాం కయిరా సత్తి బాలే సహాయతా. ౨

పుత్తా మఽత్తి ధనం మఽత్తి ఇతిబాలో విహజ్జతి,
అత్తాహి అత్తన్ సత్తి కుతోపుత్తా కుతో ధనం. 3

యోబాలో మజ్జతి బాల్యం పడ్డతోవాసి తేస సో,
బాలో చ పడ్డతమానీ సవే బాలోఽతి వుచ్చతి.

యావజీవంఽపి చే బాలో పడ్డతం పయిరుపాసతి,
ఖిప్పం ధమ్మం విజానాతి దబ్బీ సూపరసం యథా ౪

ముహుత్తమపి చే విజ్ఞూ పడ్డతం పయిరుపాసతి,
ససో ధమ్మం విజానాతి జహ్వీ సూపరసం యథా. ౬

చరన్తి బాలా దుమ్మేధా అమితైనేవ అత్తనా,
కరోంతా పాపకం కమ్మం యం హోతి కటుకప్పిం. ౭

నతం కమ్మం కతం సాధు యంకత్వా అనుతప్పతి,
యస్స అస్స ముఖో రోదం విపాకం పటిసేవతి. ౮

తంచ కమ్మం కతం సాధు యం కత్వా నానుతప్పతి,
యస్స పతితో సుమనో విపాకం పటిసేవతి. ౯

మధు వా మజ్జితీ బాలో యావ పాపం నపచ్ఛతి,
యాదాచ పచ్ఛతీపాపం అథబాలో దుష్ఠం నిగచ్ఛతి. ౧౦

మాసే మాసే కుమగ్గేన బాలో భుజ్జోథ భోజనం,
నసోసజ్జత ధమ్మాసం కలం అగ్గతి సోఞ్ఞసిం. ౧౧

నహి పాపం కతం కమ్మం సజ్జఖంబింప ముచ్ఛతి,
షహంతం బాల మన్వేతి భస్మచ్ఛన్నోపేవ పావకో. ౧౨

యావదేవ అనత్థాయ ఇత్తం బాల స్సజాయతి,
హన్తి బాలస్స సుక్కంసం ముద్ధ మస్స విపాతయం. ౧౩

ధన్యుపదము

అనతం భావన మిచ్ఛేయ్య పురేక్షారంచ భిక్షుసు,
ఆవాసేనుచ ఇస్సరియం పూజా పరకులేనుచ. ౧౪

మమేన కత మజ్ఞన్తు గిహి సబ్బకతా ఉభో,
మమేన అతివసా అస్సు కిచ్ఛాకిచ్ఛేసు కస్సిచి,
ఇతి బాలస్స సజ్జ-ప్వ ఇచ్ఛామానోచ సజ్జితి. ౧౫

అజ్ఞాహి లాభూపనిసా అజ్ఞా నిబ్బృణగామినీ,
ఏవ మేతి అభిజ్ఞాయ భిక్షు బుద్ధ స్ససానకో;
సక్కారం నాభి నద్దేయ్య వివేక మను బ్రూహయే. ౧౬

ఇతి 'బాలవర్గో' ఇచ్ఛమా

౧౫ బాలవర్గము

అనందు! మోకవాడును బుద్ధునితో, సూత నున్నప్పుడు కీర్తిని
విన్నవించెను. “పూజ్యుడా, గురుత్వామా! మూర్ఖుడన
నెట్టివాడు? కలుచుగా జనులు ఒకరొకరికొకటిమాటలు
నేల మన్నింపక యితరుని మూర్ఖుడనుచుందురు?
సత్యముగా నీవాక్య మేయర్థమునందు బ్రయోగించు
దగినది? కృపతో దీనిని దేల్చి చెప్ప వేడెదను.”

అంత బుద్ధదేవుడు

“అనందా! మేలుకొని యున్నరాత్రి బహుదీర్ఘమనిపించునుగదోయీ! అలసి యున్నవానికొక యడుగు పెట్టుట కూడ దుస్సహమే. ధర్మమెఱుంగనిమూర్ఖునకు జీవితకాలము బహుదుర్భరముగఁ గడచును. ౧

శైరువరికిఁ ద్రోవలోఁ దనకన్న దారిఁజెలిసినవాడు దొరకడనుకో; అప్పుడు వాడు ధైర్యముతో నొంటరిగానే ప్రయాణము చేయవలెగదా! అట్లే తనకన్న బుద్ధిమంతుఁడు దొరకినిమెడఁగ నొంటరిగానే సత్పదయాత్ర సాగింపవలెను. మూర్ఖునితోఁగూడిమాత్రము పోవరాదు సుమా! ౨

‘షాడు నావిడ్డ, ఇది నాధనము’ అనుకొనుచు మూర్ఖుడు వ్యసనపడుచుండును. వాని శరీరముగూడ వాస్తవములో వానిదికాదే. ఇక సంతానము, ధనము, ఎంతవఱకు వాని నగుటఁబెట్టుకొని యుండును? ౩

తన మాధ్యము గుర్తించఁగల్గిన మూర్ఖుడే బుద్ధిమంతుఁడు. తన్నుచాను బుద్ధిమంతుఁడనుకొనుమూర్ఖుడే నిశ్చయముగా మూర్ఖుడు. ౪

భక్తుపదము

పప్పు కూరలలో నెపుడును నానుచుండియును తెడ్డువాని
రుచిని తెలిపికొనలేనట్లు మూర్ఖుడు జీవితకాలమంత
యును సజ్జనసాంగత్య మొనర్చినను ధర్మము నెఱుంగఁ
జాలడు. ౧

నాలుక రసములు దగిలినంత నే వానిరుచిని గ్రహించును.
అట్లే, వివేకి యొకనిమిషమాత్రము సజ్జనసాంగత్య
మొనర్చినను అతి శీఘ్రముగా సత్యపథమును గనుఁ
గొనుచున్నాడు. ౨

అల్పబుద్ధికి వానిహృదయమే స్వయముగ శత్రువై వానిని
దుర్గతిలోఁ ద్రోయుచున్నది. అది విషఫలితములైన కార్య
ములఁ చేయుచుచున్నది. ౩

కాన, ఏకార్యముఁ చేసినపిదపఁ గరములు గలుపము
లగునో, ఏకార్యఫల మనుభవించవలసినప్పుడు కన్నీరు
కార్చవలసివచ్చునో, అది నిజముగా శ్రేష్ఠమైనధర్మము
కాదనవలెనుగదా! ౪

ఏకార్యము చేసినపిదపఁ బశ్చాత్తాప ముదయింపదో,
ఏకార్యఫలము సనుభవించునపుడు మహదానందము
గలుగునో అది శ్రేష్ఠమైనదిగదోయీ! ౫

దుష్కార్యములఫలము ప్రచురము గానంతవఱకు మూర్ఖుఁడు వానితీపు మరిగి, అదియే తేనెనట్టుగాఁ దలఁచి 'హాయిహాయ' అనుకొనుచుండును. ఆ కృత్యములు పండి పాపఫలముఁగట్టి కుడుపుచున్నప్పుడు వాఁడు తలమోదుకొనుచుఁ బశ్చాత్తాపపడును. ౧౦

మూర్ఖుఁడు త్యాగివలె నెలనెలకుఁ గుశాగ్రముతోఁ దిండి తినుచున్నను వాఁడు చక్కఁగా ధర్మపథమునఁ జరించు పురుషునకుఁ బదాఱవపాలుగూడ నీడు గా లేడు. ౧౧

అప్పుడే పిండినపాలు వెంటనే పెరుగు కానట్లు కుకర్మముల ఫలము వెంటనే యనుభవమునకు రాదు. నివృత్తు గప్పిన నిప్పువలె నది దహించును. అది మూర్ఖుని వెన్నంటియే యుండును. ౧౨

మఱియుఁ గుకర్మముల పాపఫలము బయల్పడ నంతవఱకు మూర్ఖుఁడు చింతచీకు లేకుండును. కాని తన యాదృష్టములఁగూడ మట్టిలోఁ గలుపుకొను చున్నాఁడోయీ! దుఃఖములలోఁ జిక్కుకొని చితికి పోవుచున్న పుడు వానితల తిరుగు నన్నా! ౧౩

ధన్యపదము

మూర్ఖుడు తనతల కుమిచిన కీర్తికొఱకుఁ దంబాలు
 పడును. భిక్షువులలోఁ బెద్దటికము సింపాదించుటకు వాడు
 తన్మయుడై పాటువడును. నాడు మతాధిపత్యమునకు
 వెంపరలాడును. ఇతరులచేతఁ బూజనొందుటకు
 నాడు తపాతపాలాడును. ౧౪

గృహస్థులలోఁగాని సన్న్యాసులలోఁగాని “ఈపనిచేసి
 తిని. ఇదిచేయలేదు. వీరు నాయుత్తరపు నిందుకొఱకు
 ననుసరించి నడుచుకొందురు” అను తలంపు కలుగుటవలన
 మూర్ఖునకు అహంకార ముఖియించును. ౧౫

ఒకత్రోన ధర్మముచేతకును, అక్షాన్త్రోన చిత్వాణము
 పంకకును జోపుచున్నది. నాని సాధారణమును
 గుర్తించిన బౌద్ధభిక్షువులు పేరెత్తియుండు బాట వడరు.
 సంసారమునుండి బయలుదేరికే వారు నిరంతరము
 బ్రయత్నించెదరు.”

పణితవగ్గో ఛట్టో

నిధీనంఽవ పవత్తారం యం పన్నే వజ్జదస్సినం,
నిగ్గయ్యవాదిం మేధావిం తాదినం పణ్ణితం భజే;
తాదినం భజమానస్స సేయ్యో హోతి సపాపియో. ౧

ఓనదే య్యానుసాసేయ్య అసబ్బాచ నివారయే,
సతంహి సో పియో హోతి అసతం హోతి అప్పియో. ౨

నభజే పాపకే మిత్తే నభజే పురినాశమే,
భజేథ మిత్తే కల్యాణే భజేథ పురిసుత్తమే. 3

ధమ్మపీతి సుఖం సేతి విప్పసన్నేస చేతసా,
అరియప్పవేదితే ధమ్మే సదా రమతి పణ్ణితో. ౪

ఉదకం హి నయన్తి నేత్తికా
ఉసుకారా నమయన్తి తేజనం,
దారుం నమయన్తి తచ్చకా
అత్తానం దమయన్తి పణ్ణితా.

ధమ్మపదము

నేలో యథా ఏకఘనో వాతేన నసమీరతి,

ఏవం నిన్దాపసంసాసు న సమిజ్జాన్తి పణ్ణితా.

౬.

యథాఽపి రహదో గంభీరో విస్పసన్నో అనావిలో,

ఏవం ధమ్మాని సుత్వాన విప్పసీదన్తి పణ్ణితా.

౭

సబ్బత్థ వే సస్పరిసా చజ ని

న కామకామా లపయన్తి సన్తో,

సుఖేన పుట్టా అథవా దుఖేన

న ఉచ్ఛాపచం పణ్ణితా దస్సయన్తి.

౮

న అత్తహేతు సపరిస్స హేతు

సపుత్త మిచ్ఛే సధసం రట్టం,

సఇచ్ఛే అథమ్మేన సమిద్ధిమత్తనో

ససీలవా పజ్జవా ధమ్మికో సియా.

౯

అప్పకా తే మనుస్సేసు యే జనా పారగామినో,

అథాయం ఇతరా పజా తీరమేవానుధావతి.

౧౦

యేచ భో సమ్మదక్ఖా తే ధమ్మే ధమ్మానువత్తిన్,
 తే జనా పార మేస్సన్తి మచ్ఛుధేయ్యం సుదుత్తరం. ౧౧

కణ్ఠాం ధమ్మం విస్సహాయ సుక్కం భావేః పడ్డితో,
 ఓకా అనోకం ఆగమ్మ వివేకే యథా దూరమం. ౧౨

తత్రాభిరతి మిచ్ఛేయ్య హిత్వా కామే అకిచ్చన్,
 పరియోదపేయ్య అత్తాసం చిత్త క్లేసే హి పడ్డితో. ౧౩

యేసం సమ్మాసి అగ్గేసు సమ్మా చిత్తం సుభావితం,
 ఆదాస పటినిస్సగ్గే అనుపాదాయ యేరతా,
 ఖణాసవా జుటిమన్తో తే లోకే పరినిబ్బుతా. ౧౪

ఇతిపణ్ణిత నగ్గో ఛట్ఠో

౬ పండితవర్గము

బుద్ధుఁడొకనాఁడు మహాసభలోఁ గూర్చుండియుండఁగా
 నొకబ్రాహ్మణుఁడు నచ్చి నమస్కరించి “పరివ్రాజక
 ప్రవరా! పండితుని, జ్ఞానిని గూర్చి కొంచె ముపన్యసించి
 మమ్ముఁ బవిత్రీకరింప వేడెదను. వీరి నేలక్షణములు

ధమ్మపదము

వలనఁ దెలిసికొనవలెను? జ్ఞానమార్గము నెట్లెఱుంగవలెను.” అని యడిగెను.

అంత భగవానుఁ డిట్లనెను:

“బుద్ధిమంతునితో న్నహముగలిగెనేని యది సత్యపదముఁ జేరుటకు దారిదీయును. మనుజుఁడుమానుకొనవలసిన యలవాటుల నెత్తిచూపుచుఁ దాను వానికి లొంగకుండు జ్ఞానిని నేవింపుడు. వాని యనుసరణము శ్రేయస్కరము; హాని గలిగించుదు. ౧

మి తిరస్కరించు నృత్యములను జూచుడు; వాని యుఁ దేరిమునిను వినుడు; మిఁ దీనడిలో నొడుదొడుకు లున్నచో వానిని బెడఁబాపుకొనుడు. మంచివాడు వీని నిట్లు ప్రేమించెను. చెడ్డవాడు వీనిని ననతిభిప్రేమ తో సత్కరించెను. ౨

దురాచారులతోఁ దెలిమిచేయకుము. అట్టి నీచులను నితోఁ గలియనీయకుము. సత్కుటఘోరోగూడి మైత్రి నెఱుపుము. సర్వోత్కృష్టమైన వానిచే నీతోఁ గలియ నిమ్ము. 3

జ్ఞానానందముతో నుబ్బి తబ్బిబ్బి లగుచుండువానికిఁ
తత్తము నిలుకడఁగానుండును. వాడే నిర్విచారముగా
సుఖించుచున్నాఁడు. ఆర్యులు త్రొక్కిచూచి వినిపించిన
యుగదేశములే శివశ్రమైనవి. అట్లు నడచుకొను మునులు
పరమానందము ననుభవించుచున్నారు. ౪

కాలువ శ్రవ్యకొన్న వాడు వాని యిచ్చసచ్చసత్త్వ నీరును
ద్రిష్టకొని పోవుచున్నాఁడు. విప్లవేయువాడు తన ఇచ్చ
సచ్చసత్త్వ వెదులుకట్టలను నడచుకొనుచున్నాఁడు.
నిష్క్రంగి కొయ్యను నవరించుకొనుచున్నాఁడు. అట్టి బుద్ధి
మంతుఁడు శన్నుఁ డా సజీకరించుకొనుచున్నాఁడు. ౫

పద్మకొండ సుడిగాలికిఁగూడఁ జలింపక విలుచునట్లు బుద్ధి
మంతుఁడు నిందాస్మతులకుఁ జలింపఁడు.

పండితుఁడు శ్రోత్రోపదేశములు విన్నపించి, గింభీరము,
నిశ్చలము, నిర్మలమునైన సరోవరముట్లు శ్రాంతిఁజే
యుండును. ౬

సత్పురుషులు విషయసుఖములనుండి వెనుదిరుగుటకుఁ
బ్రయత్నింతురు. ఎన్నివిఘ్నము లెదుర్కొన్ననుసరే

గమ్యపదము

వారు నారికార్యమును విడువక కొనసాగించుచుందురు.
వారు కొంగజమున జేయును. సుఖసారము ననుభవించు
చున్న వారు నారే సునూ! జ్ఞాని సుఖముగ్రకు గర్విం
పడు ; దుఃఖము కుద్యేగ మొందడు. ౮

స్త్రీని, సంతానమును, భగమును, విశ్వర్థమును, అభిల
షింపనివాడు, అశాంత్యముగా ఉన్నతనగుట కుష్టి
స్థారనివాడు ఎన్నఁచో వాడు నాథులు, జ్ఞాని, ధర్మవేత్త.

లోకములో భవిష్యత్కాలము దాటి అర్హత (సరిపూర్ణ
జ్ఞాన)పదముజేరిన వారు అరుదుగా నున్నారు. వెక్కు
మంది సంసారసాగరపు తీర్థరిని గొట్టకొనుచున్నవారే.

కనుక ధర్మరహస్యము నెఱిగి దాని ననుసరించువారు
దుస్తరమైన యమ లోకమును గూడ దాటిపోవు
చున్నారు. ౧౧

జ్ఞాని సాధారణమైన కృష్ణధర్మ (కాయదుశ్చరిత) మను
సాధారణదశతోఁ బొట్టఁబోసికొనుటను మాని ప్రకాశ
పత్రమైన శుక్లధర్మము (కాయసుచరితము) నాశ్రయించి
జీవయాత్ర నాగింపవలెను. భిక్షుకప్పత్తిని స్వీకరించినపుడు

హః డేకాంతమునందుఁగూర్చుండి పరిపూర్ణానందస్వరూపమును భావించుకొనుచుండవలెను. సర్వవిధములైన సంసారసుఖములను బాపుకొని యిట్లులేనివారికిఁ దన యింటి నొసంగి ప్రాసంచిక సుఖములఁ బరిత్యజించి అనంతమైన సుఖమునిచ్చెడి యేకాంతవాసమొనర్చుచు, న కించ నుండై పంచవిధక్లేశములను బాపుకొని, దేని నాసింపక తన్ను దాను దరింపఁజేసికొనుటనుగూర్చియే చింతించుచుండవలెను.

౧౨

ఎవని హృదయక్షేత్రమున సంబోధితత్త్వము లేదును నాటుకొని వికసించునో, ఎవరు ఏవస్తువునందును ఆసక్తులుగాక నిర్వృత్తినే సుఖదాయినిగాఁ దలంచువాలో, వారు విషయవికారములను జయించినవారు; వారు పరిపూర్ణజ్ఞానము గలవారు; వారుగదా లోకములో జీవన్ముక్తులు!”

౧౩

అరహస్తవగ్గో సత్తమో

గతధ్ధనో విసోకస్స విస్సముత్తిస్స సబ్బధి,
సబ్బగత్థస్సహీనస్స సరిళాహో సవిజ్జతి. ౧

ఉయ్యుత్తాన్తి సత్తమన్తో న నికేతే రిమన్తి తే,
హంసాన సన్తి లం హిత్వా ఓకమోకం జహన్తి తే. ౨

యేసం సన్నిచయో సత్థి నే సరిజ్ఞాత్థోజనా,
సుత్తతో అనిమిత్తోచ విమోక్తో యస్స గోచరో ;
ఆకాసేన సకుంతాసం గతి తేసం దురన్నయా. 3

యస్సాసవా సరిస్థిణా ఆనందోచ అనిస్సిహో ,
సుత్తతో అనిమిత్తోచ విమోక్తో యస్స గోచరో;
ఆకాసేన సకుంతాసం సదం తస్స దురన్నయం. ౪

యస్సిన్ద్రియాని సమధం గతాని
అన్నా యథా నారథనా సుదంతా,
పహీణమాసస్స అనాసవస్స
దేవాపితస్స పహయన్తి తాదినో. ౫

పతవీ సమో నో విరుద్ధోతి

ఇద్దభీలూపమో తాది సుబ్బతో,

రహదోఽన అపేతకద్దమో

సంసారా సభవన్తి తాదినో.

౬

సంతం తస్స మసం హోతి సంతా వాచా చ కమ్మచ,

సమ్మనక్ఖా విముత్తస్స ఉపసత్తస్స తాదినో.

౭

అస్సన్ధో అకత్తన్థా చ సన్ధిచ్ఛేదో చ యో సరో,

హతావకానో సన్తానో సతే ఉత్తమపరిసో.

౮

గామేవా యదివారణ్ణో నిర్నేవా యది వాఫలే,

యథారహంతో విహరన్తి తం భూమి రామచేయ్యకమ్.

రమణీయాని అరణ్ణాని యథా స రమతీ జనో,

వీతరాగా రమిస్సన్తి సతే కామగపేసినో.

ఇతి అరహంత వస్సో సత్తమో

2. అర్చితవర్గము

ఒకనాఁడు సూర్యాస్తమయ మగుచుండఁగా బుద్ధుఁడొక గ్రామమునకుఁ బోయెను. అక్కఱి స్రజలు భగవానుని ఉపదేశమును విను కుతూహలముతో గుమిగూడిరి. అతఁ డానాఁడు కొంచె మెక్కువగా నడచిన ప్లతని ముఖమై ఖరి తెలుపుచుండెను. జనము శ్రద్ధతో నాతని పాదములఁ బ్రత్యక్షించిరి. అతఁడు కరిములను ఎదనమును బ్రత్యక్షనము చేసికొననముం ది స్పృహనృపించెను:

“ఈ లోకయాత్రను (సాంసారికయాత్రను) ముగించు కొన్నవారు, చింతలఁ బొపుకొన్నవారు, సర్వవిధముల నాత్మను వశీకరించుకొన్నవారు, సర్వబంధముల నడలించుకొన్నవారు, కష్టములఁగడచి గట్టెక్కుచున్నారు. ౧

వారు సంసారమున సారము (సుఖము) లేదని దృఢముగా నిశ్చయించుకొని రాజహంసము బురదమడుగును విడిచి పోవుచట్లు గృహమును ద్యజించుచున్నారు. ౨

ధనముఁ గూర్చుకొనక దేహరక్షణకొఱకు పరు లొసంగెడు సామాన్యమైన యాహారమును మాత్రము కొద్దిగా భుజించుచు, అసఁగా—జీవధారణము కొఱకుమాత్రమే

తినవలెగాని తిండికొఱకే బ్రతుకరాదను భావముగల వాడై కాలము పుచ్చుచుండువాడెవడో వాడు సమగ్రముగా నాత్మను వశీకరించుకొని నిర్వాణము జేరుచున్నాడు. ఆకాశమున దిరుగుచుండు షట్కగమనమట్లు వానివ్యాపారముగూడ దురూహ్యము.

ఆనవచతుష్టయము నడచు కొన్నవాడు, భోగముల ననుభవించుటతోఁ బ్రాప్తు పుచ్చుచుండనివాడు ఎవడో వాడు చిత్తమును నిక్కబట్టి నిర్వాణము జేరుచున్నాడు. గాలిలో దిరుగు షట్కగమనమట్లు వాని వ్యాపారముగూడ దురూహ్యము. ౪

రాతు గుఱ్ఱమును సుశీతముగఁ జేయునట్లు లింద్రియములను స్వాధీనముచుకొన్నవానితో, అభిమానము నడచు కొన్నవానితో, కోరికల దూరీకరించుకొన్నవానితో దేవతలుగూడ స్పర్ధించి నిలువఁ జాలరు. ౫

దీక్షతో నిట్లాచరించునరుడు భూదేవియట్లు సహనశీలమున కలవాటుపడును. నిర్మలసరోవరమట్లాతఁడు నిరంతరము ప్రశాంతుడై యుండును. పునర్జన్మమునకు వాడు పాల్పడఁడు. ౬

భక్త్యుపచయము

వానిచిత్తము, వాక్కులు, కృత్యములు ప్రశాంతము
 లైనవి. అవి పరులను బాధించవు. నిక్కమయిన జ్ఞానము
 నలన బంధములను బాపుకొన్న స్వేచ్ఛాతపము మూని యగ్ర
 బడును. 2

వెజ్జిన మృకిము లేనివాడు, స్పృష్ట కితమయిన నస్తువును
 నిర్వాణమును గుర్తించిన వాడు, నిర్వికల్ప బంధములను
 నడలించుకొనిన వాడు, విలాసము లన్నియు విసర్జించిన
 వాడు, కోరికలన్నియు దూరీకరించిన వాడు ఎనఁచో
 వాడుకదా సర్వోన్నతుడగు మూలపుడు! 3

గ్రామమైన నేమి? నగరమైన నేమి? జలమైన నేమి? స్థల
 మైన నేమి? ముక్తుడగు పురుషుడెక్కడ వనించునోయూ
 చోట ఆనందసంధాయకిము; ఆచోట కరుణమణియము.

సంసారమునఁ దీరుగాఁబనివారికె యములుగాని అరిణ్య
 ప్రదేశములే నిర్వికారులకు సుఖావహాస్థలములు. నిర్వికార
 పురుషులు బాహ్యసుఖముల నపేక్షించివారుకదా! కాన
 నే వారు గహనప్రదేశములను బ్రేమితురు.”

సహస్రవర్గో అట్టమో

సహస్రమపి చే వాచా అసత్కషదసంహితా,
ఏకం అత్కషదం సేయ్యో యం సుత్వా ఉపసమ్మతి. ౧

సహస్రమపి చే గాథా అసత్కషదసంహితా,
ఏకం గాథాపదం సేయ్యో యం సుత్వా ఉపసమ్మతి. ౨

యోచ గాథాసతం భానే అసత్కషదసంహితా;
ఏకం శమ్మషదం సేయ్యో యం సుత్వా ఉపసమ్మతి. ౩

యోసహస్రం సహస్సేన సక్తామే మానునే జనే;
ఏకంచ జేయ్యో మత్తాసిం సవే సంగమజుత్తమో. ౪

అత్తా హవే జితం సేయ్యో సూచాయం ఇతరా పజా;
అత్తదస్తస్స పోసస్స నిచ్చం సజ్జిత చారినో. ౫

నేవ దేవో సగన్ధబ్ధో నమాలో సహబ్రహ్మారా,
జితం అపజితం కయిరా తథాహూషస్స జన్మనో. ౬

ధమ్మపదము

మా నే మా నే సహస్సేన యో యజేథ సతం సమం,
ఏకంచ ధావితత్తానం ముహుత్తమపి పూజయే;
సా ఏవ పూజనా నేయ్యా యశ్చే వస్ససతం హుతం. ౭

యోచ వస్ససతం జన్తు అగ్నిం పరిచరే వనే,
ఏకంచ ధావితత్తానం ముహుత్తమపి పూజయే;
సా యేవ పూజనా నేయ్యా యశ్చే వస్ససతం హుతం. ౮

యం కిళ్ళి యిట్టం న హుతం ౭ న లోకే
సంవత్సరం యజేథ పుష్కపేక్షో,
సబ్బం ౭ పితం న చతుభాగమేతి
అభివాదనా ఉజ్జగతే సునేయ్యా. ౯

అభివాదనసీలస్స నిచ్చం బద్ధానచాయినో,
చత్తారో ధమ్మా న్ధన్తి ఆయు న్ణ్ణో సుఖం బలం. ౧౦

యోచ వస్ససతం జీవే దుస్సీలో అసమాహితో,
ఏకాహం జీవితం నేయ్యా సీలవత్తస్స యూయినో. ౧౧

యోచ వస్ససతం జీవే దుస్సభిజ్ఞో అసమాహితో,
ఏకాహం జీవితం నేయ్యా పజ్ఞావత్తస్స యూయినో. ౧౨

యోచ వస్ససతం జీవే కుసీతో హేసవిరియో,
ఏకాహం జీవితం సేయ్యో విరియ మారభతో దభో హం.

యోచ వస్ససతం జీవే అవస్సం ఉదయవ్యయం,
ఏకాహం జీవితం సేయ్యో వస్సతో ఉదయవ్యయం. ౧౪

యోచ వస్ససతం జీవే అవస్సం అమతం వదం,
ఏకాహం జీవితం సేయ్యో వస్సతో అమతం వదం. ౧౫

యోచ వస్ససతం జీవే అవస్సం ధమ్మ ముత్తమం,
ఏకాహం జీవితం సేయ్యో వస్సతో ధమ్మ ముత్తమం.

౮. సహస్రవర్ణము

బుద్ధః షోకపెద్ద విహారములో నుండఁగా భిక్షుకులు
కొందఱు దూర దేశములనుండికూడ సక్కడకువచ్చి వాస
ముచేయుచుండిరి. బుద్ధుని షోక దేశములను వినఁగోరి
గృహస్థులుగూడఁ కొందఱు సచ్చుచుండిరి. బుద్ధుఁడును
నియమిత కాలమునం దిట్లులు వ్యసించెను.

ధమ్మపదము

“ఉపదేశమునసహస్రపదములుప్రయోగింపఁబడలేదే—
అనఁగా దీర్ఘోఽన్యాయసమీయలేదనుట. ఏలనో చూడుడు.
అందు నిరర్థకములైనపదము లెన్నోయుండును. శ్రోతలకుఁ
బ్రసన్నతఁ బ్రసాదించునది, బుద్ధశాసనముఁ వెలుపునది,
అర్థపుష్టిగలది యగు నొకమాటను దూఁచిమాటలాడినఁ
జాలును. అదిగదా శ్రేష్ఠతరమైనది. ౧

అనర్థపదచాలముతో నిండినగాఢలు వేలకు వేలున్నవి.
అవి స్పృష్టిగవ్వకుఁగూడఁ గొఱగావు. వినువారిలో నొక్క
నికైన నవి శాంతిని సమకూర్చవలదా! అట్టి దొక్కటి
మైనను శ్రేష్ఠతరమే. ౨

జనుఁడు సారములేని ధర్మచాలముతో నిండినగీతములను
వేలకు వేలు పెంచుచుండును. వానికంటె నొక్క
మాటలో ధర్మము విరూపించి శ్రోతకు శాంతి సాధాని
పఁగల గీతములే శ్రేష్ఠములైనవి. 3

సహస్రసంగ్రామములలో భటసహస్రము నొక్కఁడే
భంగపఱచినాఁ డొకఁడు. వాని జయ మేమిజయము?
తన్నుఁదాను జయించినవాఁడే నిజమైనజేత. ౪

పరులను జయింపఁ బరుగులెత్తుటకంటెఁ దన్ను దాను
జయించుకొనుట యుత్కృష్టమైన కార్యము. ౫

దేవగంధర్వదానవులుగూడ బ్రహ్మసహాయముతో వచ్చి
యెదిర్చినను దన్నుఁ దాజయించుకొన్నవానిని, నియమ
బద్ధుని జయింపలేరు. ౬

నెలనెలకు వేలకువేలు వెచ్చించుచు వేయేండ్లు యజ్ఞము
లానర్చుటకంటె దృఢవిశ్వాసముతో నొక్కక్షణమైనను
స్థితఃప్రజ్ఞునిఁ దలఁచి తలఁచి తన్మయత్వమున వానిని
బూజించు టుత్తమము. ౭

వసవాసము చేయుచు వేయేండ్లు అగ్ని నారాధించు
చుండుటకంటె నొక్కక్షణమైనను స్థితఃప్రజ్ఞునిఁ దలఁచు
కొని తన్మయుడై పూజించు టుత్తమము. ౮

ఐహికములైన యజ్ఞయాగాదు లెన్ని చేసినను నిష్కలం
కుడైన స్థితఃప్రజ్ఞుని గౌరవించుటతో శతాంశమైన సరి
పోలవు. ౯

భక్తుపదము

పెద్దలను శ్రేమతో నాదరించువారికి, సదా సమస్కరించు
చుండువారికి సంపదలు నాల్గు పెంపొందును. ఆయువు,
సౌందర్యము, సుఖము, బలము అనున వాసంపదలు. ౧౦

భిక్షులారా! గృహమేధులారా! ఆత్మను హస్తాపద్మ
లలో ఆపుకొనలేనివారు, దుశ్శీలురు, అనిపించుకొన
కుండు మీరు. అట్లు నూతేండ్లు నిండాఁ బ్రతుకుటకంటె
మంచిచెడ్డలు లేలినవాఁడు, శీలవంతుఁడు అనిపించుకొని
ఒక్కనాటితో మీఁతీవితముఁ దెల్లవార్చుకొన్న నుత్త
మము. ౧౧

అజ్ఞాని, ఆసంయమి, అనిపించుకొనుచు నూతేండ్లు బ్రతు
కుటకుఁ గోరకుండు. దానికంటె వివేకి, చిత్రజ్ఞుఁడు,
అనిపించుకొని యొక్కపూటలోఁ బాలినను మేలే
నుండీ! ౧౨

సోమరులు, దుర్బలులునై నూతేండ్లు బ్రతుకఁదలఁపకుండు.
ధృఢవీర్యులు, జాగరూకులు నై యొక్కదినము జీవించి
నను జాలును. ౧౩

నృద్ధిక్షయములయంతరము గుర్తింపలేక నూతేంద్రు నిండు
నూడువలెనని యాసింపకుడు. వానిగూర్చి సద్విచారము
నేయుచు నొక్కదినము మచినను శుభమే. ౧౪

అమృతేద మందుకొనలేక మీరు హతభాగ్యులై పోవ
లదు. కొండచిలువవలె వేయేంద్రు పడియుండుటకంటె
నిర్వాణసుఖ మనుభవించుచు నొక్కదినము జీవించినను
బాగు. ఊర్జితమైన జీవిత మది. అది సుండి శ్లాఘ్య
మైనది. ౧౫

ఁవిశ్రమములైన బౌద్ధధర్మములు పరిగణింపనివాని బ్రదు
కేటికి పదటికా? ఆధర్మములను దీక్షతో ననుసరించువాఁ
డొక్కదినము జీవించినను జాలును.”

పాపవ్యూహ సవమో

అభిష్టలేఖ కల్యాణే పాపా చిత్తం నివారయే,
దష్టం హి కరోతో పుష్కలం పాపస్మిం రమతీ మనో. ౧

పాపంచే పురిసో కయిరా నతం కయిరా పునఃస్వనం,
నతస్త్వి ఛందం కయిరాథ దుష్టో పాపస్స ఉచ్ఛయో. ౨

పుష్కలం చే పురిసో కయిరా కయిరాధేతం పునఃస్వనం,
తస్త్వి ఛందం కయిరాథ సుఖో పుష్కలస్స ఉచ్ఛయో. ౩

పాపోఽపి పస్సతి భద్రం యావ పాపం నపచ్ఛతి,
యదాచ పచ్ఛతి పాపం అథ పాపో పాపాని పస్సతి. ౪

భద్రోఽపి పస్సతి పాపం యావ భద్రం న పచ్ఛతి,
యదాచ పచ్ఛతి భద్రం అథ భద్రో భద్రాని పస్సతి. ౫

మానవమజ్జేథ పాపస్స న మం తం ఆగమిస్సతి,
ఉదబిందునిపాతేన ఉదకుమ్భోఽపి పూరతి;
పూరతి బాలో పాపస్స ధోకథోకంఽపి ఆచిసం. ౬

మాఽవమక్షోధ పుష్కస్స న మం తం ఆగమిస్సతి,
ఉదబిన్దునిపాతేన ఉదకుమ్భోఽపి పూరతి;
పూరతి ధీరో పుష్కస్స ధోకథోకఽంసి ఆచిసం. ౭

వాణిజోఽవ భయం మగ్గం అప్పసత్థో మహద్ధనో,
విసం జీవితకామోఽవ పాపాని పరివజ్జయే. ౮

పాశిమ్మి చేవణో నాస్స హరేయ్య పాణీనా విసం,
నాబ్బణం విస మవ్వేతి సత్థి పాపం అకుబ్బతో. ౯

యో అప్ప దుట్టస్స సరస్స దుస్సతి
సుద్ధస్స పోసస్స అసద్గణస్స;
తమేవ బాలం పచ్చేతి పాపం
సుముఖోరజో పటివాతంఽవ ఖింతో. ౧౦

గబ్భ మేకే ఉప్పజ్జన్తి నిరియం పాకమ్మినో,
సగ్గం సుగతినో యన్తి పరినిబ్బన్తి అనాసవా. ౧౧

స అత్తళిక్ఖే ససముద్ధ మయ్యే
నపబ్బతాసం వినరం పవిస్స,

భమ్మపదము

న విజ్ఞతీ సో జగతిష్పదేసో

యత్ర ట్టితో ముఖ్యేయ్య పాపకమ్మా. ౧౨

న అస్తభిక్తే నసముద్దమజ్ఞే

నపబ్బతానం వివరం పవిస్సె,

నవిజ్ఞతీ సో జగతిష్పదేసో

యత్ర ట్టితం నప్పసహదే మచ్చు. ౧౩

ఇతి పాపవగ్గో నవమో

౯. పాపవర్గము

బుద్ధనికుమారుడు చిరంజీవి రాహులుడు పండ్రెండేండ్ల వాడై యుండఁగాఁ బూజ్యుడైన బుద్ధదేవుఁ డిట్లు పదేశించెను:

“శుభకర్మముల చేయ నాతురపడువాఁడు తొలుదొడ్డిఁ దనయాహులఁ గప్పియున్న మోసపు ముసుగును దొలు గింపవలెను. శుభకర్మముల నంటియునంటన క్లుప్తమువాని మనస్సు దుష్కృతులలో సుఖమున్నదనుకొని వానిఁ దగుల్కొనును. ౧

మనుజుడు పాపకృత్యమున కొక్కతూరి పాల్పడినఁ జాలు
ను; దానిఫలముఁ గుడిపింపక యది విడువదు సుమా !
కనుకఁ బాపముల మరగకుము. దుఃఖము దుష్కర్మ
ముల ఫలము గదోయి ! ౨

తన పాపకృత్యములఫల మనుభవమునకు రానంతవఱకు
వానిలో సుఖమున్న దనుకొని పాపి భ్రాంతిపడుచుండును.
పట్టికుడుపుచున్నప్పుడుగదా పాపఫలప్రభావము నాతఁడు
తెలిసికొనును ! అప్పుడుగదా ఆతఁడు పండితుఁ డగును. 3

మనుజుడు సుకర్మముల నాచరింపవలెను. తనజీవితము
నంతయు సుకర్మాచరణముననే కడపుటకుఁ గుతూహల
ము గలిగియుండవలెను. ఆనందమే సుకర్మములకు
ఫలము. ౪

సుకృత్యముల శుభఫలము ప్రచురము గానంతవఱకు
సకృత్యములఁజేసి, యప్పటికప్పు డానందించువారిఁ జూచి
సత్పురుషున కుఁగూడ మన మావంకకుఁ బోవుచుండును.
వానిపుణ్యము పండినపుడుగదా వాఁడు సుఖించును ! ౫

‘పరులయెడ మనమెట్లుఁ ప్రవర్తింతుమో మనల వారట్లు
మర్యాదచేయుదురు’ అని తలంచుచు బుద్ధిమంతుఁడు

భమ్మపదము

పరిహాసములోఁగూడ మాయమర్మముల ముట్టఁ దల
పెట్టఁడు. కుండలో నొక్కొక్కనీటిబొట్టు పడఁగాఁ బడఁ
గా నది నిండునట్లు మూఁఘఁ డకృత్యములను గొలఁది
కొలఁదిగాఁ గూడఁ బెట్టుకొనుచు దుదకు నిలువెల్ల
వానిచే నింపుకొనుచున్నాఁడు. ౬

‘ఈపనిఁజేసిన మనకేమిలాభము?’ అని కర్మములతో
బేరమాడువారు అజ్ఞానులు. ఇట్టి తేతబుద్ధివలన వారు
సత్పదమును సమీపింపలేరు. కుండలో నీ రొక్కొక్క
బొట్టు పడుచుండఁగా నది నిండునట్లు మంచితనమును
గొంచెము కొంచెముగాఁ గూడఁబెట్టుకొనుచు దుదకు
మాధుర్యముతో నిండిపోవుచున్నాఁడు నాధుజనుఁడు. ౭

అనుచరు లధికముగ లేకుండ భసముఁ గొనిపోవు నార్థ
వాహుఁడు దారిద్ర్యపడిగాండ్రకుఁ డల్లిడిల్లును. దేహము
పైఁ దీపుగలవాఁడు విషముఁ జూచి వెఱఁగుపడును. అశ్లే
పాపములకు భయమొందవలెను మనుజుఁడు. ౮

చేతియందు ప్రణములేనివాఁడు చేతితోఁ దాఁకి విషమును
విఱుచుచున్నాఁడు. పుడున్న వాఁడినిగదా విషము పొలి
యించును! అట్లే సీయందుఁ బాపపుఁబుండును మాపుకొను
మన్నా! విషయవిషము నిన్ను వికారింపదు. ౯

ఎవడేని నిర్దోషులను, సత్పురుషులను బీడించుచుండునేని
వానిపాప మెదురుతిరిగి వానినే పీడించును. గాలిమీఁదఁ
జిమ్మిన దుమ్ము చిమ్మినవాని ముఖముమీఁదనేకదా
పడును!

౧౦

జనసమరణముల చక్రమునఁ జిక్కుకొని క్రిందుమీఁదు
లగుచు గింజుకొనుచున్నాఁడు భోగాభిలాషి. సరకలోక
మునకు సడుచుచున్నాఁడు పాపి. స్వర్గలోకమునకుఁ జను
చున్నాఁడు సజ్జనుఁడు. సంసారమందలి కోర్కెలను సడ
లించుకొన్నవాఁడు నిర్వాణుడమునకు నిర్గమించు
చున్నాఁడు.

౧౧

ప్రపంచ మంతయు గాలించిచూచినను బాహుళము
గుఱువకుండఁ దప్పించుకొనుటకుఁ దగినతావు లేదోయీ!
అట్లే మృత్యువువారఁ బడకుండఁ చలఁదాఁచుకొనఁదగిన
యిరవులేదురా కుత్సా!”

౧౩

దణ్డవగ్గో దసమో

సబ్బే తనన్తి దణ్డస్స సబ్బే భాయన్తి మచ్చునో,
అత్తానం ఉపమం కత్వా న హనేయ్య న ఘాతయే. ౧

సబ్బే తనన్తి దణ్డస్స సబ్బేసం జీవితం పియం,
అత్తానం ఉపమం కత్వా న హనేయ్య న ఘాతయే. ౨

సుఖకామాని భూతాని యో దణ్డేన విహింసతి,
అత్తనో సుఖ మేసానో పేచ్చ సో లభతే సుఖం. ౩

సుఖకామాని భూతాని యో దణ్డేన న హింసతి,
అత్తనో సుఖమేసానో పేచ్చ సో లభతే సుఖం. ౪

మాఽవోచ ఫరుసం కశ్చ వ్రత్తా పటివదేయ్యుతం,
దుక్ఖాపి నారమ్మకథా పటివణ్డా సునేయ్యుతం. ౫

సచే నేరేసి అత్తానం కంసో ఉపహత్తో యథా,
ఏన పత్తోఽసి నిబ్బాణం నారమ్భో తే న విజ్జతి. ౬

యథా దడ్డేన గోపాలో గావో పాచేతి గోచరం,
ఏవం జరాచ మచ్చుచ ఆయుం పాచేన్ని పాణినం. ౮

అథ పాపాని కమ్మాని కరం బాలో న బుద్ధ్యతి,
నేహి కమ్మేహి దుమ్మేథో అగ్గిదడ్డోఽవ తస్పతి. ౯

నూదడ్డేన అదడ్డేసు అప్పదుత్థేసు దుస్సతి,
దసన్న మజ్జితరం తానం ఖస్సమేవ నిగచ్ఛతి. ౧౦

వేదనం శరుసం జానిం సరీరస్సచ భేదనం,
గరుకం వాఽపి ఆబాధం చిత్తేకేఽంఽవ పాపుణే. ౧౧

రాజతోవా ఉపసంగం అబ్భక్ఖానంఽవ దారుణం,
పరిక్ఖంయ వజాతీన భోగానంన పభజ్జురం. ౧౨

అథవఽస్స అగారాని అగ్గి వహతి పావకో,
కాయస్స భేదా దుప్పిజ్జో నిరియం సో ఉపపజ్జతి. ౧౩

స నిగ్గచరి యా న జటా న పజ్జా

నానాసకా థడ్డో సాయికావా,

భమ్మపదము

రజోచ జల్లం ఉక్కుటికప్పధానం

సోధేన్తి మచ్చం అవితిణ్ణ కఙ్గం.

౧౩

అలజ్కుతోచేపి సమం చరేయ్య

సన్తో దన్తో నియతో బ్రహ్మచారీ,

సబ్బేసు భూతేసు నిధాయ వణ్ణం

సో బ్రాహ్మణో సో సమణో సభిక్కు.

౧౪

హిరీ నిసేధో పురిసో కోచి లోకస్మి విజ్జతి,

యోనిద్దం అప్పబోధతి అసోస్స భద్రో కసా మివ.

౧౫

అసోస్స యథా భద్రో కసానివిట్టో

ఆతాపిన్తో సంతేగిన్తో భవాథ,

సద్ధాయసీలేనచ వీరియేస

చసమాథినా భమ్మవివిచ్చయేనచ,

సమ్మన్న విజ్ఞాచరణా పటిస్సతా

సహస్సథ దుక్ఖమిదం అసస్సకం.

౧౬

ఉడకం హి సయన్తి నేత్తికా

ఉసుకారా సమయన్తి తేజసం,

దారుం నమయన్తి తచ్చకా

అతానం దమయన్తి సుబ్బతా.

౧౭

ఇతి దండవర్గో దశమో

౧౦. దండవర్గము

ఒకనాడు దండనాథికారముగల రాజోద్యోగి యొకడు భిక్షుకసంఘములోనికి వచ్చెను. భిక్షుకులుకుశలప్రశ్నాదు లడిగినపిమ్మట వానికి అహింసనుగూర్చి యుపదేశించిరి. పిదప వాడు దండమునుగూర్చి యుపదేశింపుడని కోరె. వారందఱు తారాజోద్యోగిని దీసికొని బుద్ధదేవు నొద్దకుఁ బోయి అడిగిరి. బుద్ధుఁ డంత నిట్లుపదేశించెను:

“జనుఁడా ! లోకము దండమునకును మృత్యువునకును భీతిఁబడునది. కాన ప్రాణిని నీవు పట్టి బాధింపకుము; హింసింపకుము. నీవు గూడఁ బరునివంటివాడవేసుమా ! ఈ మాట మఱునకుము.

౧

ప్రాణములపైఁ దీపిలేని ప్రాణి లేదు. కాన దండమునకు లోకము తాళుకొనలేదన్నా ! నీవుగూడ నితరునిఁ బోలిన వాడవే అనుమాట మనమున నుంచుకొని పరుల

ధమ్మపదము

బాధింపకుము. బాధకుఁ గారణభూతుఁడవు గూడఁ గాకుము. ౨

తనసుఖముకొఱకుఁ బరుల దండించుచుఁ బరుల వధించు వాఁడు తాఁ జచ్చినచివఁ జాంతి నొందఁజాలఁడు. 3

శాశ్వతసుఖముఁ గోరుకొను జనుఁడు పరుల బాధింపఁడు; వధింపఁడు. మృతుఁడైవాఁడు స్వర్గమునకుఁ బోవును. ౪

ఎవ్వరినిగూడ నొవ్వరాడకుము. కల్యాణమును గాంక్షించువాఁడా ! వారుగూడ నిన్నట్లు దూఱిపోయిరి ! సిగ్గపట్లు చెచ్చిపెట్టెమాట నొకటిఁగూడ నాడకుము. పిదప నది పీడించునుసుమా ! శ్రుద్దకుము; శ్రుద్దఁడెదవు. అది నీ పనుభవించనలసినదే. ౫

పరులు నిన్నుఁ బ్రేరేచినఁగూడ నీవు నోరు జూరకుము. సగిలినగంట వాయించినను మ్రోగిదు. నీవుగూడ నట్లుండవలెను. అసూయ నడచుకొనుము; నీకు నిర్వాణ మందు పాటులో నుండును. ౬

గొల్లఁడు కఱ్ఱఁబట్టకొని చూపుమందనదలించుచు పెంటఁ దిరుగునట్లు మృత్యువు జరాదండమును జేతఁబట్టి జీవములను పెంటాఁజీ మరలుచుండును జుమా ! ౭

అవివేకి తానుచేయు చెడుపనులను దెలియఁ జాలఁడు.
ఆమందునిఁ దుద కవి యగ్నివలె నాహుతిఁగొనునోయీ!
నిర్దోషులను బీడించువాడు పది పాపములలో నొకదాని
శలమునకు గుఱియై పీడింపఁబడును. ౯

ఆపాపఫలము లివి : దుర్భరశరీరపీడ, శరీరశోషణము,
దుర్భరమగు మనోవ్యథ, మనోవైకల్యము, రాజదండ
సము, అపకీర్తి, ప్రియజనవియోగము, సర్వస్వనాశసము,
అగ్నిచేఁగాని పిడుగుచేఁగాని ఇల్లుకాలుట, చచ్చి సరక
మునఁ గూలుట, ఈపదిటిలో నొక్కదానికీ బరుల
సకారణముగ బాధించువాఁడు గుఱియగును. ౧౦-౧౨

వనవాసము, జటాధారణము, ఉపవాసము, స్థండిల శయ
సము, భస్మోద్ధాశసము, మాసము, తపశ్చర్య తృష్ణను
జయింప లేనివానిని బవిత్తనిజేయఁజాలవు. ౧౩

వేషము శుభ్రముగనున్నమాత్రమున శుచి గానేరఁడు.
దానికిఁదోడు, శాంతమూర్తి, స్థిరచిత్తుఁడు, జితేంద్రి
యుఁడు, నియమబద్ధుఁడు, పవిత్రుఁడునై యుండవలెను.
వాఁడే నిశ్చయమైనబ్రాహ్మణుఁడు; వాఁడే శ్రమణకుఁడు;
వాఁడే భిక్షువు. వానికిఁ బరుల విమర్శించుస్వభావ
ముండదు. ౧౪

ధమ్మపదము

చురుకుగలదియు, సాధువు నైన గుఱ్ఱము కొరడాచెబ్బను
దిననట్లు వినయసంపన్నుడు జితేంద్రియుడు నైన
జనుడు మాటపడడు. ౧౫

చురుకైనగుఱ్ఱము కొరడాచెబ్బ తినినపుడు చిందులుత్రొ
క్కుచు నుత్సాహముతో బరువెత్తినట్లు, శ్రద్ధ, విశుద్ధ
వర్తనము, ధ్యానము, ధర్మజ్ఞానము లనుసాధనములతో
నుత్సాహివై దుఃఖముల దొలగించుకొనుము. జ్ఞానము
తోఁగూడ నాచరణనైపుణ్యము నార్జించుకొనుము.
సర్వోత్తమములైన యీ నియమములను మఱువకుము.

కర్మ కులు నీటిని నలసినచోటికి బ్రవహించజేయుదురు.
విండ్లనుజేయువారు వింటికొఱకు వెదులును నంచుకొం
దురు. వస్త్రగులు కఱ్ఱను డమయిచ్చవచ్చిన స్థలపయోగిం
చుకొందురు. అట్లే బుద్ధిమంతులు ఆత్మను సకేకరించుకొని
తమయిష్టమువచ్చినట్లు త్రిష్టకొని నడుపుచున్నారు. ౧౬

జరావస్థో ఏకాదశమో

కోను హాసో కిమానన్దో నిచ్చు పజ్జలితే సతి
అన్ధకారేన ఓనద్ధా పదీపం న గవేస్సథ.

౧

పస్స చిత్తకతం బిమ్బం అరుకాయం సముస్సితం,
ఆతురం బహుసద్కృష్టం యస్స సత్తి ధునం తితి.

౨

పరిజిణ్ణ మిదం మాపం రోగానిష్ఠం పభంగురం,
భిజ్జతి పూతిసన్తేహో మరణంతం హి శీవితం.

౩

యానిఽమాని అపత్థాని అలాపూనేన సారదే,
కాపోశకాని అత్థీని తాని దిస్వాన కా రతి.

౪

అత్థీసం సగరిం కతం ముగళోహితాలేపం
యథ జ్ఞాన మచ్చుచ మానో మక్ఖోచ ఓహితో.

౫

జీరన్తి వే రా జరిథా సుచిత్తా

అథో సగీరంఽప జరిం ఉపేతి,

సతంచ ధమ్మో నజరం ఉపేతి

సో హవే సన్ని పవేదయన్తి.

భమ్మపదము

అప్పస్సుతాఁడయం పురిసో బలివద్దొఁనజీరతి,
మంసాని తస్స నిష్ఠన్తి ఁజ్ఞా తస్స స నిష్ఠతి. ౭

అనేకజాతినంసారం సన్ధావిస్సం అనిన్పిసం,
గహకారకం గవేసన్తో దుక్ఖా జాతి పునస్సంసరి. ౮

గహకారక! దిట్టోఁసి పున గేహం న కాహసి,
సబ్బ తే సాసుకా భగ్గా గహకూటవిసంభవం,
విసంభారగతం చిత తన్హాసం ఖయమజ్ఞగా. ౯

అచరిత్వా బ్రహ్మచరియం అబద్ధా యోబ్బనే ధనం,
జిడ్డకోఁజ్ఞాఁవ ఝాయన్తి ఖంఠమచ్ఛేఁవ ఁల్లలే. ౧౦

అచరిత్వా బ్రహ్మచరియం అబద్ధా యోబ్బనే ధనం,
నేన్తి చాపాతి ఖిణాఁన పురాణాని అనుత్థంసం. ౧౧

ఇతి జరావస్థో ఏకాదశమో

౧౧. జరావస్థము

బుద్ధుఁ డొకనాఁ డానందుఁడను ప్రముఖిష్యుఁడతో మాట
లాడుచుండ యునభిక్షువొకఁడు ముగలివానిని కేయిపట్టి

తీసికొనినట్లును. ఆవృద్ధుడు బాధభగవానుని జూడవలె ననునానంతో దూరదేశమునందుండి నట్లును. ఆతడు హాసించుచుండును. బాధదేవుడు వానికిఁ బ్రాణములుతేరి మనము కుదాటించునట్లు శాంతిని గల్పించుట కట్లు పల్కెను:

“నాయనా! ముష్టికొన్నయై యీలోకమున నివికి నం శోషమునకు న్నాన మేది? సుఖసంతోష ననుకొనుచున్న నంనాకీ! కాలుచీకట్లు పచ్చును గ్రహస్మకొనినవి సుమీ! వెలుగుకొనకు వెనకులాడకేమి? ౧

అయ్యయ్యా! కడలిన్నియు గరగిపోయి ననలియున్న నేటికి నెయ్యిపలిని జూచుకొనుము. గెంతచీకులతోఁ జచ్చకు చున్నావు. బడలెల్లఁ బూర్ణుడి యున్న రనుచున్నావు. యి ముడిగిపోయినది. కట్టకట్టజేకాని కాయము గినఁ బుడసలేదు. ౨

అహ! ఈలోకము నెంచుచుది. కష్టముకాదు; లోగ ముంపుట్టి; యెంచునాలో చిక్కకొని చిలికిపోయినది. మృత్యుతో నీనికి కల్యాణము. 3

ధమ్మపదము

వేసవిని భారవైచిన సారకాయవంటిది తెల్లనియెముకల ప్రానగు నీశరీరము. దానినిఁ జూచిన నీకు సంతోష మెట్లగునో నీలో నీవు కొంచె మాలోచించి చూడుము. ర

అస్థులచే నిర్మింపఁబడిన దీదేహ మనునగరము. రక్త మాంసములు దానిపైపూతలు. ముదిమి, మృత్యువు, అభిమానము, కడటము నందుఁ బుట్టి యచటనే కాపురము చేయుచుండును. ౫

చక్కఁగా నలంకరింపఁబడి తళతళ లాడుచున్న చక్ర వర్తిరథమువలెఁ గ్రమముగ మానవశరీరము వార్ధక్య బాధకు లోనయి శిథిలమగును. సత్పురుషుల సద్ధర్మము లేనాటికిని సడలివోవు. ఇట్లుకనజ్జనుఁ డి-కొకనితోఁ జెప్పెను. =

క్రమశీతలము లేనినానికి శ్వాసము కుదురుకొనడన్నా! వానియొడలువిండఁ గొడవట్టి మిశమిన లాడుచుండును. బలికిన ఆహారమువలె నాతడు తిరిగితిరిగి కుదకు ముదిమి వాతఁ గూలుచున్నాఁడు గదోయీ! ౭

ఎన్నియో జన్మములు పెత్తితిని; మృత్యువునా లయితిని. ఈ సందారవాహినియొక్క తుడమొద్దట, తేలియఁజాల

నైతిని. జన్మములెత్తుట మిక్కుటముగఁ గష్టములఁ గుడు
చుటకొఱకే యగుచున్నది. ౮

దేహధారీ! ఇపుడు నిన్నుఁ గనుఁగొంటిని. నా మాటల
సారమును గ్రహింపుము. ఇట్టి దేహముకొఱకు దేవులాడ
కుము. వాసములు విరిగినవి. దూలము చీలిపోయినది.
అనిత్యమైన శరీరమున కాధారభూతమగుఁగరికరమంతయు
నశించినది. ఇక మనోదుర్వాంఛితములు దూరములు
కాఁగాఁ బ్రశాంతము, శాశ్వతము నగు నిర్వాణతీరముఁ
జేయము. ౯

తనకులభర్మములను నిర్వహింపనివాఁడు, వయసు చెల్లక
ముందే భర్మధనముఁగూర్చి దాచుకొననివాఁడు, చేఁజలు
లేని పచ్చికపడియయందుఁ గొంగవలె నశించును. ౧౦

తల కులభర్మమును నిర్వహింపనివాఁడు, వయసు చెల్లక
ముందే భర్మధనమునుగూర్చి దాచుకొననివాఁడు దుర్బ
శకుఁ బాల్పడినపుడు విడిగిన ప్రాంతవిల్లువలె దనపూర్వ
స్థితిని దలఁచుకొని పరితపించును." ౧౧

అత్తవగ్గో ద్వాదశమో

అత్తానం చే పియం జగ్గో రక్షేయ్య తం సురక్షితం,
తిణ్ణ మజ్జితరం యామం పటిజగ్గేయ్య పడ్డితో. ౧

అత్తానమేవ పరమం పటిరూపే నివేసయో,
అభిజ్ఞ మనుసాసేయ్య సకిలిస్సేయ్య పడ్డితో. ౨

అత్తానం చే తథా కయిరా యథజ్ఞ మనుసాసతి,
సుదన్తో వత దమ్మేథ అత్తాహి కిం దుద్దమో. ౩

అత్తాహి అత్తనో నాథో కో హి నాథో పరో సిహూ,
అత్తనాహి సుదన్తేన నాథం లభతి దుల్లభం. ౪

అత్తనాన కతం పాపం అత్తిజం అత్తేసంభవం,
అభిమన్థతి దుమ్మేథం వజీరం వజ్రహృదయం మణిం. ౫

యస్స అచ్చన్త దుస్సీన్యం మాలువా సాలమినోతతం,
కరోతి సో తథత్తానం యథా సం ఇచ్చతీ దిసో. ౬

సుకరాని అసాధూని అత్తనో అహితానిచ,
యంవే హితంచ సాధుంచ తంవే పరమ దుక్కరం. ౭

యో సాసనం అరహతం అరియానం ధమ్మజీవినం,
పటిక్కోసతి దుమ్మేఘో చిట్టిం నిస్సాయ పాపికం.
ఫలాని కట్టకస్సేన అత్తేఘజ్ఞాయ ఇత్తి. ౮

అత్తనాన కతం పాపం అత్తనా సంకిలిస్సతి,
అత్తనా అకతం పాపం అత్తనాన విసుద్ధితి,
సుద్ధి అసుద్ధి పచ్చత్తం నాజ్ఞో అజ్ఞం విసోధయే. ౯

అత్తదత్తం పరితేస బహునానపి సహాపయే,
అత్తదత్త మభిజ్ఞాయ సదత్తాపసుతో సియా. ౧౦

అత్తవగ్గో ద్వైదసమో

౧౨. అత్తవర్గము

పడుచువాఁడొకభిక్షుకుఁడొకనాఁడు బుద్ధానందకు వచ్చి
నమస్కరించి విసయముతో నిట్లు పల్కెను. “దేవా!
ఇతరులను మంచి మార్గమున నడిపింపఁగల యాత్మవశో

ఛమ్యపదము

కరణమును నాకు నేర్చి యుపకారము నేయఁ గోరెద ”
నని. భగవానుఁ డిట్లుచెప్పెను:

“తన్నుఁ దాను బాగుచేసికొనవలె ననుచో జనుఁడు శ్రద్ధ
గలిగి జాగరూకతతో మెలఁగవలెను. దశాత్రయమున
నొక్కదానియందైన సప్రమత్తుఁడై యుండవలెను. ౧

ప్రతిమనుజుఁడును దొలుతఁ దా నాచరించి పదపడి యిత
రులకు బోధింపవలెను. అట్లు చేయు వివేకిని గస్త్రము
లంటవు. ౨

ప్రతిమానవుఁడు ఇతరులకుఁ జెప్పఁబోవుదానిని ముం
దుగాఁ దా నాచరింపవలెను. తన్ను దాను వశముచేసి
కొనవలెను. అట్టివానికిఁ బరులు దమంతఁ దాము వశు
లగుదురు. వాని నెవ్వరు జయింపఁ జాలరు. ౩

తన్నుఁ దాను బాలించుకొనవలెను. ఇతరులు తనకుఁ
బ్రభువులు గారు. అహంకారము నడఁచుకొని జీవితముఁ
గడపువానినిఁ బ్రభువులే వచ్చి ప్రాధ్నించెదరు. ౪

తానుజేసిన పాపము, వజ్రము ఇతరరత్నములను బగులఁ
గొటునట్లు లవివేకి నడఁగార్చును. ౫

తీగె చెట్టునిండఁ బ్రాకి దాని కొమ్మలను వంచివేయు
సల్లు దుస్స్వభావము నానాటఁ బెరిగి మనుజుని నెత్తి
కెక్కి వాని నణఁచివేయును. అపుడుగదా మనుజుఁడు
దానిని శత్రువని తెలిసికొనును. E

అపాయకరము లగు చెడుషనులఁ జేయుట సులభ
మేసుమా! కళ్యాణకరములగు మంచిషనులను జేయుట
కొడలు వంగదోయి! 2

అర్హతులు, ధర్మరతులు, ఆర్యులు, సజ్జనులునైన పెద్దల
సదుపదేశములను ద్రోసిపుచ్చు వక్రబుద్ధివి గాఁబోయె
దవుసుమా; వెదుఱుపంటతో నశించునట్లు లా పాపఫల
మున నీవు నశించెదవోయి! ౪

మనుజుఁడు స్వయముగఁ దాను నాటుకొనిన అకృత్య
బీజములఫలమును దానే యనుభవించును. కావున తన
దుస్స్వభావమును దానే విడువవలెను. తన్నుఁదాను బవి
త్రీకరించు కొనవలెను. మనుజుఁడు దుష్టుఁడగుటయు,
శిష్టుఁడగుటయుఁ దన చేతిలోనిపనియే. పరులు వానిని
బవిత్రునిఁ జేయఁజాలరన్నా! F

ధన్యుపదము

పరుల ధర్మము లెంతమంచివైనను వానినిబట్టి ప్రాకులాడ
కుము. వానివలన నీకుఁ బ్రయోజనములేదు. స్వీయధ
ర్మములను విడువకుము. అవి యసంతప్రయోదాయ
కములు. వానిని నీవు నిర్వహింపుమోయీ, మేలును
గాంచెదవు!"

౧౦

లోకవర్గా తేరసమో

హీసం ధమ్మం ససేవేయ్య పమాడేస స సంవసే,
మిచ్చాద్దిట్టిం ససేవేయ్య స సియా లోకవడ్ధనో. ౧

ఉత్తిష్ఠే సప్తమజ్జేయ్య ధమ్మం సుచరితం చరే,
ధమ్మచారీ సుఖం నేతి అస్మిం లోకే పరమ్మచ. ౨

భమ్మ చరే సుచరితం నతం దుచ్ఛరితం చరే,
భమ్మచారీ సుఖం నేతి అస్మిం లోకే పరమ్మిచ. 3

యఘా బుబ్బులకం పన్నే యఘా పన్నే మరీచికం,
ఏవం లోకం ఆవేష్టంతం మచ్ఛురాజా నవస్సతి.   ౪

ఏళ సస్పెన్షియం లోకం చిత్తం రాజరథూఢమం,
య్య బాలా విసేదన్తి నన్తి సంగ్ విజానతం.

యోచి పుట్టే సమజ్జీత్వా సచ్చా సో నపుమజ్జతి,
సోఽమం లోకం సభానేతి **అనుగ్రహవిజ్ఞానవిద్యాలయ**

ధమ్మపదము

యస్స పాపం కతం కమ్మం కుసలేన పిఢీయతి,
సోఽమం లోకం పభాసేతి అబ్భా ముత్తోవ చన్దిమా. ౭

అన్ధభూతో అయం లోకో తనుకేఽత్థ విషస్సతి,
సకున్తో జాలముత్తోఽవ అప్పో సగ్గాయ గచ్ఛతి. ౮

హంసాఽదిచ్చపథే యన్తి ఆకాసే యన్తి ఇద్ధియా,
నీయన్తి ధీరా లోకన్త్వా జేత్వా మారం సవాహినిం. ౯

ఏకం ధమ్మం అతీతస్స ముసావాదిస్స జన్తునో,
వితిణ్ణ పరలోకస్స సత్తి పాఠం అకారియం. ౧౦

నవే కదరియా దేవలోకం నజన్తి
బాలా హవే సప్పసంసన్తి దానం,
ధీరోచ దానం అనుమోదమానో
తేనేవ సోహోతి సుఖం పరత్త. ౧౧

పథవ్యా ఏకరజ్జేన సగ్గస్స గమనేనవా,
సబ్బ లోకాధిపచ్ఛేన సోతాపత్తిఫలం వరం. ౧౨

ఇతిలోకవగ్గో తేరసమో.

౧౩. లోకవర్గము

ధనికుండగు వర్తకుఁ డొకఁడు బుద్ధుని సద్గుణములను
వినెను. ఆమహాత్ముని జ్ఞానోపదేశముఁ గాంచఁగోరి తన
యింటికి భిక్షు కొకనాఁడు రాఁ బ్రార్థించెను. వర్తకుని
భాగ్యవిశేషమువలన బుద్ధుఁ డందు కంగీకరించి యాతని
యింటికిఁ బోయెను. భోజనానంతర మావర్తకుఁడు మిశ్ర
లతోఁ గూడి బుద్ధభగవానుని జ్ఞానోపదేశముఁ జేయుడని
ప్రార్థించెను. బుద్ధుఁ డిట్లులమూల్యోపదేశమునుగావించెను:

“మానవుఁడా! పాపకృత్యముల పాలుపడకుము; దురూ
హల నంటుకొని దుడుకుపోకలఁ బోకుము; దుర్మతము
లకు దూరముగా నుండుము; జననమరణాది వికారము
లకుఁ దాపై న యైహికమునుండి బుద్ధిని మరల్పుము. ౧

లే లేమ్ము; అలసత్వమును వీడుము. సన్మార్గమునబొమ్ము.
సన్మార్గమును వీడనివాఁడుగదోయీ ఇహపరముల
సుఖమును జెందువాఁడు! ౨

సద్గుణ నియమములను బాలింపుము; పాపపంకములో
నడుగువెట్టకుము. సద్గుణములు గలవాఁడుగదోయీ
ఇహపరముల సుఖమును గాంచువాఁడు! ౩

ఈలోకము నీటి బుడగనంటిది, మఱియు నెడమాపులు
వంటిది, అను విషయమును మఱువకుము. ఈలోక
ము నిస్సారముని యెఱుంగు వాని మౌనకు యముడు
తన వృష్టివైస మర్పించుటయు సుమా! ౪

చక్రవర్తి స్వందనముచలెఁ నశితభ లాడుచున్నది యీ
భవసాగర మదిగో చూడుము. అందుఁ గూలి మందులు
గింజకొనుచున్నారన్నా; జ్ఞానులు దానిచెంతకైనఁ జేర
రోయీ! ౫

తొలుత నవివేకియై యుండి చిదమజ్ఞానమార్జించుకొన్న
వాఁడు మేఘమును వెలువడిన చంద్రునివలె లోకమును
వెలుఁగొందఁ జేయును. ౬

తొలుత నపకారమును గావించి పశ్చాత్తప్తుడై మఱు
మేలు నొనరించువాఁడు మేఘమునుండి వెలువడిన
చంద్రునివలె లోకమును వెలుఁగొందఁ జేయును. ౭

నాయనా! యీ జగమంతయు సంధకారమయ మైనది.
దానిలోఁ దగుల్కొనిన వానికిఁ గన్నుపొడుచుకొనినను
గానరాదు. దానినుండి తప్పించుకొనినవాఁడు వేట

కాని యుచ్చునుండి తప్పించుకొనిన షక్తివలె స్వేచ్ఛ
సనుభవించునోయీ !

హంసలు ఆకాశమునఁ జరించునట్లు వివేకవంతు లీ
లోకమును వీడి యద్భుతశక్తితో సూర్యమార్గమున
సెగురుచుదురు. అట్టివారు మృత్యువును సరివారము
గా జయించి వెలయుదురు.

సర్వము నించుకయేని దప్పినవాఁడు, అసత్యము లాడు
వాఁడు, పరలోకముఁ బరిహసించువాఁడు, ఘోరమగు
నెట్టి పాపకృత్యమునైనఁ జేయుట కేవగించుకొనఁడు గం

బౌదాత్యములేనివాఁ డధముఁడు. స్వర్గమునకు వాఁడు
చనఁజాలఁడు. కేవల మూఢుఁడు దాతృత్వమును నిందిం
చును. దానిప్రభావము వానికేమి యెఱుక? గం

అది బుద్ధిమంతునిసొమ్ము. అతఁడు దాని కానందించును.
దాని మూలమున నాతఁడు స్వర్గమును జేరి సుఖించును.
భూమంషలమున కెల్ల రాజగుటకంటె, స్వర్గలోకసుఖ
మును జూఱకొనుటకంటె ప్రోతాపన్నుఁడగుట (నిర్వా
ణపదముయొక్క నిచ్చెనపై మొదటిమెట్టెక్కుట) శ్రేష్ఠ
మొనదోయీ !”

బుద్ధవగ్గో చతుద్దసమో

యస్స జితం నావజీయతి

జిత మస్స నోయాతి కోచి లోకే,

తం బుద్ధ మనన్తగోచరం

అపదం కేస పదేస నేస్సథ.

౧

యస్స జాలినీ విసత్తికా

తన్హా నత్తి కుహిళ్ళి నేతవే,

తం బుద్ధ మనన్తగోచరం

అపదం కేస పదేస నేస్సథ

౨

యే జ్ఞానపసుతా ధీరా నేక్ఖమ్మాపనమే రతా,

దేవాఽపి తేసం విహయన్తి సమ్మద్ధానం సతీమతం. ౩

కిచ్చో మనుస్సపటిలాఘో కిచ్చ మచ్చాన జీవితం,

కిచ్చం సద్ధమ్మసవణం కిచ్చో బుద్ధానం ఉప్పాదో. ౪

సబ్బ పాపస్స అకరణం కుసలస్స ఉపసమ్మదా,

సచిత్త పరియోదపసం ఏతం బుద్ధానసాసనం. ౫

ఖిన్తి పరమం తపో తితిక్ఖా

నిబ్బాణం పరమం వదన్తి బుద్ధా,
సహి పబ్బజితో పరూప ఘాతీ

సమణో హోతి పరం విహేరయన్తో.

౬

అనూపవాదో అనూప ఘాతో పాతి మోఘాకే చ సంవరో,
మత్తఞ్జితాచ భత్తస్మిం పస్తంచ సయనాసనం,
అధిచితేచ ఆయోగో ఏతం బుద్ధానసాసనం.

౭

నకహోపణవస్సేన తిత్తి కామేసు విజ్జతి,
అప్పస్సాదా దుక్ఖా కామా ఇతి విజ్ఞాయ పడ్డితో.

౮

అపి దిబ్బేసు కామేసు రతిం సో నాఽధిగచ్ఛతి,
తహ్మో కయరథో హోతి సమ్మాసమ్ముద్ధసావకో.

౯

బహుం పే సరణం యన్తి పబ్బతాని వనానిచ,
ఆరామ రుక్ఖచేత్యాని మనుస్సా భయతజ్జితా.

౧౦

నేతం ఖో సరణం ఖేమం నేతం సరణ ముత్తమం,
నేతం సరణ మాగమ్మ సబ్బదుక్ఖా పముచ్చతి.

౧౧

౧౨

ధమ్మపదము

యోచ బుద్ధంచ ధమ్మంచ సంఘంచ సరణం గతో,
చత్తారి అరియసచ్చాని సమ్మపజ్ఞాయ పస్సతి. ౧౨

దుక్ఖం దుక్ఖసముప్పాదం దుక్ఖస్సచ అతిక్కమం,
అరియంచఁ ట్టాజ్ఞికం మగ్గం దుక్ఖాసమగామినం. ౧౩

ఏతం ఖో సరణం ఖేమం ఏతం సరణ ముత్తమం,
ఏతం సరణ మాగమ్మ సబ్బదుక్ఖా సముచ్చతి. ౧౪

దుల్లభో పురిసా జిహ్వా స సో సబ్బభి జాయతి,
యత్త సో జాయతి ధీరో తం కులం సుఖమేధతి. ౧౫

సుఖో బుద్ధాసం ఉప్పాదో సుఖా సద్ధమ్మ దేసనా,
సుఖా సంఘస్స సామగ్గి సమగ్గాసం తపో సుఖో. ౧౬

పూజారహే పూజయతో బుద్ధే యది వ సావకే,
పపచ్చి సమతిక్కంతో తిణ్ణసోకపరిద్దవే. ౧౭

తే తాదిసే పూజయతో నిబ్బతే అకుతోభయే,
న సక్కాపుష్టం సజ్ఞాతుం ఇమేత్త మపి కేనచి. ౧౮

ఇతి బుద్ధవగ్గో చతుద్దసమో

౧౪. బుద్ధవర్గము

ఒకనాఁడు భిక్షుకులు విహారమునఁ గూర్చుండి బుద్ధత్వమునుగూర్చి చర్చించుకొనుచుండిరి. అపుడు బుద్ధభగవానుఁ డచటకు వచ్చెను. భిక్షుకులందఱు లేచి నమస్కరించి వినయముతో నిలుచుండిరి. అంత నానందుఁడను భిక్షుకుఁడు “దేవా, బుద్ధత్వమునుగూర్చి మాలో మేము చర్చించుకొనుచుంటిమి. మీరు మాయందు దయయుంచి దానింగూర్చి చక్కఁగా వివరింపవేఁడెద” మన బుద్ధదేవుఁ డిట్లనెను:

“భిక్షుకులారా! బుద్ధుఁడు సర్వజ్ఞుఁడు; రాగద్వేషాది జననమరణకారణ మార్గదూరుఁడు; స్రబుద్ధుఁడు; పరాజితుఁడు కానిజేత; ఇతరులకు సుఖువుగ నందరాని సత్పథమునఁ జరియించువాఁడు. అట్టిసుక్యతి నెట్లు కుమార్తమునఁ గొనిపోవనగును? ౧

అతఁడు పాపవిషదిగ్ధము లగు నాశాబంధనములఁ దగుల్కొనఁడు. ఎల్లపుడును సత్పథమున జరియించుచుండును. అట్టి సుక్యతి నెట్లు కుమార్తమునఁ గొనిపోవనగును? ౨

ధమ్మపదము

జ్ఞానులు, నియతచిత్తులు, ధ్యానశీలురు, నిర్వాణసుఖము నాసించువారు నగువారు ప్రబుద్ధులు. వారు దేవతలకును నహింపరానివారు. 3

మానవుడై పుట్టుట కష్టము. అది పుణ్యవశమునఁగాని కలుగదు. లోకమున సుజీవితమును గడపుటంతకంటెఁ గష్టము. సత్యధర్మముల నెఱుఁగుట దానికంటెఁ గష్టము. అన్నిటికంటెఁ గష్టము నుండి బుద్ధుడగుట. ౪

“పాపకార్యములఁ జేయకుండు. పుణ్యకార్యములఁ బొనరింపుడు. మనస్సులోని మలినమును మాపుకొనుండు.” ఇది బుద్ధులగువారు గావించు ప్రబోధము. ౫

క్షమయే యుత్కృష్టమైన తపము. కష్టసహనమే యుత్కృష్టమైన నిర్వాణము. పరులను బీడించువాఁడు సన్నాసికాఁడు. అన్యుల నవమానించువాఁడు తపస్వి (శ్రమణుఁడు) కాఁడు. ఇట్లు బుద్ధులు చెప్పెదరు. ౬

పరుల నిందింపకుండు; హింసింపకుండు; నియతులై ధర్మము ననుసరింపుడు; మితముగ భుజింపుండు; ఏకాంతముగ నిద్రింపుండు; ఒంటరిగా గూర్చుండుండు. ఇదియే బుద్ధుల ప్రబోధము.

బంగరువాసగురిసినను తృష్ణ తీరదు. తృష్ణవలనఁ గలుగు
సంతోష మత్యల్పము, ఊణికము; కష్ట మత్యధికము. దీని
నెఱిగినవాఁడే వివేకవంతుఁడు. ౮

వాఁడు స్వర్గసుఖములను గూఢనిరసించును. తృష్ణను దొలఁ
గించుకొని యానందించును. అట్టివాఁడు బుద్ధధర్మ
నిష్ఠుఁడు. ౯

భీతులయి సరులు పర్వతములను, ససములను, నికుంజ
ములను, వృక్షములను, ఆశ్రయింతురు. ౧౦

ఈ ఆశ్రయములు తేమకరములు గావు. ఊర్జితములు
గావు. వీని యాశ్రయమువలన దుఃఖపటలము దూలి
పోవదు. ౧౧

సమ్యక్ జ్ఞానియై బుద్ధుని, ధర్మమును, సంఘమును శరణు
చొచ్చునది. దుఃఖము, దుఃఖోత్పత్తి, దుఃఖనివారణము,
దుఃఖనివారకము లగు ఆర్యాష్టాంగమార్గములను నార్య
సత్యముల నాగ్నిటిని లెస్సగాఁ జెలియునది. ౧౨-౧౩

ఈఆశ్రయమే తేమకరమైనది; ఇదియే ఉత్తమమైనది.
దీనివలననేనుఁడీ సర్వదుఃఖులము దూలిపోవునది. ౧౪

ధమ్మపఠము

బుద్ధుఁడు దుర్లభుఁడు. అతఁ డన్ని దేశముల జన్మింపఁడు. ఆపవిత్రమూర్తి జన్మించినదేశము, వంశము, కడు ధన్యములు. ౧౧

లోకకల్యాణముకొఱకు బుద్ధు లుదయింతురు. వారి ధర్మోపదేశములు సకల సుఖదాయకములు. బుద్ధ సంఘై కమత్యము ఔమదాయకము. శ్రాంతమైన వారిజీవనము లోకమున కభ్యుదయము నొనఁగును. ౧౨

బుద్ధులును, తదనుచరులును, పూజార్హులు. వారు దుఃఖ సముద్రమును దాటినవారు. దుష్టలోకమునకు దూరమయినవారు. ౧౩

ముక్తసంగులు, భయవిరహితులు సగుణట్టి శ్రీబుద్ధులను బూజించువాని పుణ్య మింతింత యసరానిది." ౧౪

సుఖవగ్తో పణ్ణరసమో

సుసుఖం వత జీవామ వేరినేసు అవేరినో,
వేరినేసు మనుస్సేసు విహరाम అవేరినో. ౧

సుసుఖం వత జీవామ ఆతురేసు అనాతురా,
ఆతురేసు మనుస్సేసు విహరाम అనాతురా. ౨

సుసుఖం వత జీవామ ఉస్సుకేసు అనుస్సుకా,
ఉస్సుకేసు మనుస్సేసు విహరाम అనుస్సుకా. ౩

సుసుఖం వత జీవామ యేసం నో నత్తి కించనం,
వీతిభక్ఖా భవిస్సామ దేవా ఆభస్సరా యథా. ౪

జయం వేరం పసవతి దుక్ఖం నేతి పరాజిత్తో,
ఉపసంతో సుఖం నేతి హిత్వా జయపరాజయం. ౫

వత్తి రాగసమో అగ్గి నత్తి దోససమో కలి,
నత్తి ఖిన్దాదిసా దుక్ఖా నత్తి సంతిపరం సుఖం. ౬

ధమ్మపదము

జఘచ్ఛా పరమా రోగా సజ్ఞార పరమా దుఖా,
ఏతం ఇత్వా యథాభూతం నిబ్బాణం పరమం సుఖం. ౯

ఆరోగ్య పరమా లాభా సన్తుట్టిపరమం ధనం,
విస్సాసపరమా ఇతి నిబ్బాణం పరమం సుఖం. ౮

పవివేకరసం పీత్వా రసం ఉపసమస్సచ,
నిద్దరో హోతి నిప్పాపో ధమ్మపీతిరసం పిబం. ౭

సాధు దస్సన మరియానం సన్నివాసో సదా సుఖో,
అదస్సనేన బాలానం నిచ్చమేవ సుఖి సియా. ౬

బాలసజ్గత చారీ హి దీఘమద్ధానం సోచతి,
దుఃఖో బాలేహి సంవాసో అమితైనేవ సబ్బదా,
ధీరోచ సుఖసంవాసో ఇతీనంఽన సమాగమో. ౫

తస్మాహి

ధీరంచ పజ్ఞంచ బహుస్సుతంచ

ఘోరయ్యసీలం వతవన్త మరియం,

తం తాదినం సప్పరిసం సుమేఘం

భజేథనక్ఖత్తపథంఽవ చన్దిమా. ౪

ఇతి సుఖవగ్గో పణ్ణరసమో.

౧౫. సుఖవర్తము

భిక్షువులలో నిద్రలు జగడమాడుకొనిరి. వారికి మనస్తాప మధికముగ నుండెను. బుద్ధుడది తెలిసికొని వారి కూటట గలుగునట్లును, ఇతరభిక్షువులయల్లములు పల్లవించు నట్లును భిక్షుసంఘమున నిలిచి యిట్లు పదేశించెను:

“మనలను ద్వేషించినవారిని మనము ద్వేషింపక యానందం దింపవలెను. మన మనురాగము గలిగి ద్వేషించినవారిలో మెలంగవలెను. ౧

రోగులనడుమ నీరోగులమై జీవింపవలెను. ఆనారోగ్య వంతులలో నారోగ్యముతో మెలంగవలెను. అప్పుడే మనము సుఖంతుము. ౨

లోభులలో లోభమునకు లొంగకుండవలెను. ఆశాబద్ధులలో ఆశావిముఖులమై కలసిమోసి మెలంగవలెను. అట్లున్న మనకు మేలుకలుగును. ౩

‘నాయది’ అనునది యేదియు లేదని మనము తెలిసికొనవలెను. అపుడుగదా మనము స్వయంప్రకాశులగు దేవతలట్లు శాశ్వతసౌఖ్యానందము ననుభవించునది! ౪

ధర్మపదము

జయము వైరమును గలిగించును. పరాజయము దుఃఖమును దెచ్చిపెట్టును. జయపరాజయ విదూర్తులై శాంతులై యుండువారుగదా సుఖము ననుభవించువారు. ౧

విషయసుఖములఁబోలిన అగ్ని లేదు. ద్వేషమట్లు మనుజుని దిగ్మ్రింగు మహాభూత మేదియులేదు. శరీరమట్లు దుఃఖములకుఁ బుట్టినిల్లుగు పదార్థ మింకొకటి లేదు. శాంతి కంటె సుఖమిచ్చునది వేఱొకటిలేదు. ౨

ఆకలికంటె మిక్కుటమైన రోగము లేదు. దేహధారణమునకంటె నధికమైన దుఃఖము లేదు. ఇది సత్యమని యెఱుంగుఁడు. అపుడు నిర్వాణమునుమించిన సౌఖ్యము లేదని తెలియును. ౩

సర్వోత్తమ మారోగ్యలాభము; సంతృప్తి సర్వాతిశాయియగు సంపద; విశ్వాసపాత్రుఁడు అనుఁగుఁజుట్టము; నిర్వాణ ముత్కృష్టసుఖసంధాయకము. ౪

ఏకాంతసౌఖ్యము ననుభవించువాఁడు, శాంతిని జపించువాఁడు, నిర్భయుఁడై, నిష్పాపుఁడై నిర్వాణామృతపానమును గావించును. ౫

అయ్యలదర్శన మానందకరము. ఎల్లప్పుడు వారితోఁగూడి యుండుట మేలు నొనగూర్చును. అవివేకులదర్శన మెప్పుడును గావింపకుండు టన్నిటికంటె సౌఖ్యమును గూర్చునది. ఇది సత్యము. ౧౦

అవివేకులతోఁ దిరుగువాఁడు చిరకాలము దుఃఖము ననుభవించుచుండును. శత్రువులఁ జేరఁదీసినట్టులే వారిని జేరి మనుట. అది ఎడతెగనికష్టములఁ దెచ్చిపెట్టును. సజ్జన సహవాసము సంతతానందదాయకము; అది ప్రియ బంధువుతోఁ గూడియుండుటవంటిది సుఁదీ ! ౧౧

కాపున వివేగీ, మేధావి, పండితుఁడు, శాంతుఁడు, కార్యదక్షుఁడు నగుసజ్జనుని అడుగులబడి నక్షత్రపథమువెంటఁ జంద్రుఁడువలె నడుచుకొనుట మేలు.” ౧౨

పియవగ్ధో సోశసమో

అయోగే యుక్తమత్రానం యోగస్మింఛ అయోజయం,
అథం హిత్వా పియగ్ధాహి పిహేతఽత్తాను యోగినం. ౧

మా పియేహి సమాగచ్ఛి అప్పియేహి కుదాచనం,
పియానం అదస్సనం దుక్ఖం అప్పియానంచ దస్సనం. ౨

తస్మా పియం నకయిరాథ పియాపాయో హి పాపకో,
గన్ధా తేసం నవిజ్జన్తి యేసం నత్థి పియాప్పయం. ౩

పియతో జాయతీ లోకో పియతో జాయతీ భయం,
పియతో విష్వముత్తస్స నత్థి సోకో కుఱో భయం. ౪

పేమతో జాయతీ సోకో పేమతో జాయతీ భయం,
పేమతో విష్వముత్తస్స నత్థి సోకో కుఱో భయం. ౫

రతియా జాయతీ సోకో రతియా జాయతీ భయం,
రతియా విష్వముత్తస్స నత్థి సోకో కుఱో భయం. ౬

కామతో జాయతీ సోకో కామతో జాయతీ భయం,
కామతో విప్పముత్తస్స నత్తి సోకో కుతో భయం. ౭

తన్హాయ జాయతీ సోకో తన్హాయ జాయతీ భయం,
తన్హాయ విప్పముత్తస్స నత్తి సోకో కుతో భయం. ౮

సీలదస్సనసమ్పన్నం ధమ్మటం సచ్చవాదినం,
అత్తనో కమ్మ కుబ్బాసం తం జనో కురుతే పియం. ౯

ఛందజాతో అనక్ఖాతో మనసాచ ఫుటో సియా,
కామేసుచ అప్పటిబద్ధచిత్తో ఉద్ధం సోతోఽతి వుచ్చతి. ౧౦

చిరప్పవాసిం పురిసం దూరతో నోత్థి మాగతం,
ఞాతిమితా సుహజ్ఞాచ అభినందంతి ఆగతం. ౧౧

తథేవ కతపుష్పాంఽపి అస్మా లోకా పరం గతం,
పుష్పాని పటిగట్టాన్తి పిషాం ఖాతీఽన ఆగతం. ౧౨

ఇతి పియవగ్గో సోశసమో

భమ్యపదము

బొల్పడని మనస్సుగలవాఁడు 'ఊర్ధ్వస్రోతుఁ' డనఁబడు
చున్నాఁడు. ౧౦

దూరదేశములకుఁ బోయి చిరకాలమునకు సురక్షితుఁడై
వచ్చినవానిని ప్రియులు, మిత్రులు, బంధువులు సత్కరిం
చెదరు. ౧౧

అట్లే యీలోకమునఁ గావించిన సత్కర్మములు మాన
వునికిఁ బరలోకమున స్వాగతమును జెప్పెను." ౧౨

కోధవగ్ధో సత్తరసమో

కోధం జహే విప్లజహేయ్య మానం

సంయోజనం సబ్బ మతిక్కిమేయ్య,

తం నామరూపస్మిం అసజ్జమానం,

అకించనం నానుపత ని దుక్ష్టా.

౧

యోనే ఉష్పతితం కోధం రథం భస్మైవ ధారయే,

త మహం సారథిం బ్రూమి రస్మిగ్గాహో ఇతరో జనో. ౨

అక్కోధేన జనే కోధం అసాధుం సాధునా జినే,

జనే కదరియం దానేన సచ్చేన అలికవాదినం.

౩

సచ్చం భద్రే స కుక్ష్యేయ్య దజ్జాస్మింపి యాచిత్తో,

ఏహోహి యోహి తానేహి గచ్ఛే దేవాస సన్నికే. ౪

అహింస కా యే ముసయో నిచ్చం కామేస సంవుతా,

తే యన్ని అచ్చుతం తానం యత్థి గత్తావ ససోచరే. ౫

సదా జాగరిమానానం అహో రత్తానుస్థిక్ఖినం,

నిబ్బాణం అధిముత్తాసం అత్థం గచ్ఛన్తి ఆసవా. ౬

ధమ్మపదము

పోరాణ మేతం అతులం నేతం అజ్ఞతనా మివ,
నిద్దన్తి తుష్ఠో మాసీనం నిద్దన్తి బహుభాణీనం,
మితభాణీనంఽపి నిద్దన్తి నత్తి లోకే అనిద్దితో. ౭

నచాహు నచ భవిస్సతి న చేతరహి విజ్ఞతి,
ఏకన్తం నిద్దితో పోసో ఏకన్తం వా పసంసితో. ౮

యం చే విఞ్ఞా పసంసన్తి అనువిచ్ఛ సువే సువే,
అచ్ఛిద్ద వుత్తి మేధావిం షడ్ఞాసీల సమాహితం. ౯

నేక్ఖం జమ్భానడస్సేవ కోతం నిద్దితు మరహసి,
దేవాఽపి సం పసంసన్తి బ్రహ్మనాఽపి పసంసితో. ౧౦

కాయప్పకోఽం రథ్ఠేయ్య కాయేస సంపుతో సియా,
కాయదుచ్ఛరితం హిత్వా కాయేస సుచరితం చరే. ౧౧

వచీఽకోఽం రథ్ఠేయ్య వాచాయ సంపుతో సియా,
వచీదుచ్ఛరితం హిత్వా వాచాయ సుచరితం చరే. ౧౨

మనోఽకోఽం రథ్ఠేయ్య మనసా సంపుతో సియా,
మనో దుచ్ఛరితం హిత్వా మనసా సుచరితం చరే. ౧౩

కాయేన సంవృతా ధీరా అథో వాచాయ సంవృతా,
మనసా సంవృతా ధీరా తేవే సుఛరిసంవృతా. ౧౪

ఇతి కోఠవగ్గో సత్తరసమో

౧౭. క్రోధవర్గము

రాహులుండను భిక్షుకుఁ డొకనాఁడు క్రోధావిష్టుడై
వేటొక భిక్షుకుని దుర్భాషలాడెను. ఆవిషయము బుద్ధు
నకుఁ దెలిసెను. అతఁ డొకప్పుడు యువభిక్షుకులందఱుఁ
దనయుపదేశములను వినుటకై విహారమునఁ గూడి
యుండ రాహులునకు బుద్ధి వచ్చున ట్లుపన్యసించెను:

“కోపమును జయింపుము; గర్వమును దూరమునఁ ద్యజిం
పుము. అట్లే బంధముల నన్నిటిని నడలించికొనుము.
నామరూపములయందు మనస్సును కేరసీయకుము. దేనిని
‘నాయది’ అనుకొనకుము. అపుడుగదన్నా నీకష్టములు
గట్టెక్కునది ? ౧

అరదము నీడ్చుకొని యుచ్చమెటఁ బరుగిడు హతుల
నాపునట్లు పైపై నలము కొనుచున్న కోపము నాఁడఁ
గలవాఁడుకదోయీ నిక్కముగ సారథియనఁదగినవాఁడు!

ధమ్మపదము

ఇతరులూఱక పగములను జేతఁబట్టి అలంకారముగ నొగ
లపైఁ గూర్చుండు వారు సుమా! ౨

క్రోధమును భ్రేమచేతఁ గూలఁ ద్రోయవలెను. చెడుగును
మంచితనమున నడఁగఁ ద్రొక్కవలెను. లోభి నాదా
ర్యముచే లొంగఁదీయవలెను. అసత్యమును సత్యముచేత
నపహరింపవలెను. 3

నిక్కమును బలుకుము. కోపమునకు గుఱిగాకుము. కోరి
నవారి కించుకయైన నిమ్ము. ఈమూఁడు ధర్మము లనుమెట్ల
వెంటఁ జనియెడవేని దేనతానందర్శనము నీకుఁ
గలుగును. ౪

జీవహింస చేయక, ఆత్మనిగ్రహము నభ్యసించిన సిద్ధ
పురుషులు శోకమోహదులకుఁ జోటులేని అమృత
పదముఁ (నిర్వాణమును) గాంతురు. ౫

అస్మిమత్తులయు అహోరాత్రములు సుజ్ఞానమును సంపా
దించుకొనుచు నిర్వాణమును గాంచఁ బ్రయత్నించు
వారిని విషయ వాంఛలన్నియు వీడిపోవును. ౬

అతులుఁడా, “జనులు హానియగు వానినిఁ దిట్టెదరు. అట్లే
వదరుఁబోతును దిట్టెదరు. మితముగ మాటలాడు వానిని
దిట్టెదరు. ఇంక లోకమున మంచివాఁడు మందునకయిన
దొరకడు ” ఇది ఆర్యోక్తి; పురాతనమైనది. ఈనాటిది
కాదోయీ !

2

కేవలము నిందింపఁ బడువాఁడును, కేవలము స్తుతింపఁబడు
వాఁడును, ఇపు డీ ప్రపంచమున నొక్కఁడు లేడు;
ఇదివఱకుండలేదు; ఇంకమీఁద నుండఁబోడు. ఇది
నిక్కము సుమీ !

౩

జ్ఞానశీలు రెవ్వనిఁ గళంక రహితునిగను, మేధావిఁగను,
పండితునిగను, గుణవంతునిగను గుర్తెఱిగి గొనియాడు
దురో అట్టి వానిని మేలిమి బంగరు నాణెమునువలె
నెవ్వరును దూషింపజాలరు. దేవతలే కాదు, బ్రహ్మకూడ
వానిని గొనియాడునుగదోయీ !

౯-౧౦

క్రోధమును సీదేహమునఁ గుదురుకొన నీయకుము;
దేహమును వశము గావించుకొనుము. దానిచే జెడుకార్య
ములను జేయింపకుము. మంచి పనులను జేయింపుము. ౧౧

౧౦౧

ధన్యుపదము

నాలుకపైఁ గ్రోధముఁ గుదురుకొననీయకుము; నాల్కను
నీవశమున నుంచుకొనుము. పాపపుఁ బలుకులను బలుక
నీయకుము. మాటలతో మంచివాడవు కమ్ము. ౧౨

మనమునఁ గ్రోధమును గుదురుకొననీయకుము. మనస్సును
వశము గావించుకొనుము. దుశ్చింతలలో దాని దూర
నీయకుము. సచ్చింతనముతో జీవితమును గడపుము. ౧౩

ఇట్లు త్రికరణములను జయించినవారే జ్ఞానులు. సంద్య
ములు.” ౧౪

మలవగ్గో అట్టారస మో

పణ్ణపలాసోఽవ దానీఽసి

యమ పురిసాఽపిచ తం ఉపట్టితా,
ఉయ్యోగముఖేచ తిట్టసి
పాథేయ్యంఽపిచ తే నవిజ్జతి.

౧

సో కరోహి దీప మత్తనో

ఘృణం వాయమ పణ్ణితో భవ,
నిద్ధస్తమలో అనర్జణో
దబ్బం అరియభూమి మేహిసి.

౨

ఉపసీతవయోచ దానీఽసి

సంపయాతోఽసి యమస్స సన్తికే,
వాసోఽపిచ తే నత్తి అన్తరా
పాథేయ్యంఽపిచ తే నవిజ్జతి.

౩

సో కరోహి దీప మత్తనో

ఘృణం వాయమ పణ్ణితో భవ,

౧౦౩

ఛమ్మపదము

నిర్దస్తమలో అనజ్ఞానో

నపున జాతిజరం ఉపేహిసి.

౪

అనుపుబ్బేన మేధావీ ధోకథోకం ఖణ్ణోఖణ్ణో,
కమ్మారో రజతస్సేన నిర్దమే మల మత్తనో.

౫

అయసాన మలం సముట్టితం

తదుట్టాయ తమేవ ఖాదతి,

ఏవం అతిథోనచారినం

సానికమ్మాని నయన్తి దుగ్గతిం.

౬

అసజ్ఞాయ మలా మన్తా అనుత్థానమలా ఘరా,
మలం వణ్ణస్స కోసజ్జం ఏమాదో రక్ఖతో ముం.

౭

మలిత్థియా దుచ్చరితం మచ్చేరం నదతో ముం,
మలా వే పాపకా ధమ్మా అస్మిం లోకే పరవ్హిచ

౮

తతో మలా మలతరం అవిజ్ఞా పరమం ముం,

ఏతం ముం పహత్వాన నిమ్మలా హోథ భిక్షవో.

౯

సుజీవం అహిరీకేన కాకసూరేన ధంసిగా,

పక్ఖదినా పగబ్బేన సంకిలి త్తేన జీవితం.

౧౦

హిరీమతాచ దుజ్జీవం నిచ్చం సుచిగవేసినా,
అలీనేనఽప్పగబ్బేన సుద్ధజీవేన వస్సతా. ౧౧

యో పాణ మతిపాతేతి ముసావాదంచ భాసతి,
లోకే అదిన్నం ఆదియతి షరదారంచ గచ్ఛతి. ౧౨

సురామేరయపానం చ యోసరో అనుయుజ్జతి,
ఇఘేవమేసో లోకస్మిం మూలం ఖిణతి అత్తనో. ౧౩

ఏవం భో పురిస జానాహి పాపధమ్మా అసజ్జతా,
మాతం లోభో అధమ్మోచ చిరం దుక్ఖాయ రథాయ.

దదాతి వే యథాసద్ధం యథావసాదనం జనో,
తత్త యో మజ్జుభనతి షరేసం పానభోజనే,
స సో దివా వా రత్తింవా సమాధిం అధిగచ్ఛతి. ౧౪

యస్సచేఽతంసముచ్చిన్నం మూల ఘుచ్చం సమూహతం,
సవే దివావా రత్తింవా సమాధిం అధిగచ్ఛతి. ౧౫

సత్థి రాగసమో అగ్గి సత్థి దోససమో గహో,
సత్థి మోహసమం జాలం సత్థి తణ్హాసమా నదీ. ౧౬

ధమ్మపదము

సుదస్సం వజ్జ మఘ్ఘోసం అత్తనోపనదుద్దసం,
 పరేసం హి సోవజ్జాని ఓపుణాతి యథాభుసం,
 అత్తనో పన ఛాదేతి కలింవ కితవా సతో. ౧౮

పరవజ్జానుపస్సిస్స నిచ్చం ఉజ్జానసఙ్ఖనో,
 ఆసవా తస్స వడ్డన్తి ఆరా సో ఆసవక్ఖయా. ౧౯

ఆకాసే పదం నత్థి సమణో నత్థి బాహిరే,
 పపఞ్చాభిరతా పజా నిప్పపఞ్చ తథాగతా. ౨౦

ఆకాసే పదం నత్థి సమణో నత్థి బాహిరే,
 సఙ్ఖారా సస్సతా నత్థి నత్థి బుద్ధాన మిఙ్ఖితం. ౨౧

ఇతి మలవర్గో అట్ఠారసమో

౧౮. మలవర్గము

త్రాగుఁబోతును, వ్యభిచారియు సగువాఁడొకఁడు బుద్ధుని
 గుఱోన్నతిని విని యాతని దర్శింపవలెనని మిగులఁ గుతూ
 హలపడుచుండెను. వాఁడొక్కమారు బుద్ధుని విహారము
 నకు రాఁగా భిక్షుకులు వానిని లోనికిఁబోనీయరైరి. గాఢ
 మగు బుద్ధదర్శనాభిలాషతో వాఁడు వాకిటఁ బెక్కు

దినములు వేచియుండెను. ఒక్కనాడు బుద్ధుడు భిక్షువులతోఁగూడ వెలుపలికి వచ్చెను. అప్పుడా సతతుడు భగవానుని పాదములపై వ్రాలి “స్వామీ! యీపతితు నుద్ధరింపు”డని ప్రార్థించెను. బుద్ధుడు వానిని ప్రేమతో లేననెత్తి ఆదరించి మఱొకనాటి సంజవేళ విహారమునకు రమ్మనియెను. అట్లే వేటొకనాడు వాడు రాగా భగవానుడు భిక్షుకుల నందఱనుగూర్చి యిట్లుపన్యసించెను.

“సతతుడా! పండుటాకువలె బరిఁకవ్వస్థితిని బడసినాడవు. యమదూతలు సీచెంతకుఁజేరి యున్నారు. (ఈలోకము నుండి) తరలుటకు సంసిద్ధుడవుగ నున్నావు. కాని యింకను దారిబత్తెమును సంతరించుకొనకున్నావుగదోయీ !

కావున నోయీ, ద్వీపమువలె స్థిరుడవుకమ్ము ! త్వరపడి నట్టిగాఁ బ్రయత్నింపుము. వివేకము సంపాదించుకొనుము. నీకలుషములన్నియుఁ గడకుఁ జూపును. సరిశుద్ధుడవై దివ్యమగు నార్యలోకములను జేరదువు.

సీ శీవయాత్ర అంత మొందినది. సీవు యమునిపొంతకుఁ జేరియున్నావు. పరలోక మార్గమున నీకు విశ్రాంతిస్థానము

భక్త్యపదము

కూడి లేదుగదోయీ! దారి బ్రహ్మమును సైతము సేక
రించుకొనకుంటివి కదన్నా! 3

కావున నీవు ద్వీపమువలె స్థిరుడనగుము. త్వరపడి గట్టి
గాఁ బ్రయత్నింపుము. వివేకమును సంపాదించుకొనుము.
నీ కలుషము లన్నియుఁ గడకుఁబోవును. పరిశుద్ధుడ
నయ్యెదవు. జననమరణ జాలములోఁ దగుల్కొనవు. ౪

కంసాలి పెండియందలి ముత్యకిని బోఁగొట్టినట్లు వివేకి
యగు పురుషుడు క్రమముగ ననుక్షణమును దనపాప
మును గొంచెము గొంచెముగా మాపుకొనవలెను. ౫

చిలుముఁ గునుమునఁ బుట్టి క్రమముగ నినుమునే తిని
వేయుచున్నది. అట్లే నన్మార్గము నతిక్రమించిన వాని
పాపకార్యములు వానినే నశింపఁజేయుచున్నవి. ౬

మంత్రములు పురస్కరణ గావింపి మలినములగును;
గృహము ల్పవిత్రము బాగుచేయకున్న శిథిలము
లగును. అనిత సురూపముయొక్క మాలిన్యము. అదిగ
రూకత కావలికానికిఁ జేటు. ౭

మగునలకు న్యభిచారము మచ్చ;దాతకు లోభము కళింక
ము;అధర్మాచరణము ఇహపరముల రెంటను దూష్యము.

కాబట్టి దోషములలో నుత్కృష్టమైన దోషము అజ్ఞానము. దానిని మించిన దోషములేదా. భిక్షుకులారా ! ఆదోషమును దూరముగఁ ద్రోసిపుచ్చి సుజ్ఞానులై సుఖింపుడు.

సిగ్గుమాలినవాఁడు, కాకివలె దుస్సాహసి యగువాఁడు, పరులకుఁ జెరుపుచేయువాఁడు, పరుల నవమానించువాఁడు, ధూర్తుఁడు, పాపి అగువానికి జీవనము సులభము.

విషయశీలుఁడు, నిరంతరము పుణ్యముల నాచరించువాఁడు, ఆశలేనివాఁడు, ధూర్తుఁడుకానివాఁడు, కళంకరహితుఁడు, జ్ఞాని అగువానికి జీవితము దుర్లభము. ౧౧ ప్రాలోహింస గావించువాఁడు, అబద్ధములాడువాఁడు, ఈ యనినెస్తువును గొనునాఁడు, ఒరునికాంతను గూడునాఁడు, కల్లుద్రావువాఁడు ఇహముననే తనమేలుయొక్క కుంకుమపేరును ద్రవ్యకొనుచున్నాఁడు. ౧౨-౧౩

ఓ మానవుడా ! చెడుశ్రోవలనుండి మరలుట సులువు కాదని తెలిసికొనుము. కావున దురాశకు లొంగకుము. దుష్కర్మల నాచరింపకుము. అవి ని న్నైవజ్ఞానిదుఃఖములపాలునేయునుగదోయీ !

౧౪

౧౦౮

ధమ్మపణిసము

మానవులు శ్రద్ధాభక్తులు ననుసరించి యీవి నిచ్చెదరు. పరుల భోజన పానీయములనుగాంచి యోర్వలేనివారలు రాత్రియిట్లెంతమానసమైనచివికిపోవుచుందురు. ఎవ్వడు హృదయమునుండి యట్టి దురూహాశల్యమును పెల్లగించివైచునో అట్టివాడహారాత్రములు ప్రశాంత మనస్కుడై యుండును.

కాటుచిచ్చునలె విషయవాంఛ దహించును. పిశాచమట్లు ద్వేషము దిగ్విస్మరించును. పాశమట్లు మోహము బంధించును. నదివలె జలరాస ముంచివేయును. ౧౧

పరులదోషముల లెక్కింపఁ బాండిత్య మక్కరలేదు. తన దోషములను దానుజెలియుట కష్టసాధ్యము. మనుజుడు పరులదోషములను పట్టువలె దూరుపాటఁ బట్టునుగాని మోసగాఁడగు జూదరి పాచికనుబోలె తన దోషమును మాత్రము దాచికొనును. ౧౨

పరుల దోషముల నెదఁగఁచు, పరులు దన్నవమానించినట్లు చిరచిరము వానివిషయవికారములు వృద్ధి నొందును. మఱియు నట్టి వానికి విషయవికారవినాశము మిగుల దూరమన నుండును. ౧౩

ఆకాశమున జాడకనుపడదు. బాహ్యప్రపంచమున శ్రమ
 యుండదు. జనులు ప్రపంచవ్యాపారములఁ జిక్కి
 పొక్కుచుందురు. తథాగతులు ప్రపంచవ్యాపార
 రహితులు. ౨౦

ఆకాశమున జాడకనుపడదు. బాహ్యప్రపంచమున శ్రమ
 యుండదు. సర్వవ్యక్తులు సశాశ్వతములు. బుద్ధులు
 శాశ్వతులు. ౨౧

ధమ్మటవగ్గో ఎకూణవీసతిమో

న తేన హోతి ధమ్మటోయేనఽత్థిం సహసా నయే;
యోచ అత్థం అనత్థంచ ఉత్తో నిచ్ఛేయ్య పణ్ణితో. ౧

అసాహసేన ధమ్మేన సమేన నయతీ ఁరే,
ధమ్మస్స గుత్తో మేధావీ ధమ్మ ట్తోఽతిపపుచ్చతి. ౨

న తేన పడ్డోహో హోతి చూనతా బహుభాసతి,
భేమీ అవేరీ అథయో పడ్డోహోఽతి పపుచ్చతి. ౩

న తానతా ధమ్మగరో చూనతా బహు భాసతి,
యోచ అస్సంఘం సుత్వాన ధమ్మం కామేస పస్సతి;
న తే ధమ్మగరో హోతి యో ధమ్మం సంపమజ్జతి. ౪

న తేన ధేరోహోతి యేఽస్స కలితం సిహో,
పరిపక్కో వయో తస్స మేఘజిహ్వాఽతి పుచ్చతి. ౫

యష్ఠి సచ్చించ ధమ్మో చ అహింసా సజ్జామో దమో,
సవే వస్తమలో ధీరో ధేరోఽతి పపుచ్చతి. ౬

నవాక్కరణ మత్తేన వణ్ణ పోక్ఖరతాయవా,
సాధురూపో నరో హోతి ఇస్సుకీ మచ్చరీ సరో. ౭

యస్స చేతం సముచ్చిన్నం మూలఘచ్చం సమూహతం,
స వస్తదోసో మేధావీ సాధురూపోఽతి వుచ్చతి. ౮

న ముణ్ణకేన సమణో అబ్బతో అలికం భణమ్,
ఇచ్చాలోభసమాఽన్నో సమణో కిం భవిస్సతి. ౯

యోచ సమేతి పాపాని అణుం ఘూలాని సబ్బసో,
సమితత్తా హి పాపానం సమణోఽతి ఽపుచ్చతి. ౧౦

న తేస భిక్కు సో హోతి యావతా భిక్ఖజే ఽరో,
విస్సం ధమ్మం సమాదాయ భిక్కు హోతి స తావతా. ౧౧

యోఽధపుణ్ణంచ పాఽంచ బాహేత్వాబ్రహ్మచరియవా,
సజ్ఞాయ లోకే చరతి సవే భిక్ఖూఽతి వుచ్చతి. ౧౨

న మోనేస మునీ హోతి మూఘ్హిరూపో అవిద్దసు,
యోచ తులంఽవ పగ్గయ్య వర మాదాయ పణ్ణితో. ౧౩

ధమ్మపదము

పాపాని ఁరివజ్జేతి న మునీ తేన సో మునీ,
యో మునాతి ఉఢ్ఢో లోకే మునీ తేన ఁవృచ్చతి. ౧౪

నతేన అరియో హోతి యేన పాణాని హింసతి,
అహింసా సబ్బపాణానం అరియోఽతి ఁవృచ్చతి. ౧౫

న సీలబ్బతి మత్తేన బాహుసచ్చేన వా పున,
అథవా సమాధిలాభేన వివిచ్చ సయశేన వా. ౧౬

పుసామి నేఢ్ఢమ్మ సుఖం అపుఢ్ఢుజ్జస నేవితం,
భిక్కు విస్సాసమాపాది అస్సత్తో ఆసవఢ్ఢయమ్. ౧౭

ఇతి ధమ్మట్టవగ్గో ఏకూణవీసతిమో

౧౯. ధర్మస్త (న్యాయ) వర్గము

సోమదత్తుఁడను రాజకుమారుఁడు నిత్యము బుద్ధభగవా
నుని దర్శనము చేయుచుండెడివాఁడు. అతఁ డుద్రేకస్వ
భావముగలవాఁడు. మిత్రులయెడ మాత్రము ప్రియుఁడై
యుండెడివాఁడు. ఒకనాఁ డాతఁడు మిత్రులతో మాట
లాడుచుండ నొకమిత్రుఁడు“సోమదత్తా! నీవు వెనుకటిసోమ
౧౧౪

పకిణ్ణకవగ్గో ఏకవీసతిమో

మత్తా సుఖపరిచ్ఛాగా పస్సే చే విపులం సుఖం,
చజే మత్తా సుఖం ధీరో సంపస్సం విపులం సుఖం. ౧

పరదుక్ఖాపదానేన అత్తనో సుఖ మిచ్ఛతి,
వేర సంసగ్గ సంసత్తో వేరా సో నపరిముచ్ఛతి. ౨

యంహి కిచ్ఛం అపవిద్ధం అకిచ్ఛం పన కయిరతి,
ఉన్నలాసం పమత్తాసం తేసం వత్థన్తి ఆసవా. ౩

యేసంచ సుసమారథ్థా నిచ్ఛం కాయగతా సతి,
అకిచ్ఛం తే స నేవన్తి కిచ్ఛే సాతచ్ఛకారిణో,
సతానం సమ్మహనానం అత్థం గచ్ఛన్తి ఆసవా. ౪

మాతరం పితరం హన్త్వా రాజానో ద్వేచ ఖత్తియే,
రత్తం సాను చరం హన్త్వా అసీఘో యాతి బ్రాహ్మణో. ౫

మాతరం పితరం హన్త్వా రాజానో ద్వేచ సోత్థియే,
వేయ్యగ్గు పశ్చమంహన్త్వా అసీఘో యాతి బ్రాహ్మణో. ౬

ధమ్మపదము

సుష్పబుద్ధం పబుద్ధ్యన్తి సదా గోతమ సావకా,
యేసం ది వాచ రత్తోచ నిచ్చం బుద్ధగతా సతి. 2

సుష్పబుద్ధం పబుద్ధ్యన్తి సదా గోతమసావకా,
యేసం దివాచ రత్తోచ నిచ్చం ధమ్మగతా సతి. ౩

సుష్పబుద్ధం పబుద్ధ్యన్తి సదా గోతమ సావకా,
యేసం దివాచ రత్తోచ నిచ్చం సంఘగతా సతి. ౪

సుష్పబుద్ధం పబుద్ధ్యన్తి సదా గోతమసావకా,
యేసం దివాచ రత్తోచ నిచ్చం కాయగతాసతి. ౫

సుష్పబుద్ధం పబుద్ధ్యన్తి సదా గోతమసావకా
యేసం దివాచ రత్తోచ అహీసాయ రత్తో మనో. ౬

సుష్పబుద్ధం పబుద్ధ్యన్తి సదా గోతమ సావకా,
యేసం దివాచ రత్తోచ ధాననాయ రత్తో మనో. ౭

దుష్పబుద్ధం దురభిరమం దురావాసా ఘరా దుఖా,
దుష్ఠోఽసమాససంవాసో దుక్ఖానుపతితద్ధగూ,
తస్మా స చద్ధగూ సియా దుక్ఖానుపతిత్తో సియా. ౮

౧౨౮

సద్ధో సీలేన సంపన్నో యసో భోగసమప్నోతో,
యం యం పదేసం భజతి తథ తథేవ పూజ్యో. ౧౪

దూరే సన్తో పకాసేన్తి హిమవన్తోఽవ పబ్బతో,
అసన్తోఽథ నదిస్సన్తి రత్తిఘత్తా యథా సరా. ౧౫

ఏకాసనం ఏకసేయ్యం ఏకో చరమతన్దితో,
ఏకో దమయమత్తానం వనన్తే రమియో సియా. ౧౬

ఇతి పక్షిణ్ణకవగ్గో ఏకవీసతిమో

౨౧. ప్రక్షిణ్ణక వర్ణము

యోగ్యులైన బుద్ధశిష్యులలో నొకఁడగుసారిపుత్రుఁడను భి
క్షుకుఁడు బుద్ధనిపవిత్రోపదేశములు ప్రచారముచేయుచు
దేశములఁ దిరిగితిరిగి గండకీనదీతీరమును జేరెను. అద్భుత
మగు నాతనిబోధలు మిగుల నాకర్షకములై యుండెను.
సమీపగ్రామవాసు లాతని దర్శింప వచ్చి నమస్కరించి
“అయ్యా! పూజ్యుఁడగు బుద్ధభగవానునిపవిత్రోపదేశము
లను మాకు వినుపించి మమ్ము బునీతులఁ జేయు” డని
ప్రార్థించిరి. అంత సారిపుత్రుఁడు బుద్ధభగవానుని ఉప

ధమ్మపదము

దేశములను లోకమునఁ బ్రచారముచేయునపుడు సందర్భము ననుసరించి నేను వానికి వ్యాఖ్యానము చెప్పించుదును. ఇపుడు బుద్ధదేవుని దివ్యవాణీనుండి వెలువడిన యీ యుపదేశములను జెప్పెదను. సావధానముతో వినుడు" అని యిట్లు చెప్పెను:

“స్వల్పసుఖమును వీచుటనలన సధికసుఖము గలుగునని తెలిసికొందువేని వివేకివై స్వల్పసుఖమును బరిగణింపక శాశ్వతసౌఖ్యమునుబొందఁ బ్రయత్నముచేయుము. ౧

ఆత్మసౌఖ్యముకొఱకుఁ బనులకుఁ బీడగలిగించువాఁడు ద్వేషపుటురులలోఁ దగుల్కొని వానినుండి యెన్నఁటికిని విముక్తిని జెందఁజాలఁడు. ౨

చేయఁదగిన పనులనుజేయక, చేయరానిపనులనుజేయుచు, అహంకారమున సకృత్యములఁ జేయువారి నాశాపాశములు గట్టిగాఁజుట్టుకొనును. 3

శరీరమును స్వాధీనపఱచుకొని నిరంతరమును జాగరూకతతోఁ బ్రవర్తించువారు, అకృత్యముల సాచరింపని వారు, ఆచరింపవలసినకృత్యములను దప్పక యాచరించు

వారునగు సప్రమత్తులైన ధీమంతు లాశాపాశములనుండి
విముక్తు లగుదురు. ౪

దండ్రులను జంపి, పరాక్రమశాలురగు నిద్దఱురాజులను
జంపి, ప్రజలతోఁగూడ రాజ్యమును నాశనముచేసినను
బ్రాహ్మణుఁడు దండార్హుఁడు గానేరఁడు. ౫

*తల్లినిజంపి, దండ్రీనిజంపి, నీకులగు నిద్దఱురాజులను,
శ్రోత్రియుఁడగు బ్రాహ్మణుని జంపినను బ్రాహ్మణుఁడు
దండార్హుఁడు గానేరఁడు. ౬

రాత్రింబవ శ్లఁప్రమత్తులై బుద్ధుని ధ్యానించువారు సుప్ర
బుద్ధులగు గౌతమశిష్యులు. ౭

రాత్రింబవ శ్లఁప్రమత్తులై ధర్మము ననుష్ఠించువారు సుప్ర
బుద్ధులగు గౌతమశిష్యులు. ౮

రాత్రింబవ శ్లఁప్రమత్తులై సంఘమునుగూర్చి ధ్యానించు
వారు సుప్రబుద్ధులగు గౌతమశిష్యులు. ౯

రాత్రింబవ శ్లఁప్రమత్తులై కాయమునుగూర్చి చింతించు
చుండువారు సుప్రబుద్ధులగు గౌతమశిష్యులు ౧౦

* అనుబంధమును జూచునది.

ధమ్మపదము

రాత్రింబవ శ్లిష్టమత్తులై యహింసారతులై యుండువారు
సుప్రబుద్ధులగు గౌతమశిష్యులు. ౧౧

రాత్రింబవ శ్లిష్టమత్తులై ధ్యానరతులై యుండువారు
సుప్రబుద్ధులగు గౌతమశిష్యులు. ౧౨

సన్న్యసించి ఏకాకియైయుండుట కష్టము. సింసారయాత్ర
ను సాగించుటయుఁ గష్టము. అసమానులు, అసనుకూలు
రునగు వారితో నివసించుటయుఁ గష్టము. జనస మరణ
మార్గమున నిరంతరముఁ దిరుగుచుండుటకష్టము. కావున
నామార్గమున సంచారమునుగావించి దుఃఖములు పాలు
గాకుమన్నా! ౧౩

శ్రద్ధాచువు, గుణసంతోషు, యశోవంతుఁడు, ధనికుఁడు
నగువాఁడున్నచోటమాత్రమే గౌరవమును గాంచును.

సత్పురుషుఁడు (తపస్సంపన్నుఁడు) హింసవత్సర్వతమువలె
దూరమున నున్నను బ్రకాశించుచుండును. రాత్రివేళఁ
బ్రయోగించిన అమ్మవలె నసత్పురుషులు కన్నులకుఁ
గానరాదు. ౧౪

ఏకాంతముగ నివసించుచు, ఏకాంతముగ శయనించుచు,
అస్రమత్తతో నేకాంతముగఁ జరియించుచుఁ దసయాత్మ
ను వశీకరించుకొన్నవాఁడు నిర్జననమున సుఖించును.”

నిరయవగ్గో బావీసతిమో

అభూతవాదీ నిరయం ఉపేతి

యో వాఽపి కత్వా స కరోమిఽతి చాహ,
ఉభోపి తే పేచ్చ సమా భవన్తి
స హీనకమ్నా మనుజాః సర్థః. ౧

కాసావకణ్ఠా బహవో పాఽశమ్నా అసశ్చతా,
పాపా పాపేహి కమ్పేహి నిరయం తే ఉపేజ్జతే. ౨

సేయ్యో అయోగుః భుత్తో తత్తో అగ్గిసంఖాపమో,
యశ్చే భుజ్జేయ్య దుస్సేలో రట్టపిణ్ఠా అసశ్చతో. ౩

చత్తారి కానాని సరో పమ్మో
అపజ్జతి పరదాహూ సేవీ,
అపశ్చ లాభం స నికామసేయ్యం
నిద్దం తతీయం నిరయం చతుత్థం. ౪

అపశ్చలాభోచ గతిచ పాపికా
భీతస్స భీతాయ రతీచ ధోకికా,

ధమ్మపదము

రాజాచ దణ్డం గరుకం వణేతి

తస్మా నరో పరదారం వసేవే.

౫

కుసోయథా దుగ్ధహిణో హృథమేవానుకన్తతి,

సామగ్ధం దుష్పరామట్టం నిరయాయుః కన్తతి.

౬

యం కీడ్చి సిఫిలం కమ్మం సంకిలిట్టంచ యం వతం,

సజ్జస్సరం బ్రహ్మచరియం నతం హోతి మహాప్పలం. ౭

కయిరంచే కయిరాహేసం క్షత్తి మేసం పరక్కమే,

సిఫిలో హి పరిబ్బాజో భయ్యా ఆకితే రిసం.

౮

అకతం దుక్కతం సేయ్యా సచ్ఛా తన్తి దుక్కతం,

కతంచ సుకతం సేయ్యా యం కత్వా నానుతప్పతి. ౯

నగరం యథా సచ్ఛత్తి గుత్తం వత్తరబాహిరం,

ఏవం గోపేథఅత్తాసం ఖయివే మా ఉపచ్ఛగా,

ఖణాతీతాహి నోచన్తి నిరియన్త్వి సమ్మతా. ౧౦

అలజ్జతాయే లజ్జన్తి లజ్జతాయే స లజ్జన్తే,

మిచ్ఛాదిట్ఠిసమాదానా సత్తా గచ్ఛన్తి దుగ్ధతిమ్. ౧౧

అభయేభయ దస్సినో భయే చాభయదస్సినో,
మిచ్ఛాదిట్టి సమాదానా సత్తా గచ్ఛన్తి దుగ్గతిమ్. ౧౨

అవజ్జే వజ్జమతినో వజ్జే చావజ్జ దస్సినో,
మిచ్ఛాదిట్టి సమాదానా సత్తా గచ్ఛన్తి దుగ్గతిమ్. ౧౩

వజ్జంచ వజ్జతో ఇత్వా అవజ్జంచ అవజ్జతో,
సమ్మా దిట్టి సమాదానా సత్తా గచ్ఛన్తి సుగ్గతిమ్. ౧౪

ఇతి నిరయవగ్గో బావసతిమో

౨౨. నిరయవగ్గము

బుద్ధః జాకనాటి సంధ్యాకాలమునఁ దన శిష్యుఁడు
సారిపుత్రునితోఁగూడ గంగాతీరమునఁ గూర్చుండి యుం
డెను. గంగానది వేగముగఁ ప్రవహించు చుండెను.
బుద్ధుఁడు చాలనేపు హాసముతో నా నదివంకఁ జూచు
చుండఁగా సారిపుత్రుఁడు బుద్ధుని శ్రద్ధతోఁజూచుచుండెను.
అట్లు కొంతసేపైన తరువాత భగవానుఁ డిట్లు చెప్ప
సాగెను:

శమ్యపదము

“అనత్యవాది సరకమునఁ గూలుచున్నాఁడు. తానొకకార్యమునుజేసి, చేయలేదని చెప్పవాఁడును, సరకమునఁ గూలుచున్నాఁడు. దుష్కార్యముల నాచరించిన నీయిరువురును బరలోకమున సమానులు. ౧

కాషాయాంబర ధారులు నియమరహితులునగు దుష్టులు పెక్కురు గలరు. పాపులగువారును సరకమునఁ గూలుదురు. ౨

అయోగ్యుడై లోకులు పరుల కొనఁగినదాని నపహరించి పొట్టఁబోసుకొనుటకంటె నిష్పవలె నెఱ్ఱఁగఁగాలిన యినుపముద్దను మ్రొగుటశ్రేయము. 3

ఒకలెఱుంగక యస్యకాంతాలనుఁజై విచ్చలవిడి మొలఁగు దుశ్శీలుఁడు, పాపము, నిద్రాభావము, అపకీర్తి, తుదకు సరకము నను నాల్గుదుర్గతులను బొందును. ౪

దుర్దశ, పాపగతి, బెదరిన యెడల గల స్త్రీ పురుషుల యత్యల్పసందము, మీఁద మిక్కిలి దుర్భరమగు రాజదండనమును గలిగించు సస్యకాంతాసక్తిని మనుజుఁడు దూరముగఁ బరిత్యజింపవలెను. ౫

కుదిరికఁగాబట్టుకొనని దర్భ చేతినే చీరునట్లు నియమముతోఁ బాటించని సన్న్యాసము మానవుని సరకము పాలుచేయును. ౬

ఆశ్రద్ధతోఁ జేసినవని, భంగమునొందిన వ్రతము, కలం కయుతమయిన బ్రహ్మచర్యము శలము నొసఁగఁ జాలవు. ౭

ఏదేని కార్యమొనరించవలసిన, సామర్థ్యముతో గట్టిగా నొనరించవలెను. ప్రమత్తుఁడగు సన్న్యాసి రాగరజమును దట్టముగా విరజిమ్మును. ౮

దుష్కర్మములను జేయకుండుట మేలు. చేయుదువేని పిదపఁ బశ్చాత్తాపము జెందుదువు. సుకర్మములు శుభ కరములు. అనంతరము పశ్చాత్తాపమును గలిగించవు. ౯

బాహ్యభ్యంతరములనుండి రాష్ట్రమును నలువైపులఁ గాపాడునట్లు తన్నుఁ దారక్షించుకొనవలెను. క్షణమైనను ఉపేక్షింపరాదు. కాలమును వ్యర్థముగ గడపువారు సరకములఁబడి దూఱుతురు. ౧౦

ధమ్మపదము

లజ్జింపనక్కరలేనివానియెడ లజ్జించుచు, లజ్జింపవలసిన
వానియెడ లజ్జింపక కపటనియమముల నాచరిచు వంచ
కు లభోగతిని జెందుదురు. ౧౧

భయముగొన నక్కరలేనివానియెడ భయమును జెందుచు,
భయమునొందవలసినచోట భయమును జెందక కపటా
చారఁబరాయణులగునా రథోగతిపా లగుదురు. ౧౨

నిషేధింపరానివానిని నిషేధించుచు, నిషేధింపవలసిన
వానిని నిషేధింపక చంభాచారఁబరాయణులగునా రథో
గతిపాలగుదురు. ౧౩

చెడుగును, చెడుగుగను, మంచిని మంచిగను గుర్తించి
సత్యాచారఁబరాయణు లగు మెలఁగింపవాడు సుగతిని
బొందుదురు. ౧౪

నాగవల్గో తేవీసతిమో

అహం నాగోఽవ సక్తామ చాపాత్తో పతితం సరం,
అతివాక్యం తితిక్ష్ణస్సం దుస్సీలో హి బహుజ్జనో. ౧

దస్తం సయన్తి సమితిం దస్తం రాజాభిరూహతి,
దన్తో సేత్తో మనుస్సేసు యోఽతివాక్యం తితిక్ష్ణతి. ౨

వః మస్సతిరా దన్తా ఆజాసేయ్యాచ సిద్ధవా,
కుఞ్జారాన మహానాగా అత్తదనో తత్తో వరం. ౩

సహ ఏతేహి యానేహి గచ్ఛేయం అగతం దిసం,
యథాత్తనా సుదన్తేన కన్తో వన్తేన గచ్ఛతి. ౪

ధనపాలకో నామకుఞ్జరో
కటుకప్పభేదనో దున్ని వారియో,
బద్ధో కబలం సభుత్తతి,
సుమరతి నాగవనస్స కుఞ్జరో. ౫

ఇమ్యపదము

మిదీ యదా హోతి మహాగ్న సోచ

నిద్దాయితా సమ్యరివత్తసాయీ,

మహావరాహోఽన నివాపపుట్టో

పునఃప్రసం గభ్య ముపేతి మన్దో.

౮

ఇదం పురే చిత్త మచారి చారికం

యే నిచ్చకం యత్థికామం యథాసుఖమ్,

తదజ్జఽహం నిగ్గహేస్సామి యోనిసో

హాఢిప్పభిన్నం వియ అంకుసగ్గహో.

౯

అప్పమాదరతా హోథ నచిత్త మనురిక్ఖథ,

దుగ్గా ఉద్ధరిథఽత్తాసం ఏచ్చే సత్తోఽవ కుఞ్జరో.

౧౦

నచే లభేథ నిఘకం సహాయం

సద్ధించరం సాధువిహరిధీరం,

అభిభుయ్య స బ్బావి పరిస్సయాని

చరేయ్య తేన త్తమనో సతీమా.

౧౧

నోచే లభేథ నిఘకం సహాయం

సద్ధించరం సాధువిహరిధీరం,

౧౨౦

రాజాన రట్ట విజితం సహాయ

ఏకో చరే మాతద్గజరత్తేన నాగో. ౧౦

ఏకస్య చరితం సేయ్యో సత్తిబాలే సహాయతా,

ఏకో చరే సచ పాపాని కయిరా

అప్పస్సుకో మాతద్గజరత్తేననాగో. ౧౧

అత్తిమ్మి జాతమ్మి సుఖా సహాయూ

తుట్టి సుఖా యూ ఇతరీతరేవ,

పుత్తా సుఖం జీవితసద్ధయమ్మి

సబ్బస్స దుక్ఖస్స సుఖం సహణం. ౧౨

సుఖా మత్తేయ్యతా లోకే అఘో పెత్తేయ్యతా సుఖా,

సుఖా నామజ్ఞతాలోకే, అఘో బ్రహ్మజ్ఞతా సుఖా. ౧౩

సుఖం చరాన సరా సీం సుఖాసద్ధా పటిత్తితా,

సుఖో పజ్జాయ పటిలాగ్గా పాపానం అకరణం సుఖం. ౧౪

ఇతి నాగవగ్గో తేవీసతిమో

౨౩. నాగవర్గము

బౌద్ధసంఘము చాతుర్మాస్యమునుగడిసి ధర్మస్త్రచారము నుజేయుటకు బయలుదేరెను. వారికి బుద్ధుడు డధిపతిగా నుండెను. నారందఱు మార్గమున నొక నదీతీరమును జేరిరి. బుద్ధుని దర్శించుట కొకరాజు సరివారుడై వచ్చి బుద్ధుడు భిక్షుకులతోఁ గూడ నేటిని దాటఁబోవు చున్నాడని తెలిసి తన సేననుఁగూతొ నదికి వంజెన గట్టించెను. బుద్ధుడు భిక్షుకులతోఁ గూడ నా వంతెనమీఁదనుండి యేటినిదాటి హవలియొడ్డుననున్న యారాజు తోటలో నొకమావిడీచెట్టుక్రింద విశ్రమించెను. అప్పుడు భగవానుని యుపదేశము విని గుత్తువాలముగలవార లనేకు లక్కడకు నచ్చిరి. వారనఁజూచి బుద్ధుడు డిట్లుఁ న్యసించెను:

“ఏనుఁగు యుద్ధరంగమున వింటినుండి వెలువడి తనమైఁ బడిన బాణముల కోర్చుకొనునట్లు నేను లోకనింద కోర్చు కొనవలెను. లోకము దుస్స్వభావముగలది గదన్నా ! గజమును స్వాధీనముచేసికొని తణుంగమునకుఁ గొని పోవుదురు. వశము గావించుకొని యాగజముపయి రాజు

గూర్చుండును. నిందావాక్యములను సరకుగొనని దాం
తుడుగదన్నా మానవులలో నుత్తముడు. ౨

వశముగావించుకొనిన కంచరగాడిదలు, ఉత్తమజాతిసింధు
దేశపుగుఱ్ఱములు, దీర్ఘదంతములుగల మహాగజములు
నుత్తమములు. అన్నిటికంటె నుత్తముఁ డాత్మనిగ్రహము
గలవాఁడు. 3

ఈమార్గములన్నియుఁ జేరిశక్యముగాని స్థానము(నిర్వాణ
పదమును) కీర్తించాలవు. కాని ఆత్మవశీకరణమార్గ
మున నాస్థానమును చేరవచ్చును.

మదోదకమును స్రవించు ధనపాలక మనుగజరాజముకట్టు
వడి యాహారమును గొననొల్లక నాగవనమును గూర్చి
పోవఁదలఁచుచుండును. ౪

తిండిపోతయి కండను బెంచుకొని నిద్రామత్తుడయి యిటు
నటుదొరలుచునుండు సవివేకి చెత్తచెదారములఁ దిని బలి
సిన పెనుబందివలె జననమరణచక్రమునఁ బడి యెడతెగక
తిరుగుచుండును. ౫

భిక్షుపదము

ఈమనస్సు తొలుతఁ దనయిచ్చకువచ్చినట్లు సుఖముగ నెల్లెడలఁ దిరుగుచుండినది. మావటివాఁడేనుఁగు సంకుశమునఁ బూడిచి లోఁబఱుమకొనునట్లు దాని నిపుడు శిక్షించి వశము గావించు కొనెనను. ౭

పట్టుదల కలిగియుండుము. చిత్తమును జక్కఁబట్టియుంచుము. బురదలోఁబ్రంగిన కరినివలె దుర్గతినుండి నిన్నుద్ధరించుకొనుము. ౮

నేరువరి, సత్యశీలుఁడు, దృఢమనస్కుఁడు నగు హిరువరి తోడుదొరకెనేని అపాయమును నరకుఁగొనక తదేక చిత్తుఁడనై సాతోషముతో నానిమెంటఁ గాము. ౯

నేరువరి, సత్యశీలుఁడు, దృఢమనస్కుఁడు నగు హిరువరి తోడు దొరకఁజేని ఓసినరా న్నమును బరిత్యజించిన రాజునలెను, అరణ్యమునందు నిజమునలెను, ఏకాంత చారివి కమ్ము. ౧౦

మూఢుని సహవాసమాకటె నొంటిమీఁదు జవితమును గడపుట మెలు. కాన నేకాకితై ప్రదుకుము. పాపము పాలుగాకుము. నాంధురిహితుఁడనై అరణ్యమున గజము సలె విచ్చలవిడినుండుము. ౧౧

అక్కఱకు ఆదుకొనుహితు లుత్తములు. సంతృప్తి యెట్టిదె
నను సుఖసంధాయకము. జీవితాంతమునఁ గావించు పు
ణ్యము శ్రేయోదాయకము. సర్వదుఃఖపరిత్యాగ మా
నందకరము. ౧౨

మాతృత్వము సుఖము నిచ్చును; పితృత్వము సుఖము
నిచ్చును; శ్రమణత్వము సుఖము నిచ్చును; అట్లే బ్రాహ్మ
ణత్వమును సుఖము నిచ్చును. ౧౩

ముదిమివఱకు మంచినడనడి గలిగియుండుట మేలు. సుదృ
ఢమైన శ్రద్ధ సుఖదాయకము. సుజ్ఞానప్రాప్తి సుఖమును
గూర్చును. పాపములను గావింపకుండుట పరమానంద
కరము.”

తత్త్వావగ్గోచతువీసతిమో

మనుజస్స సమత్తచారిణో

తత్త్వావగ్గతి మాలువా వియ,

సో స్స వతి హురాహురం

ఫలమిచ్చున వసస్మిం వానరో.

౧

యం ఏసా సహతీ జమ్మి తత్త్వా లోకే విసత్తికా,

సోకా తస్స పవత్తన్తి అభివత్తంవ బీరణం.

౨

యో చేతం సహతీ జమ్మి తత్త్వా లోకే దురచ్ఛయం,

సోకా తమ్మా పవత్తన్తి ఉదబిన్ధూన పొక్ఖరా.

౩

తం వో వదామి భద్దం వో మావస్తేత్థ సమాగతా,

తత్త్వాయ మూలం ఖణఢ ఉసీరత్తోన వ బీరణం;

మావో సలంన వ సోత్తోన వ మారో భజ్జి పునప్పనం.౪

యథానపి మూలే అనుపద్దపే దత్తే

ఛిన్నోనపి రుక్ఖో పునరేవ యాహతి,

ఏవంఽపి తస్మాన్మనసయే అనూహతే

నిబ్బత్తతీ దుష్ట మిదం పునఃస్వనం.

౫

యస్స ఛత్తినతీ సోతా మనాపస్సవనా భుసా,

వాహో వహంతి దుద్దిట్టిం సంకప్పా రాగనిస్సితా.

౬

సవంతి సబ్బధీసోతా లతా ఉబ్బిజ్జ తిట్ఠతి,

తంచ దిక్ఖా లతం జాతం మూలం పఞ్ఞాయ ఛిద్దథ.

౭

సరితాని సివేహితానిచ

సోమనస్సాని భవంతి జన్తునో,

తే సాతసితా సుఖేసినో,

తేవే జాతి జరూపగాసరా.

౮

తసినాయ పురక్షతా పజా

పరిసప్పంతి ససోఽవ బాధితో,

సఞ్ఞో జన సజ్గసత్తా

దుష్టముపేంతి పునఃస్వనం చిరాయ.

౯

తసినాయ పురక్షతా పజా

పరి సప్పంతి ససోఽవ బాధితో,

గమ్యపదము

తస్మా తసినం వినోదయే

భిక్తు ఆకశ్చి విరాగ మత్తనో.

౧౧

యో నిబ్బసఘో వనాధిముత్తో

వనముత్తో వనమేన ధావతి,

తం పుగ్గలమేన సస్పృశ

ముత్తో బద్ధన మేవ ధావతి.

౧౧

న తం దళహం బద్ధన మాహు ధీరా

యదాయనం దారుజం బబ్బజంచ,

సార తరతా మనోకుణ్డలేసు

పుష్టేసు దారేసుచ హ అపేక్షా

౧౨

ఏతం దళహం బద్ధన మాహు ధీరా

ఓహరినం సిద్ధిం దుస్సముశ్చయ,

ఏతంఽపి ఛేత్వాన పరిబ్బజన్తి

అసపేక్షినో కామసుఖం సహాయ.

౧౩

యేరాగరత్తానుపత్తన్తి సోతం

సయం కతం మక్కటకోఽవ జాలం,

౧౪

ఏతంఽపి ఛేత్వాన వజన్తి ధీరా

అనపేక్షినో సబ్బదుఃఖం పహాయ.

౧౪

ముఞ్చ పురే ముఞ్చపచ్ఛతో

. మఝే ముఞ్చ భవస్స పారగూ,
సబ్బథి విముత్త మానసో

సపున జాళిజరం ఉపేహిసి.

౧౫

వితక్కపమథితస్స జన్తునో

తిబ్బరాగస్స సుభానుపస్సినో,

భియ్యో తహ్లా సవహ్తి

ఏస భో దుత్తమా కరోతి బద్ధసం.

౧౬

వితక్కుపసమే చ యో రత్తో

అసుభం భవయతి సదా సహో,

ఏస భో వ్యన్తి కాహితి

ఏస చేచ్ఛత్తి మారబద్ధసం.

౧౭

నిట్ఠంగతో అసన్తాసీ వీతతహ్లా అనర్హణో,

అచ్చిద్ధ భవసల్లాని అన్తిమేఽయం సముస్సయో.

౧౮

౧౪౯

ధన్యుపదము

వీతతష్టో అనాదానో నిరుత్తిపదకోవిదో,
అక్షరానం సన్నిపాతం జజ్ఞా పుబ్బాసరానిచ;
సవే అన్తిమసారీరో మహాపక్షోమహాపురిసోఽతి పుచ్చతి

సబ్బభిభూ సబ్బబిదూఽహమస్మి
సబ్బేసు ధమ్మేసు అనూపలిహో,
సబ్బజ్ఞహో తహ్మిక్ఖయే విమత్తో
సయం అభిజ్ఞాయ క ముద్దిసేయ్యం. ౨

సబ్బదానం ధమ్మదానం జినాతి
సబ్బం రసం ధమ్మరసో జినాతి,
సబ్బం రతిం ధమ్మరతీ జినాతి
తహ్మిక్ఖయో సబ్బ దుక్ఖం జినాతి. ౩

హసన్తి భోగా దుమ్మేగం నో చే పారగవేసిన్,
భోగతష్టాయ దుమ్మేహో హన్తి అష్టేఽవ అత్తనం. ౪

తిణదోనాని ఖేత్తాని రాగదోనా అయం సజా,
తస్మాహి వీతరాగేసు దిన్నం హోతి మహాస్ఫలం. ౫

తిణదోసాని ఖేత్తాని దోసదోసా అయం సజా,
తస్మాహి వీతదోసేసు దిన్నం హోతి మహాష్ఠలం. ౨౮

తిణదోసాని ఖేత్తాని మోహ దోసా అయం సజా,
తస్మాహి వీతమోహేసు దిన్నం హోతి మహాష్ఠలం. ౨౯

తిణదోసాని ఖేత్తాని ఇచ్ఛాదోసా అయం సజా,
తస్మాహి విగతిచ్ఛేసు దిన్నం హోతి మహాష్ఠలం. ౩౦

ఇతి తద్ధావగో చతువీనతిమో

౨౮. తృష్టావగ్గము

బుద్ధుడు వైశాలికి వచ్చుచున్నాడని విని వారినివాసము
నకై ఆనగరవాసులు పెద్దమైదానమున జేరాలు వేయిం
చిరి. బుద్ధుడు జానాయంకాలమునకు భిక్షాపాత్రమును
జేతఁబట్టుకొని శిష్యులతోఁగూడ వచ్చుచుండెను. అతని
మూర్తి దర్శనీయముగ నుండెను. ప్రజ లెదురేగి భగ
వానునిఁ చోడిఁజెచ్చి యొకజేరాలలో విడియించిరి. అచ్చట
నమర్చియున్న యున్నతాసనముపైఁ గూర్చుండి చుట్టు

ధమ్మపదము

నున్న శ్రోతలనుగూర్చి మధురగంభీరస్వరముతో భగవానుడు దన ప్రేమనందేశము నిట్లు బోధించెను.

“అలనునిత్యస్థ తీగవలెఁ బెరుగును. పండ్లను బడయఁ గోరి వానరము వనమున నొకకొమ్మనుండి మఱియొక కొమ్మకుఁ దుముకులాడునట్లు వాడు పుట్టువులపుట్టలోఁ బడి కొట్టుకొనుచుండును. ౧

విషతిక్తమైన తృష్ణకు వశుడవు కాకుము. అపురుగడ్డి అల్లుకొనురీతిని తృష్ణవలన శోకములు పెల్లయి నిన్ను నిరంతరము బాధించును. ౨

తీవ్రమగుతృష్ణ సహించరానిది. దానిని సహించిన వానిని దామరాకును జలబిందువులువలె శోకము లంటవు. ౩

“సభాస్థారులారా ! వట్టివేసు కాసించువాఁ డపురుగడ్డి ను న్మూలించునట్లు మీరు తృష్ణను ద్రుంచివేయుఁడు. తీవ్రమగు సదీప్రవాహము తెల్లుగడ్డినివలె మృత్యువు మిమ్ముఁ బలుమాగు మ్రింగనీయఁకుఁడు.” ఇది నాచేయు మేలి యుపదేశము. ౪

చెట్టు నటికి వేసినమా'త్రమునఁ జావదు. వేళ్లతోఁ బెల్ల
గించివేయవలెను. లేకున్న మరలఁ జిగుర్చుచుండును.
అట్లే తృష్ణాలేశము మిగిలియున్నను నది మఱల నభివృద్ధి
నొంది పునర్జన్మ దుఃఖమును చెచ్చిపెట్టును. ౧

• ముప్పదియూహుస్తోతస్సులును మనుజుని సుఖమువంక కీడ్చు
కొనిపోవును. రాగాదులను వెడఁగక్కుచున్న వానిభావ
ములు అలులవలె వానిని దూరమునకుఁ గొట్టుకొనిపోయి
ముంచివైచును. ౨

స్తోతస్సులు ప్రియిదిక్కులఁ బ్రవహించుచున్నవి. కాన
తృష్ణాలత గట్టిగ వేళ్లు నాటుకొనును. అతీగ పైకిఁ బ్రాకి
యల్లుకొనకమునుపే దానిని జ్ఞానలవిత్రముచేఁ గ్రుంచి
వేయుము. ౩

మానవునికోరికలు లెక్కలేనివి. నిరంతరము నవి వాని
నంటియుండును. వానికి లోఁబడి సుఖమును బడయుఁ
గోరువాఁడు జననమరణచక్రమునఁ దగుల్కొని పరిభ్ర
మించుచుండును. ౪

నలను జిక్కి తప్పించుకొన నిటునటుఁ దిరుగుకుండేళ్ల వలె
మానవులు తృష్ణాపాశములఁ దగుల్కొని వానినిఁద్రెంపఁ

ధమ్మపదము

జాలక చిరకాలము దుఃఖముల ననుభవించుచుందురు. ౯

వలనుజిక్కిన కుందేల్లవలె మానవులు తృష్ణాపాశములఁ దగుల్కొని వానినిఁ ద్రైవిజాలక యిటునటు బరువులె త్తుచుందురు. కావున నాత్మవిముక్తిని గోరు భిక్షుకుఁడు విషయతృష్ణలను విడువవలెను. ౧౦

వనమునుండి నెలువడినవాఁడు మరల వనములోనికి నలువెత్తునట్లు కామారణ్యమునుండి నెలువడి మరల నందే చిక్కుకొనువాఁడు విముక్తుఁడయ్యును మరల దుఃఖములపా లగుచున్నాఁడు ! సరికింపుచున్నాడు. ౧౧

“మనుజుని గట్టిగాఁ గట్టిపెట్టఁజాలునవి ఇనుపగొలుసులు, కొయ్యపొండలు, త్రాళ్లను గావు. ఆలుబిడ్డలు, సగలు, రొక్కము మొదలగువానిపైఁగల యభిలాషయే చిరకాలము వానిని గట్టిగాఁ గట్టిపెట్టునవి” ఇట్లు పండితులు చెప్పదురు. ౧౨

మఱియు వా రిట్లు చెప్పచున్నారు: “మోచికొనిపోదగినదయ్యు, వదలియినదయ్యు, విడిపించుకొన నసాధ్యమగు బంధమే నిక్కమయిన బంధము. ఈ బంధము (కామ ౧౫)

బంధము)ను ద్రెంచుకొని ఆశలనువీడి ప్రజ్ఞావంతులు చరి
యింతురు.” ౧౩

సాలీడు తానల్లినగూటిలోననే తిరుగుచుండునట్లు కామ
ములకు లోగినవాడు తృష్ణాప్రవాహమునఁ బడి కొట్టు
కొనిపోవును. ప్రజ్ఞావంతులు కామములను ఖండించి
తృష్ణాప్రవాహము నెదురీది దుఃఖవిముక్తిని గాంతురు. ౧౪

భూత భవిష్య ద్వర్తమాన బంధములను సడలించు
కొనుడు. సంసారసముద్రమున కావలిగట్టు (నిర్వాణము)
ను జేరుకొనుడు. సర్వవిముక్తులగు మీచెంతకు జనన
మరణములు చేరఁజాలవు. ౧౫

సంశయాకులుఁడు, రాగానురక్తుఁడు, భోగాభిలాషి
యగువాడు తృష్ణను లెస్సగాఁ బెంచుకొని దానిచే
గట్టిగాఁ గట్టువడుచున్నాడు. ౧౬

సంశయమును బాపుకొని యానందించుచు, దేహవికార
ములయెడ రోతను భావించువాడు మృత్యు(మార)పాశ
ములను సడల్చుకొనఁగలడు. మఱియు వానినిఁ దునా
తుస్కలుగఁ ద్రుంచివేయఁగలడు. ౧౭

ధమ్యపదము

గమ్యస్థానమును కేరినవాడు, భయవిరహితుడు, తృప్తా
దూరుడు, సాపవిముఖుడు నగువానికి, భవశల్యముల
నేరి పారవైచినవానికిని నదియే కడపటి జన్మము. తరు
వాత వానికి బుట్టువులేదు. ౧౮

ఆనను ప్రోసిపుచ్చి, కూరిమిని గూల్చి, ధర్మతత్త్వవివక్షి
యందు నిపుణుడయి, నర్లముల పూర్వాపరి సన్నిపాత
మును జక్కగాఁజెలిసి వెలిసి వాడు ప్రజ్ఞాన ఘనుడు;
వాడే మహాపురుషుడు. వాడు మఱల బుట్టెడునుమా!
వాని కదియే కడపటిజన్మము. ౧౯

నే నన్నిటను గెలుపుగొన్నవాడను; నాకన్నియుఁ జెలి
యును; నేనెల్ల (శరీర)ధర్మములను దూరమున విడనాడి
తిని; నేను దృష్టను ద్రుంగఁజేసితిని. జ్ఞానినై న్యాయముగ
సర్వమును బరిత్యజించి ముక్తుడనైతిని. ఎవరిని(గురువని)
శిష్యులని న్నా! ౨౦

ధర్మదాన మన్నిదానములకన్న మిన్న. ధర్మరస మన్ని
రసములకంటె ముచ్చము. ధర్మాండ మెల్ల యాండ
ములలో మెల్ల. తృప్తాక్షయము సర్వదాఃఖిక్షయమున
కంటె నుత్తమము. ౨౧

భోగభాగ్యములు బుద్ధిహీనుని బుగ్గిని గలుపును. కాని భవసాగరపారమును జేరఁబోవువాని కావంతయు వాని భయము లేదు. భోగాసక్తుఁడగు నవివేకి శత్రువువలెదానే తనకుఁ జేటు దెచ్చుకొనును. ౨౨

గడ్డిగాదముచే జేను చెడిపోవును. రాగముచే బ్రజలు పాడగుదురు. కావున విరాగుల కొనఁగినదాన మనంత ఫలదాయకము. ౨౩

గడ్డిగాదముచే జేను చెడిపోవును. ద్వేషముచే బ్రజలు దోషు లగుదురు. కావున వీతద్వేషుల కొనఁగిన దాన మనంతఫలదాయకము. ౨౪

గడ్డిగాదముచే జేను చెడిపోవును. మోహముచే బ్రజలు ముష్కరు లగుదురు. కావున వీతమోహుల కొనఁగిన దాన మనంతఫలదాయకము. ౨౫

గడ్డిగాదముచే జేను చెడిపోవును. వాంఛచే బ్రజలు నంచకు లగుదురు. కావున వాంఛారహితుల కొనఁగిన దాన మనంతఫలదాయకము. ౨౬

తృష్ణా వర్గము

భిక్కువగ్గో సంచవీసతిమో

చక్కునా సంవరో సాధు సాధు సోతేన సంవరో,
ఘాణేన సంవరో సాధు సాధు జిహ్వాయ సంవరో. ౧

కాయేన సంవరో సాధు సాధు వాచాయ సంవరో,
మనసా సంవరో సాధు సాధు సబ్బత్థ సంవరో;
సబ్బత్థ సంవృత్తో భిక్కు సబ్బదుక్ఖాః ముచ్చతి. ౨

హతథి సజ్జతో పాదసజ్జతో
వాచాయ సజ్జతో సజ్జతుత్తమో,
అజ్ఞతరతో సమాహితో
ఏకో సన్తుస్సితో తమాహు భిక్కు. ౩

యో ముఖసజ్జతో భిక్కు మస్త భాణీ అనుద్ధతో,
అత్థం ధమ్మంచ దీపేతి మధురం తస్స భాసితం. ౪

సమ్మరామో సమ్మరతో ధమ్మం అనువిచిన్తయం,
ధమ్మం అనుస్సరం భిక్కు సద్ధమ్మా సపరిహయతి. ౫

సలాభం నాతి మజ్జాయ్య నాఽజ్ఞానం పిహాయం చరే,
అజ్ఞానం పిహాయం భిక్కు సమాధిం నాధిగచ్ఛతి. ౬

అప్పలాభోఽపిచే భిక్కు సలాభం నాతి మజ్జతి,
తంవే దేవా షసంసన్తి సుద్ధా జీవం అతన్దితమ్. ౭

సబ్బసో నామరూపస్మిం యస్స సత్తి మమాయితం,
అసతాచ ససోచతి సవే భిక్కుఽతి వుచ్చతి. ౮

మేత్తా విహారీ యోభిక్కు షసన్నో బుద్ధసాసనే,
అధిగచ్ఛే షదం సన్తం సజ్జారూపసమం సుఖం ౯

సిద్ధి భిక్కు ఇమం నావం సత్తా తే లహు మేస్సతి,
ఛేత్వా రాగంచ దోసంచ తత్తో నిబ్బాణ మోహిసి. ౧౦

పశ్చి భిద్దే పశ్చ జహే పశ్చ చుత్తరి భావయే,
పశ్చ సజ్గతిగో భిక్కు ఓసుతిన్ణోఽతి వుచ్చతి. ౧౧

ఝాయ భిక్కు మూచ సమాదో
మాతే కామగుణే భమస్సు చిత్తం,

మా లోహగుళం గిలీ ఛమ్మత్తో

మాకన్ది దుక్ఖ మిదంఽతి డయ్యమానో. ౧౨

నత్థి యీనం అపజ్ఞస్స సజ్ఞా నత్థి అజ్ఞాయతో,
యమ్మి యీనంచ సజ్ఞంచ నవే నిబ్బాణస్స న్తికే. ౧౩

సుజ్ఞాగారం పవిత్రస్స సత్తచిత్తస్స భిక్కునో,
అమానుసీ రతీ హోతి సమ్మా ఛమ్మో విసస్సతో. ౧౪

యతోయతో సమ్మసతి ఖిన్నానం ఉదయబ్బయం,
అభతి పీఠిసామోజ్ఞం అమతం తం విజానతం. ౧౫

తత్రాయ మాది భవతి ఇఘ సజ్ఞస్స భిక్కునో,
ఇద్ధ్రియ గుత్తీ సన్తుట్ఠీ పాతిమోక్షేచ సంవరో;
మిత్తే భజస్సు కల్యాణే సుత్థజీవే అతన్దిశే. ౧౬

పటిసన్ధార పుత్తస్స అచారకుసలో సియా,
తతో పామోజ్ఞ బహుతో దుక్ఖస్సన్తం కరిస్ససి. ౧౭

వస్సికావియ పుప్పాని మద్దవాని ఛమ్మజ్చత్తి,
ఏపం రాగంచ దోసంచ విప్పముఞ్చేథ భిక్ఖవో. ౧౮

సస్తకాయో సస్తవావో సస్తమనో సుసమాహితో,
వస్తలోకామినో భిక్కు ఉపసంతోఽతి వుచ్చతి. ౧౯

అత్తనా చోదయంతానం పటిమాసే అత్త మత్తనా,
సో అత్తగుత్తో సతిమా సుఖం భిక్కు విహాహిసి. ౨౦

అత్తాహి అత్తనో నాథో అత్తాహి అత్తనో గతి,
తస్మా సజ్జమ యత్తానం అస్సం భద్రంఽవ వాణిజో. ౨౧

పామోజ్జ బహులో భిక్కు పసన్నో బుద్ధసాసనే,
అధిగచ్ఛే పదం సస్తం సజ్జారూప సమం సుఖం. ౨౨

యో హవే దహరో భిక్కు యుజ్జతి బుద్ధసాసనే,
సో ఇమం లోకం పభాసేతి అబ్బా ముత్తోఽవ చన్దిమా.

ఇతి భిక్కువగ్గో పశ్చిమీసతిమో

భక్త్యుపదము

౨౫ భిక్షువర్తము

ఇత్వోక్తు వంశపురాజులిద్ద టాకనాఁడు భిక్షుకత్వము
స్వీకరింపఁగోరి బుద్ధునొద్దకువచ్చిరి. అపుడు బుద్ధభగవా
నుఁడు వారి కి ట్లుపదేశించెను:

“చక్షుశ్రోత్ర తపోహృస్థాణములను నింద్రయములయొక్క
వికారములను ద్రోసిపుచ్చుట మేలు. ౧

వాఙ్మనఃకాయముల నశిముగావించుకొని తద్వికారము
లకు లోనుగాకుండుట, సర్వవిషయ నిగ్రహము లెస్స.
విషయ విముఖుడగు భిక్షుకుఁడు దుఃఖములచే బాధ
నొందఁడు. ౨

వాక్యాణివాదములను నశపఱచుకొని అధ్యాత్మనిరతుఁడు,
శాంతుఁడు, నిత్యసంతృప్తుఁడు, ఏకాకియు నయి యొప్పు
వానిని భిక్షువందురు. 3

నోటిని ఆచుకొని, వీరగర్వఁడై బౌద్ధమంత్రముల వక్కా
ణించుచు దదర్శధర్మములను జక్కఁగా వివరించి యుప
న్యసించు భిక్షుకుని వాక్కులు కడుమధురములు. ౪

ధర్మనిష్ఠుడై, ధర్మాసక్తి గలిగి ధర్మమునే పర్యాయోచిం
చుచు, ధర్మము ననుసరించి ధర్మము నాచరించుభిక్షుకుఁ
డు సద్గర్హమార్గచ్యుతుఁ డెన్నటికిని గానేరఁడు. ౫

భిక్షుకుఁడు తనకు లభించినదానిని దిరస్కరింపఁ జనదు.
పరులకు లభించినదానికై యసూయఁజెందఁజనదు. ఇతర
భిక్షుకులనుగూర్చి యసూయపడువాఁడు మనశ్శాంతిని
పొందఁజాలఁడు. ౬

దొరకినదానిని దృఢీకరింపక స్వీకరించి తృప్తిఁజెంది అల
సుఁడుకాక పరిశుద్ధజీవనుడై స్రవన్తీయ భిక్షుకుని దేవ
తలు సైతముఁ గొనిచూచుదురు ? ౭

నామహామునియ్యదు 'ఇది నేను, ఇది నాయది' యను
సభిమానము నెప్పుడు మంచక నశించువానికొఱకు
స్వగౌరవమును జెందుకుండువాడన్నా భిక్షుకుఁడు ! ౮

హృతకోటియెడ మైత్రి గలిగి బుద్ధానుశాసనమున దిట్టయై
భిక్షుకుఁడు స్రవంతకామాదిదోషమై సుఖదమై యొప్పు
శాంతి పదమును జేరుకొనుచున్నాఁడు. ౯

గమ్యపదము

ఓభిక్షూ! ఈశ్వరీరమనుషడవలో నిండిన విషయవికారములను నీటి నెగజల్లి వేయుము. నీటిబరువుతగ్గిచయెడల చదితేలికయై సంసారవాహినియందు వేగముగఁ బోవఁగలదు. రాగద్వేషములను రూపు మాపుదువేని నిర్వాణమును బొందెదవు. ౧౦

ఐదిటిని రూపుమాపుము. ఐదిటిని బరిత్యజింపుము. ఐదిటి ను త్తరింపుము. ఐదుసంగములనుండి విముక్తుడైన భిక్షుకుఁడన్నా (సంసార)వాహినిని దాఁటినవాఁడు. ౧౧

భిక్షుకుఁడా ! ధ్యానముఁజేయుము. సోమరివి కాకుము. నీమనస్సును గామవికారములచేఁ గలతఁ జెందనీయకుము. అన్నా ! ప్రమత్తుడవై నరకకూషమునఁ గూలికాలుచున్న ఇనుషముద్దలను మ్రింగకుము! అట్లు మ్రింగుచు 'అయ్యో ! ఓర్వజాలు నీఘోరబాధ' నని యేడ్వకుము!

జ్ఞానహీనునికి ధ్యానము గుదురదు. ధ్యానహీనునికి జ్ఞానముగుదురదు. జ్ఞానధ్యానములుగలవాఁడన్నా నిర్వాణపదమునకుఁ జేరువనుండువాఁడు. ౧౩

శూన్యగృహమును బ్రవేశించినవాడు, ప్రశాంతచిత్తుఁ
డును, ధర్మతత్త్వమును జక్కఁగా నెఱిగినవాడు నగు
భిక్షుకునకు నలౌకికానందము గలుగును. ౧౦

భూతముల ఉదయక్షయములను గుర్తెఱిగిన మనుజు
నివి సంతోషసౌఖ్యములు. వాని కవిదే: అమృతము. ౧౧

ఈ లోకమున వివేకియగు భిక్షుకుని జీనయాత్రాప్రారంభ
మున కింద్రియనిగ్రహము, సంతుష్టి, ధర్మము ననుస
రించిన నియమము, సాధువులు, అస్మితృలు సచ్చరిత్ర
లు నగు మిత్రులతో సహవాసము ననుసరింపవలయుము.

న్నేహభావము గలవాడవుకమ్ము. ధర్మమార్గము ననుస
రించి నడచుకొనుము. అంత నానందాభిషేయమునొందిన
వాడవై దుఃఖముల సంతము నొందింఁగలవు. ౧౨

మల్లతగె నాడువాఁతిన పూవులను రాల్చునట్లు భిక్షుకు
లారా ! రాగద్వేషములను బరిత్యజింపుడు. ౧౩

ప్రశాంతవాఙ్మనఃకాయుడై, సమాధినిష్ఠుడై, ప్రాపంచిక
విషయముల నెల్లఁ బరిత్యజించినభిక్షువుగదోయీ శాంతుఁ
డనఁదగినవాడు. ౧౪

ధన్యుపదము

నిన్ను నీవే పురికొల్పుకొనుము. నిన్ను నీవే పరీక్షించి
చూచుకొనుము. ఇట్లు అస్తమత్తుడవై, సురక్షితుడవై
యుండుము. నీవు సుఖముగఁ గాలమును గడపఁగలవు. ౨౦

నీకు నీవే ప్రభువవు. నీకు నీవే ఆశ్రయుడవు. కావున
రాతు ఉద్రేకించిన గుఱ్ఱమును వశపఱచుకొనునట్లు నిన్ను
నీవు వశపఱచుకొనుమన్నా ! ౨౧

భిక్షుకుఁ డధికానందము ననుభవించుచు బౌద్ధధర్మాచర
ణపరాయణుడై విషయవికారదూరమును, సుఖసంధా
యకమును, బ్రశాంతమును నగు నిర్వాణపదమును జేరు
కొనుచున్నాడు." ౨౨

బౌద్ధధర్మములను బూర్ణవిశ్వాసముతో నాచరించు భిక్షు
కుఁడు పిన్నవాడయ్యును ముఖ్యమగుఁగునుండి వెలు
వడిన చంద్రనివలె నీలోకమును బ్రకాశవంతముగఁ
జేయుచున్నాడు." ౨౩

బ్రాహ్మణవగ్తో ఛబ్బీరతిమో

ఛిద్ద సోతం పరక్కమ్మ కామే పనుద బ్రాహ్మణ,
సజ్ఞాఞాన ఖయం ఇత్వా అకతజ్ఞానసి బ్రాహ్మణ. ౧

యదా ద్వయేసు ధమ్మేసు పారగూ హోతి బ్రాహ్మణో,
అథపస్స సజ్ఞే సయోగా అత్థం గచ్ఛన్తి జానతో. ౨

యస్స పారం అపారం వా పారాపారం నవిజ్ఞతి,
వీతద్దరం వినయంతం తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం. ౩

ఘాయం విరజ మాసీసం కతకిచ్చం అనాసవం,
ఉత్త మత్థం అనుప్పత్తం తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం. ౪

దివాతపతి ఆదిచ్ఛో రత్తిం ఆభాతి చన్దిమా,
సన్నద్ధో ఖత్తియో తపతి ష్శాయీ తపతి బ్రాహ్మణో;
అథ సబ్బ మహోరత్తం బుద్ధో తపతి తేజసా. ౫

బాహిత పాపోతి బ్రాహ్మణో

సమచరియా సమణోతి పుచ్చతి,

సమృద్ధిము

సబ్బాజయ మత్తనో మలం

తస్మా సబ్బజితోఽతి పుచ్చతి.

౬

సబ్రహ్మణస్స సహరేయ్య నాస్స ముఖ్చేథ బ్రాహ్మణో,
ధీ బ్రాహ్మణస్స హంతారం తతో ధీ యస్స ముచ్చతి. ౭

స బ్రాహ్మణ స్సేత వకిళ్ళేనేయ్యో

యదా నిసేథో మనసో పియేహి,

యతో యతో హింస మనో నివత్తతి

తతో తతో సమ్మతి మేవ దుక్ఖం.

౮

యస్స కాయేన వాచాయ మనసా సత్తి దుక్కతం,

సంవృతం తీహి శానేహి తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం,

యమ్మా ధమ్మం విజానేయ్య సమ్మాసం బుద్ధదేసితం,

సక్కచ్చం తం సమస్సేయ్య అగ్గిహుత్తంఽవ బ్రాహ్మణో.

సజటాహి సగోత్తేన సజచ్చా హోతి బ్రాహ్మణో,

యమ్మి సచ్చంచ ధమ్మోచ సోసుచీ సోచ బ్రాహ్మణో.

కింతే జటాహి దుమ్మేథ కింతే అజిన సాటియా,

అబ్భంతరం తే గహనం బాహిరం సరిమజ్జసి.

౧౨

ఘంసు కూలధరం జన్తుం కిసం ధమనిసన్ధతం,
ఏకం వనస్మిం ఝాయన్తం తమహం బ్రూమి బ్రహ్మణం.

సచాహం బ్రహ్మణం బ్రూమి యోనిజం మత్తిసంభవం,
భోవాదీ నామ సోహోతి సచే హోతి సకిచ్చనో;
అకిచ్చనం అనాదానం తమహం బ్రూమి బ్రహ్మణం. ౧౪

సబ్బసంయోజనం ఛేత్వా యోవే సపరితస్సతి,
సంగాతిగం విసంజ్ఞుత్తం త మహం బ్రూమి బ్రహ్మణం. ౧౫

ఛేత్వా నన్ధిం వరత్తంచ నద్దానం సహనుక్కిమం,
ఉక్ఖితం పళిఘం బుద్ధం తమహం బ్రూమి బ్రహ్మణం. ౧౬

అక్కోసం బద్ధ బద్ధంచ అదుట్టో యో తితిక్ఖతి,
ఖన్తిబలం బలానీకం త మహం బ్రూమి బ్రహ్మణం. ౧౭

అక్కోధసం వతవన్తం నీలవన్తం అనుస్సదం,
ధన్తం అన్తిమసారీరం తమహం బ్రూమి బ్రహ్మణం. ౧౮

వారి పోక్షర పత్తేఽవ ఆరగ్గేరివ సాసపో,
యో నలిమ్యతి కామేసు తమహం బ్రూమి బ్రహ్మణం. ౧౯

భక్తుపదము

యోదుక్ష్మస్య పజానాతి ఇఘేఽన ఖయ మత్తనో,
పన్నభారం విసంక్లృత్తం తమహం బ్రూమి బ్రహ్మణం. ౨౦

గంభీరఽక్షం మేధావి మగ్ధామగ్ధస్య కోవిదం;
ఉత్తమశ్శం అనుష్ఠాశ్శం తమహం బ్రూమి బ్రహ్మణం. ౨౧

అనంసత్తం గహప్తేహి అనాగారేహి చూఢయం,
అనోకసారిం అప్పిచ్ఛం తమహం బ్రూమి బ్రహ్మణం. ౨౨

నిధాయ దంఢం భూతేసు తనేసు ఛానరేసుచ,
యోనహంతి నఘాతేతి తమహం బ్రూమి బ్రహ్మణం. ౨౩

అవిరుద్ధం విరుద్ధేసు అత్తవడ్డేసు నిబ్బళిం,
సాదాకేసు అనాదానం తమహం బ్రూమి బ్రహ్మణం. ౨౪

యస్య రాగోచ దోషోచ మానో మఙ్ఘోచ పాతితో,
సానపారిష ఆరగ్గా తమహం బ్రూమి బ్రహ్మణం. ౨౫

అకక్కసం విక్షాపని గిరం సచ్చం ఉదీరయే,
యాయ నాభినజేకిచ్చి తమహం బ్రూమి బ్రహ్మణం. ౨౬

యోఽధదీఘం రస్సం వా అణుం ఘోలం సుభా సుభం,
లోకే అదిన్నం నాదియతి తమహం బ్రూమి బ్రహ్మణం.

అనా యస్స స విజ్ఞన్తి అస్మిం లోకే పరమ్ని చ,
నిరాశయం విస్మయతే తమహం బ్రూమి బ్రహ్మణం. ౨౮

యస్మాన్మయా సవిజ్ఞన్తి అజ్ఞాయ అకథం కథీ,
అమతోగథం అనుష్ఠతే తమహం బ్రూమి బ్రహ్మణం. ౨౯

యోఽథ పుష్కలచ పాపంచ ఉభో సజ్ఞం ఉపచ్ఛగా,
అసోకం విరజం సుధం తమహం బ్రూమి బ్రహ్మణమ్. 3౦

చంద్రం వ విమలం సుధం విషసన్న మనావిలం,
సద్ధిభవపరిక్ష్ణం తమహం బ్రూమి బ్రహ్మణమ్. 3౧

యో ఇమం పశిషథం మగ్గం సంసారం మోహ మచ్ఛగా,
త్రిష్ణం పారగతో యూయా అనేజో అకథంకథీ;
అనుపాదాయ నిర్భుతో తమహం బ్రూమి బ్రహ్మణం. 3౨

యోఽథ కామే పహత్వాన అనాగారో పరిబృజే,
కామభవ పరిక్ష్ణం తమహం బ్రూమి బ్రహ్మణం. 33

ధమ్మపదము

యోధతన్హం ఏహత్వాన అనాగారో ఐరిబ్బజే,
తన్హాభనఐరిక్ఖీణం తమహం బ్రామి బ్రాహ్మణం. 38

హిత్వా మానుసకం యోగం దిబ్బం యోగం ఉపచ్చగా,
సబ్బయోగ విసత్థుత్తం తమహం బ్రామి బ్రాహ్మణం. 39

హిత్వా రుతించ అరుతించ సేతిభూతం నిరూపధి,
సర్వలోకాభిభుం వీరం తమహం బ్రామి బ్రాహ్మణం. 3౭

చుతిం యో వేది సత్తానం ఉపపత్తించ సబ్బసో,
అనత్తం సుగతం బుద్ధం తమహం బ్రామి బ్రాహ్మణం. 32

యస్స గతిం న జానన్తి దేనా గిస్థబ్బమానుసా,
ఘణాసనం అరహంతం తమహం బ్రామి బ్రాహ్మణం. 3౮

యస్స పురేచ ఏచ్ఛాచ మయ్యేచ సత్తి కిచ్చనం,
అకిచ్చనం అనాదానం తమహం బ్రామి బ్రాహ్మణం. 3౯.

ఉసథం ఏవరం వీరం మహేసి విశితావిసం,
అనేజం సహతకం బుద్ధం తమహం బ్రామి బ్రాహ్మణం. ౪౦

పుబ్బే నివాసం యో వేది సగ్గాపాయంచ పస్సతి,
అథో జాతిక్షయం పత్తో అభిజ్ఞా వోసిత్తో ముసీ;
సబ్బ వోసిత వోసాసం తమహం బ్రూమి బ్రహ్మణం. ౮౧

ఇతి బ్రహ్మణవగ్గో ఛబ్బీసతిమో

ఇతి ధమ్మపదం నిశ్చితం

యమకే వీసతీ గాథా, అప్పమాదమ్మి ద్వాదస,
ఏకాదసా చిత్తవగ్గే, పుష్పవగ్గమ్మి సోళస. ౧

బాలే సత్తరసా గాథా, పణ్ణెతమ్మి చతుద్దస,
అరహంతే దసా గాథా, సహస్సే హోంతి సోళస. ౨

తేరసా పుష్పవగ్గమ్మి, దణ్ణమ్మి దససత్తచ,
ఏకాదసా జరాసగ్గే అత్తవగ్గమ్మి ద్వాదస. ౩

ద్వాదసా లోకవగ్గమ్మి, బుద్ధవగ్గమ్మి సోళస,
సుఖేచపియవగ్గేచ, గాథా యోహోంతి ద్వాదస. ౪

చుద్దసా కోధవగ్గమ్మి మలవగ్గేకవీసతి,¹
సత్తరసాచ ధమ్మత్థే, మగ్గవగ్గమ్మి సోళస. ౫

పకిణ్ణే సోళసోగాథా, నిరయే నాగే చతుద్దస,

ధమ్మపదము

ద్వావీసా తన్హినగ్గమ్మి, తేవీసా భిక్కువగ్గకా;
చత్తాళీసా చగాథాయో బ్రాహ్మణే వగ్గ ముత్తమే. ౬

గాథాసతాని చత్తారి తేవీసాచ పునాపరే,
ధమ్మపదే నిపాతమ్మి దేసితా దిచ్చ బద్ధనా. ౭

౨౬. బౌద్ధాణవర్తము

జటాధారి యగు విష్ణుమిత్రుడు వసు ముని కుమారుడు
తంత్రీయాశ్శననుననించి యజ్ఞముకొఱకు సమిధలను
గొనివెచ్చుట కదివికిఁ జూచెను. సనముఁ నొకచో నాసీ
నుండైయున్న బౌద్ధభిక్షువు నొకనిని గాంచెను. యాశ్శి
కుఁ డగు తనతండ్రి-హరిమిత్రుడు-చెప్పగా బౌద్ధుని
గూర్చి వినియుండవేకాని బౌద్ధభిక్షుకుల చెప్పెనును
జూచియుండలేదు. విష్ణుమిత్రుడు భిక్షుకుని గాంచి తన
నాశ్చర్యముతోఁ జూచును గాగారిసి మఱొక మున్నాఁడు;
పచ్చనిబట్టను గట్టియున్నాఁడు. పరిమళాంశమూర్తి; యీ
తడవఁ డగునో యింక నెవలో దాను విరక్తిగఁచుకొను
చుండెను. భిక్షుకుడు ధ్యానవిమగ్నుడై యుండెను. విష్ణు
మిత్రుడు భిక్షుకుని వగ్గకూర్పుండి యోచించుచుండెను.
తనతండ్రి ఆర్యావర్తము నలుమూలలు వ్యాపించిన కీర్తిగల

బుద్ధనిమహిమను గూర్చి చెప్పిన విషయమంతయు నొక
మా తాతనిమనమునకుఁ బొడగట్టగా నాతని జాడభిక్షు
కుఁ డని తెలిసికొనెను. ఇంతలో నాభిక్షుకుఁడు ధ్యానము
ను జాలించి కనులుఁ జెరిచి చెంతనున్న మునికుమారుని జూ
చెను. అతనివిశేషమగుమూర్తినిగని కడు స్రుసన్నుఁడైకొం
త సేపాతనితో నిష్టాలోపములు చేయుచుండెను. విష్ణుమిత్రు
డు బుద్ధభగవానుని దర్శించి గోరెను. నాఁ జాతఁ
డా శ్రమమునకుఁబోయి తండ్రి మాజ్ఞనుగొని మఱిగాడు
భిక్షుకునితోఁగూడ బుద్ధాశ్రమమునకుఁ బోయెను. అప్పు
డు బుద్ధభగవానుఁడు అనాధపండితవిహారమున నుండెను.
వారు మార్గాచారముఁ దీర్చుకొనినపిదప ఉన్నతాసన
మునఁ బ్రసన్నవదనముతోఁగూర్చుండి శ్రోతలకు ధర్మోప
దేశమును గావించుచున్న భగవానునిదర్శించి కృతస్థా
ములై కూర్చుండిరి. అపుడు భగవానుఁ డుపదేశించిన
అమృతమయనాక్కులివి :

“బ్రాహ్మణుడా ! విషయవికారస్థివాహమును వీరుడవై
అడ్డగింపుము. కామములను గడగాఁ ద్రోయుము. ఉత్ప
త్తిగల వస్తువులన్నియు ననించునవిదోయని తెలిసికొను
ము. అంత నీ ననుత్పన్నమగు నమృతపదమును వెలియఁ
గలవోయీ!

భమ్మపదము

ధ్యానసంయమములను రెండుధర్మములతో తత్త్వమును గుర్తె
ఱిగి జ్ఞానియైన బ్రాహ్మణునివగు సర్వబంధములు నడలి
పోవును. ౨

పారాపారములు నను భేదమును వెలియక, నిర్భయుఁడును
నిఖిలబంధవినిర్ముక్తుఁడునునగు పురుషశ్రేష్ఠుని నేను
బ్రాహ్మణుఁడందును. 3

ధ్యాని, దోషరహితుఁడు, కర్తవ్యపరాయణుఁడు, విషయ
వికారదూరుఁడు, ఉత్తముఁడు నగువానిని నేను బ్రాహ్మ
ణుఁ డందును. ౪

సూర్యుఁడు పగలు ప్రకాశించును; చంద్రుఁడు రాత్రి
ప్రకాశించును. రాజు కనకధారణమునఁ బ్రకాశించును;
బ్రాహ్మణుఁడు ధ్యానమునఁ బ్రకాశించును; బుద్ధుఁడహో
రాత్రములు గడు తేజస్వియై ప్రకాశించును. ౫

పాపములను బారద్రోలినవాఁడు బ్రాహ్మణుఁడు. శాంతి
సమచిత్తుఁడగువాఁడు శ్రమణుఁడు. మాలిన్యమును మట్టు
వెట్టినవాఁడు ప్రప్రజతుఁడు (సన్న్యాసి.) ౬

బ్రాహ్మణుని గొట్టరాదు. బ్రాహ్మణుడును దన్నుఁ గొట్టిన
వానిపైఁ గోపింపరాదు. చీ! బ్రాహ్మణహంతకుఁడు పరా

భవమును జెందును. వానిఁ దూషించిన బ్రాహ్మణుఁ
డంతకంటె నధికముగఁ బరాధవమును జెందును. ౭

ప్రియఁడస్తువులనుండి మనస్సును మరల్చుకొనునేని
బ్రాహ్మణుఁ డధిక లాభమును జెందును. పరులను బాధ
లకుఁ బ్రోవఁ జేయకుండునేని తన బాధలు నుపశ
మిల్లును. ౮

మనోవాక్యాయము లనుత్రికరణములచేతఁ దుష్కర్మ
ముల నాచరింపక యాత్రికరణములను నిగ్రహించుకొనిన
వానిని నేను బ్రాహ్మణుఁ డనెదను. ౯

సంస్థానవానుఁ డనుగ్రహించిన సద్ధర్మములను తెన్నగ
నుపదేశింపఁగలయాతఁడు, బ్రాహ్మణుఁ డగ్నిహోత్రము
నారాధించునట్టి లారాధింపఁ దగినవాఁడు. ౧౦

జహల(పేషము)చేతను, జాలిచేతను, జన్మముచేతను బ్రా
హ్మణుఁడు కానేరఁడు. సత్యధర్మములఁ దెలిసినవాఁడు,
పవిత్రుఁడగువాఁడు గదన్నా బ్రాహ్మణుఁడు! ౧౧

జహఁడా! జహలు దాల్చిననేమి? కృష్ణాజనము గట్టిననేమి?
వానివలనఁ బ్రయోజనము లేదోయీ! నీహృదయనీమను

దృష్ట్యయను కాటకవి పెరుగుచుండ నీవు బాహ్యశుద్ధి
కొఱకుఁ బ్రాకులాడుచున్నావు. ౧౨

మలినవస్త్రములనుగట్టి, ప్రేవులప్రోవువలెఁ గృశమైన శరీ
రము గలవాఁడము ననమున నేకాంతముగ ధ్యానము
చేయువానిని నేను బ్రాహ్మణుఁ డందును. ౧౩

జాతినిబట్టిగాని, తల్లినిబట్టిగాని మానవుని బ్రాహ్మణుఁడని
నేననను. వాఁడు ఉత్థతుఁడును, విశ్వర్యనంతుఁడును నగుఁ
గాక! నిర్ధనుఁడు, వాఙ్ఘాతహితుఁడు నగు వానిని నేను,
బ్రాహ్మణుఁ డందును. ౧౪

సర్వబాధనముల నడల్పుకొని నిర్భయుఁడై సంగముల నతి
క్రమించుచు యాతని నేను బ్రాహ్మణుఁ డందును. ౧౫

క్రమముగఁ ద్రాటిని, దోలుపట్లను, గొలుసును ద్రుంచి
గడియవ్రాసు వీసి ప్రబుద్ధుఁడైపరగిన వానిని నేను బ్రాహ్మ
ణుఁ డందును. ౧౬

తా నేతస్పిదము చేయకున్నను దన్నుఁ గూర్చిన తిట్లను,
కొట్లను, కట్లను ఓర్చుకొనువాఁడును, సహసమే రక్షక
పైన్యముగా గలవాఁడును నగు మనుజుని నేను బ్రాహ్మ
ణుఁ డందును. ౧౭

క్రోధము లేనివాఁడు, వ్రతశీలుఁడు, సచ్చరిత్రుఁడు, ఆశావి
హీనుఁడు, వశి, పునర్జననరహితశరీరధారి అగువాఁడు
బ్రహ్మణుఁ డని నే నందును. ౧౮

తామరాకునందు నీటిబూట్టువలెను, సూదిమొనపై నావ
గింజవలెను, ఐహికసుఖంబులందగులని యుత్తమపురుషుని
నేను బ్రహ్మణుఁ డందును. ౧౯

ఇహముననే దుఃఖములతోడను గనుఁగొన్నవాఁడును,
(కామ)భారమును గడకుఁద్రోసినవాఁడును, బంధవినిర్ముక్తుఁ
డును నగు మానవుని నేను బ్రహ్మణుఁ డందును. ౨౦

జ్ఞాని, మేధావి, మంచిచెడ్డల మర్కమును దెలిసినవాఁడు
ఉత్తమోత్తమస్థానము నలంకరించినవాఁడు నగు మనుజుని
నేను బ్రహ్మణుఁ డందును. ౨౧

గృహస్థులను, భిక్షుకులను సమానదృష్టితోఁబరికించుచు,
నాయుధయులతోడను గలియక, ఇల్లిల్లు దిరిగి తిరిగి మె
త్తక, అంఘము లభించినమార్తముననే సంతృప్తిచెందువా
నిని నేను బ్రహ్మణుఁ డందును. ౨౨

స్థావరములు జంగమములు నగు భూతములయెడ దండమును బ్రయోగింపక, తాను జీవహింస చేయక, ఒరులచే జేయింపక యుండువానిని నేను బ్రహ్మణుడందును. ౨౩

విరోధులయెడ నవిరోధి, కోపనులయెడ బ్రసన్నుడు, విహింసకవిషయాసక్తుల యెడ ననాసక్తుడు నగువానిని నేను బ్రహ్మణుడందును. ౨౪

సూదిమొనపయి నావగింజ నిలువనట్లు రాగము, ద్వేషము, అభిమానము, మాత్సర్యము లేవనియందు నిలువనో వానిని నేను బ్రహ్మణుడందును. ౨౫

మధురముగను, హితముగను సత్యమును బలుకుచు, ఒరుల కించుకయైన నవమతి గావించనివానిని నేను బ్రహ్మణుడందును. ౨౬

పొడవయినదిగాని కుఱుచైనదిగాని, అల్పముగాని అధికముగాని, మంచిదిగాని చెడ్డదిగాని, ఏదియైనను దనకొనఁగఁబడనిదానిని గైకొనని యాతని నేను బ్రహ్మణుడందును. ౨౭

ఇహపరలోక సుఖములను వేనిని గోరక నిష్కాముడు బాధవిముక్తుడైనవానిని నేను బ్రహ్మణుడందును. ౨౮

తృష్ణారహితుఁడు, సత్యమును గురైఁజిగి “ఎట్లు? ఎందుకు?” అను సంశయములకుఁ బాలుగాక నిర్వాణముయొక్క తత్త్వమును చెలిసినవానిని నేను బ్రాహ్మణుఁడందును. ౨౯

ఇహలోకమునఁ బుణ్యపాపములను, వానిసంబంధమును నతిక్రమించి శోకరహితుఁడు నిర్మలుఁడు నైయొప్పువానిని బ్రాహ్మణుఁడందును. 30

చంద్రునినలె నిర్మలుఁడు, శుద్ధుఁడు, సుప్రసన్నుఁడు, కళంకరహితుఁడు నయి సాంసారిక సుఖములలోఁ జిక్కకుండువానిని నేను బ్రాహ్మణుఁడందును. 31

మోహఁకిలమగు దుర్గమసంసారమార్గమునఁ ద్రొక్కట పడి సంసారిసాగరపు తావలియొడ్డును జేరిధ్యాననిష్ఠుఁడు, చిర్యయుఁడు, సంశయరహితుఁడు, సంతుష్టుఁడు, ప్రశాంతుఁడు నగు నాతని నేను బ్రాహ్మణుఁడందును. 32

ఆశల నడఁగార్చి, గృహమును బరిత్యజించి సన్న్యాసియై తిరుగుచుఁ గామక్రోధమును గాల్చివైచి పుట్టువును మట్టవెట్టినవానిని నేను బ్రాహ్మణుఁడందును. 33

ఆశల నడఁగార్చి, గృహమును బరిత్యజించి సన్న్యాసియై తిరుగుచుఁ దృష్ణాక్రోధమును వ్రంగించి పుట్టువును మట్టవెట్టిన యాతని నేను బ్రాహ్మణుఁడందును. 34

భక్తుపదము

మానుషికములు, దైవికములు నగు సర్వబంధముల వలన విముక్తుఁ డగువానిని నేను బ్రాహ్మణుఁ డందును. 31

సుఖదుఃఖములను గల్పించువానిని బరిత్యజించి స్రశాంతుఁడు జననమరణోపాధిరహితుఁడునై సర్వలోకములను దృశ్యకరించు వీరనిఖామణిని నేను బ్రాహ్మణుఁ డందును. 32

ఎల్లప్రాణులయొక్క యుత్పత్తినాశములను గుఱైఁగి, దేనియందును దగుల్కొనక, సుగతుఁడు (సన్యాసిగామి), బుద్ధుఁడు (ప్రబుద్ధుఁడు) నగువానిని నేను బ్రాహ్మణుఁ డందును. 32

దేవగంధర్వ మౌనచులకు దుష్టహమైన స్రనస్తిముగళి వాఁడు, విషయవికారి విహీనుఁడు, అహితుఁడు నగు వానిని నేను బ్రాహ్మణుఁ డందును. 33

భూతభవిష్యద్వర్తమానవిషయములం దాసక్తిలేక దరిద్రుఁడు, వాంఛాహీనుఁడు నై యొక్కవానిని నేను బ్రాహ్మణుఁ డందును. 34

పురుషశ్రేష్ఠుఁడు, ఉన్నతుఁడు, వీరుఁడు, మహర్షి, జయశీలుఁడు, కామరహితుఁడు, శుద్ధుఁడు, ప్రబుద్ధుఁడు నగు వానిని నేను బ్రాహ్మణుఁ డందును. 35

పూర్వజన్మజ్ఞానము గలవాఁడు, చర్మరకములను గుర్తించి
 గినవాఁడు, పునర్జన్మవిరహితుఁడు, సంపూర్ణజ్ఞానముచే
 నిర్వాణదమునకుఁ జేరువ నున్నవాఁడు, ముని, సర్వ
 విధముల సంపూర్ణుఁడు నగువానిని నేను బ్రాహ్మణుఁ
 డందును. ౪౧

మంగళగీతము

జయము సత్యచతుష్టయజనక! బుద్ధ
 జయము సీతనిధీ! సుధీ! శాంతమూర్తి
 జయము నిర్వైరకీల! నిస్సంగభావ!
 జయము లోకకుటుంబకా! జయము! జయము!

అనుబంధము

విశేషాంశములు

యమకివ్వో పతమో

పు-శ్లో. లేక కేరా.

౧- ౫ 'సనాతనో'—'సనన్తనో' అనిపాతాంతరము.

౩-౧౫, ౧= 'ఉక్థా'—'ఉన్వా' అని పాతాంతరము.

౫- ౧ "మనసవ మనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః." అను బ్రహ్మచింతాపనిషత్వాక్యాభిప్రాయమును జూచునది.

౭- ౮ "శేషేంద్రియం పరివారిని, శిశుబంధలతో కింకిరింపెను బ్రహ్మహయపువలె మారుచింతియేని జలంపఁజేయఁజాలఁ డనుట.

౧౧ ౧౦ "యదా మనసి వైరాగ్యం జాతంసర్వేషు వస్తుషు, తవై వసన్న్య సేద్విద్వాక్ అన్యథా సతితోభవేత్" అని యుక్తునుడివిడి.

పు.-శ్లో. లేక పేరా.

౭-౧౧, ౧౨ అనగా నిస్సారము లగు ప్రాపంచికవిషయములు సత్యములు, శాశ్వతములు నని నమ్మి, సారవంతము, జ్యోతిర్మయము, నిర్వాణసుఖదాయకము నగు పరబ్రహ్మ మసత్యము, అశాశ్వతముననిపరిశ్రమించి, జననమరణాది దుఃఖిమూర్దుడు గాఁడాలక తుట్టుతుడకు మనుజుఁడు చుట్టిపాలగుదున్నాఁడు. కావున సత్య సత్యములను రుత్రైజీని సత్త్వికాద్వయమునఁ బ్రసరింపఁజూచు జననమరణాది దుఃఖిమూర్దుడై శాశ్వతానందము నొందుచని భావము.

౮-౨౦ 'భిక్షుపదము' అనగా 'ఆచార్యస్థాన' మనుట.

అప్పమాదవగ్గో మతీయో

౯-౧ 'మచ్చునోపదౌ' అని.

" ౪ 'సూచికమ్మస్స'—'సుచికమ్మస్స' అని పా.

" ౫ 'నాభికిరతి'—'నాభికిరతి' అని పా.

౧౦-౮ 'మారుహ్య'—'మారుహ్య' అని పా.

౧౨-౭ ఇట్లే "శ్రద్ధా భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్యా దవేహి నకర్మణా సప్రజయా ఫనేన; త్యాగే వై కే అమృతత్యమానమః." అని కైవల్యోపనిషత్తునఁ గలదు.

పు.-శ్లో. లేక పేరా.

౧౨-౮ బాలకుఁ డనఁగా మూర్ఖుఁడనుట.

,, ౧౦ “భక్తే రింద్రో భవే జ్ఞేవో బ్రహ్మపుత్ర
స్సభక్తినా” అని దేవీభాగవత (౯, ౨౭,
౧౦) మీ విషయమునే యిట్లు వివరించినది.

౧౩-౧౧ “యధైథాంసి సమిద్ధోగ్ని రభస్మసా
త్కురుతేఽర్జున, జ్ఞానాగ్ని స్సర్వ
కర్తాణి భస్మసా త్కురుతే తథా”
అను భగవద్గీతా (౪-౩౭) వచనమును బట్టి
ఁపుడు.

౧౩-౧౨ ఈ విషయము భగవద్గీత (౬-౨౧) యం
దిట్లున్నది. “సుఖ మాత్యంతికం యత్త
ద్బద్ధగ్రాహ్య మతద్రియమ్, వే తి
యత్ర న చైవాయం సీత శ్చైలతి
తత్త్వతః.”

చిత్తవగ్గో తతయా

౧౪-౧ ‘బ్రత’—‘వ్రత’ అని.

౧౫-౧ శ్రీ కృష్ణపరమాత్మ అర్జునునితో “అసంశ
యంమహాబాహో!మనోదుర్నిగ్రహం
చలమ్; అభ్యాసేన తు కౌస్తేయ!
వైరాగ్యేణ చ గృహ్యతే.” (భగ.

పు.-శ్లో. లేక పేరా.

౬, ౩౫) అని చెప్పెను. ఇచటి భావమున కిది
యెంతయుఁ బోలియున్నది.

పుష్పవర్గ చతుర్థో

౨౧-౧౫

‘యథ’—‘తత’ అని.

౨౨-౧

ఇది ప్రశ్న.

” ౨

ఇది ప్రాప్తకు ఉత్తరము. స్వస్వరూపమును
గుర్తజిగినవాడే సర్వలోకములను జయింపఁ
గలవాఁ డనుట.

” ౩

‘మారుడు’=మోహాది మనోవికారములను గిలి
గించు మన్మథుడు, మృతికారకుఁడునని
రెండ్రములు.

” ౬

‘నివసింప లేడు’ ఇది తప్పు. ‘నివసింపవలెను’
అని ఉండవలెను. శేనెటగవలెనే భిక్షుకుఁ
డును దాను జరించు గ్రామముల, నాయా
గ్రామముల నివసించువారల సంపదలను, సౌఖ్య
ములను ఆసింపక, వారి కెట్టి బాధలను గలిగిం
పక కేవలము భిక్షాచరణము గావించుచు కఠీర
యాత్రను గడపుచుండవలయునని భావము.

బాలవర్గ సంచమో

౨౬-౫

‘ఋష్మం ధమ్మం’—‘నసో ధమ్మం’
అని ఉండవలెను.

పు.-శ్లో. లేక పేరా.

౨౮-౬

‘నసో ధమ్మం’—‘ఖప్పం ధమ్మం’
అని ఉండవలెను.

,, ౧౫

‘వడ్డత్తి’—‘వడ్డత్తి’ అని ఉండవలెను.

౨౯-౩

‘మోహం జహి మహామృశ్యం, దే
హ దార సుతాదిషు; యం జిత్వా
మునయో యాంతి తద్విష్ణోః పరమం
పదమ్’ వివేక మాదామణి (౧౨ శ్లో.) యం
పలి పైశ్చోక మయొక్క భావమును జూడఁడు.

౩౨-౧౮

“ద్రవ్యార్థ మన్న వస్త్రార్థం యః ప్రతి
ష్ఠార్థ మేవచ; సన్నయ సే దుభయ భ్రష్ట
స్సముక్తిం నాన్న మర్హతి” అను మై
త్రేయోపనిషద్వ్యాఖ్యము నిచట విచారింపఁ
దగును.

,, ౧౫

అనఁగా అట్టిసూక్తుఁ డహంకారి యగుననుట.

పండితవగ్ధో ఛట్టో

౩౪-౯

‘న ఇచ్ఛే’—‘న ఇచ్ఛేయ్య’ అని పా.

౩౫-౧౦

‘సంసారసాగరపు టిద్దరి’ యనఁగా నాసము
ద్రపు టివలీ తీరమునకుఁ జేరువ ననుట. అట్టి
వా రెన్నటికి నావలీదరిని జేరఁజాలరు.

పు.-శ్లో. లేక కేక.

3౮-౧౧ యమలోకమును గూడ దాటిపోవుమన్నా
రనగా మృత్యువును సైతము జయించి నిర్వా
ణపదమునఁ గుదురుకొందురని భావము.

3౮-౧౨ 'కణ్ఠ్యం ధమ్మం' = కృష్ణసర్వ (కాయదుశ్చ
రిత)మనగా దుష్కర్మాచరణము. 'సుక్ష్మం'
ధమ్మం' = శుక్లసర్వ (కాయసుగరిత) మనగా
సత్కర్మాచరణము.

3౯-౧౨, ౧౩ 'సంసారసుఖములను బాపుకొని.....బరిత్య
జించి' అనుటకు మారుగా 'సంసారసుఖము
లను బాపుకొని గృహదులను బరిత్యజించి' అని
చదువుకొనునది. పంచవిధక్లేశము లనఁగాః
కామము, క్రోధము, అవివేకము, అహంకా
రము, గర్వము అనునవి.

3౯-౧౪ 'సంబోధితత్త్వములు' ఏవః

౧. సతి (జ్ఞప్తి)

౨. ధమ్మవిచయ (జ్ఞానవిచారము)

౩. వీరియ (వీర్యము)

౪. వీతి (వీతి)

౫. పస్సద్ధి (ప్రశాంతి)

౬. సమాధి

౭. ఉపేక్షా (అనునవి).

పు.-శో. లేక పేరా.

అపహస్తవగ్గో నోత్తమో

౪౨-౧

ఈలోకయాత్రను ముగించుకొన్నవా రనగా
జీవన్ముక్తు లనుట.

సహస్రవగ్గో అట్టమో

౪౯-౬

‘దేవ గంధర్వ దానవులు, మారుడుగూడ’నని.

౫౦-౧౦

‘అభివాదన శీలస్య, నిత్యం వృద్ధోప
జీవినః, చ త్వారి తస్య వర్ధంతే ఆయుః
ప్రజ్ఞా యశో బలమ్’ అని మనుస్మృతి
యందుఁ గలదు.

౫౧-౧౪

వృద్ధిక్షయములయంతర మనగాఁ బ్రపంచము
యొక్క ఉత్పత్తిలయములనుట. వానిఁగూర్చి
అనగా వానిని దెలిసి యనుట.

పాపవగ్గో నవమో

౫౩-౬, ౭

‘మావమక్షేధ’—‘మాప్సమక్షేధ’
అని పా.

౫౪-౧౩

‘నష్టనహదే’—‘నష్టనహధే’ అని పా.

౫౫-

రెండవపేరా నాల్గవశ్లోకముయొక్క భావము.
మూడవపేరా మూడవ శ్లోకముయొక్క
భావము అని తెలియునది.

దండవగ్గో దశమో

౫౬-౮

‘బుద్ధితి’—‘వృద్ధితి’ అని.

పు.-శ్లో. తేక పేరా.

- ౫౯-౧౧   'జాతీన'—'జాతీనం' అని.
- ౬౦-౧౩   'నిగ్గచరియా'—'నగ్గచరియా' అని.
'కజ్ఞం'—'కక్కుం' అని.
- ,, ౧౪   'అలజ్కుతో'—'అలజ్కుతో' అని.
- ౬౨-౪   'పరలోక సహాయార్థం, సర్వభూతా
న్యవీడయన్' అని మనుస్మృతి (౪-౨౩౮)
- ౬౩-౧౩   ఇట్టిభావమునే "జటిలో ముండి లుళ్ళిత
కేశః కామాయాంబర బహుకృత
వేషః; పశ్యన్నపి చ నపశ్యతి మూ
ఢోహ్యుదరనిమిత్తంబహుకృతవేషః"
అను ద్వంద్వశేమంజరికాస్తోత్రమునఁ గనుఁగూ.

జరావగ్ధో ఏకాదశమో

- ౬౪-౯   'చిత'—'చిత్తం' అని పా.
- ౬౫-౧   వెలుఁగు అనగా నజ్ఞానాంధకారవినాశక మగు
సుజ్ఞానప్రకాశ మనుట.
- ౬౬-౨   వివేచనామామణి (౧౬౪ శ్లో.) యందుఁ గల
యిట్టిభావమునే చూడుఁడు: "అత్రాత్మ
శుద్ధిం త్యజ మూఢబుద్ధే, తృజ్జ్ఞాం
సమేదో ల్లస్థి పురీషరాశాః"

పు.-శ్లో. రేక శీరా.

అత్తవగ్గో ద్వాదసమో

- 20— ౨   ‘పటిరూపే’—‘పతిరూపే’ అని పా.
- 2౧— ౧   దశాత్రయము అనగా జాగ్రత్స్వప్నశుషుప్తి
దశలు. ఒక్కదానియందైన ననగా జాగ్ర
దస్థయందైన ననుట.
- “   3   ఎన్ని విధములఁ జూచినను దన్నుఁ దా జయించి
వశముచేసికొనుట అసాధ్యమని భావము.
- “   ౪   ‘ఉద్ధరే దాత్మ నాత్మానం నాత్మాన
మపసాదయేత్, ఆత్మైవ హ్యత్మనో
బంధు రాత్మైవ రిపు రాత్మనః’ అను
గీతాభిప్రాయము నిచట విచారించునది.
- “   ౫   ఇతరరత్నముల ననగా నితర వజ్రముల ననుట.
- 23— ౬   శత్రువులు కోరెడు దుర్దశకు మనుజునిఁ దెచ్చి
పెట్టునని భావము.
- “   ౮   ‘ఫలంవే కదలిం హన్తి ఫలం వేలుం
ఫలం నలం, సక్కారో కాపురినం
హన్తి గర్భో అస్సతరిం యథా.’
అను శ్లోకమును జూడుడు.
- 2౪— ౯   ‘ఏకః ప్రజాయతే జంతు రేక ఏవ ప్ర
లీయతే, ఏకోఽనుభుంక్తే సుకృతం

పు.-క్లో. లేక పేరా.

ఏక ఏవచ దుష్కృతమ్' అని మను
స్మృతి (౪-౨౪౮) నుడువుచున్నది.

లోకవర్గో తేరసమో

౭౬— ౯ 'సవాహినిం'—'సవాహనం' అని పా.

౭౮— ౪ 'అవిద్యతం శరీరాది దృశ్యం బుద్ధృద
వత్ క్షరమ్.' ఆత్మబోధ (౩౧-క్లో.) దీని
యభిప్రాయము ఇట సరిపోవుచున్నది.

౭౯— ౯ మృత్యువును అనగా మృత్యువును, మారునిఁ
గూడ నని తెలియునది.

౧౧ ౧౧ 'దాని ప్రభావము...' అను వాక్యమునకుఁ
దర్వాత, తరువాతి పేరాలోని 'అది బుద్ధిమం
తుని సొమ్ము.....జేరి సుఖించును.' అను
వాక్యములను జేర్చుకొనునది.

౭౯-౧౨ స్రోతాపన్నుఁడు. బౌద్ధభిక్షువు నిర్వాణమును
జెందుటకుఁ బూర్వము నాలుగుదశలను జెందు
చున్నాఁడు. ఆదశలు : ౧. స్రోతాపన్న, ౨.
సకదాగామి, ౩. అనాగామి, ౪. అరహత
అనునవి.

౧. స్రోతాపన్న (స్రోతాపన్నుఁడు): జనన
మరణప్రవాహమునఁబడియున్నవాఁడు. అతఁ
డాప్రవాహము నుత్తరించి నిర్వాణమును

పు. శ్లో. లేక పేరా.

గాంచుటకుఁ బూర్వ మేడు జన్మములఁ బొందును.

౨. సకదాగామి (సకదాగామి): ఇతఁడు మానవులయందుఁ గాని దేవతలయందుఁ గాని నిర్వాణము నధిగమించుటకుఁ బూర్వ మొక్కమారు జన్మించును.

౩. అనాగామి (అనాగామి): ఇతఁ డింక వెనుకకు మరలి జనన మరొ ప్రవాహమునఁ గూలఁడు గాని నిర్వాణమును జెందుటకుఁ బూర్వ ముత్తమ బ్రాహ్మ (బ్రహ్మవేత్త) జన్మమును మాత్రము గాంచును.

౪. అరహత (అర్హతుఁడు) ఇతఁడు సర్వోత్తమస్థానము నధిగమించినవాఁడు. నిర్వాణ పదమునకుఁ గఱు జేరున నున్నవాఁడు. అనఁగా నీతఁడే నిర్వాణపదము నధిష్ఠించి యనంతానందమును గాంచఁగలవాఁడనుట.

బుద్ధవగ్దో చతుర్దశమో

౮౧— ౨

‘బుద్ధాన’—‘బుద్ధానం’ అని పా.

౮౨—౩

‘చట్టాంగికం’—‘చట్టాంగికం’ అని పా.

,, ౧౨

‘సమత్కిన్తో’ — ‘సమత్కిన్తే’ అని.

పు.-శ్లో. లేక పేరా.

౧౪- ౧

ఇది చాల ముఖ్యమైనది. ఇందే శాద్ధసర్వ
తత్త్వమంతయు నిమిషియున్నది. శీలసమాధి
ప్రజ్ఞలు మామను జాదులు పాటించవలసిన
ప్రధానసర్వములు. శీలము = పాపకర్మము
లను గావించుట. సమాధి=పుణ్యకర్మ
ములఁ బొనరించుట. ప్రజ్ఞ = మనోవైర్మల్య
ముఁ గఁగియుండుట.

౧౪- ౨

మనుస్మృతి(౨-౯౪)చూడుడు: “అధ్యాత్మ
రతి రాశీనో నిరపేక్షో నిరాశ్రయః;
ఆత్మనైవ సహాయేన సుఖార్థీ విచరే
దిహ.”

౧౫- ౧

“యచ్చ కామసుఖం లోకే యచ్చ
దివ్యం మహత్సుఖమ్, తృప్తాక్షయ
సుఖస్యేతే నార్హత స్తోదశీం కలామ్.”
(మహాభారత-శాంతిపర్వము). ఇచ్చట పైశ్లోక
భావమునకుఁ బోలిక గలదు.

౧౫-౧౦

“అంతస్థ మాత్మాన మజం నదృష్ట్వా
భ్రమంతి మూఢా గిరిగర్హరేషు?”
అని జ్ఞానవాసిష్ఠమును, “తీర్థే దానే తపో
యజ్ఞే కామే పాపాణికే నదా, శివం
పశ్యతి మూఢాత్మా.....” అని నూత
సంహితయు వాకొనుచున్నవి.

పు.-శ్లో. శక పేరా.

౧౫-౧౨, ౧౩ 'బుద్ధ, ధర్మ, సంఘ'ములు మూడును
 'బౌద్ధరత్నత్రయ'మనబడును. బౌద్ధులు
 "బుద్ధం శరణం గచ్ఛామి,
 ధర్మం శరణం గచ్ఛామి,
 సంఘం శరణం గచ్ఛామి"
 అని యుచ్చరించుదురు. బుద్ధ ధర్మ సంఘములను
 శరణు సాచ్చెడరు. దీనినే 'శరణత్రయ'

ఆర్యాష్టాంగమార్గములు ౮ :

౧. సమ్మాదిత్తి=సమ్యగ్దృష్టి.
౨. సమ్మాసంకప్ప=సమ్యక్సంకల్పము.
౩. సమ్మావాచా=సమ్యగ్వాక్కు.
౪. సమ్మాకమ్మంత=సమ్యక్కర్మము.
౫. సమ్మాఆజీవ=సమ్యగ్జీవము.
౬. సమ్మావాచూమ = సమ్యగ్వాచూమము (ఉద్యోగము).
౭. సమ్మాసత్తి=సమ్యగ్విచారము.
౮. సమ్మాసమాధి=సమ్యక్సమాధి.

ఈ యోగమిదిటికిని యమనియమాసనాద్యష్టాంగములకును బోగ్గి చూపట్టుచున్నది.

ప్ర.-శ్లో. శక్త శేరః.

ఆర్యసత్యములు ౪:

౧. దుష్టము = దుఃఖము. ఈ ప్రపంచము దుఃఖమయము.

౨. దుష్టసముదయ = దుఃఖసముదయము; దుఃఖకారము. అట్టిదుఃఖమునకుఁ గారణము జాతి జరా మరణాదులు.

౩. దుష్టనిరోధ = దుఃఖ నిరోధము: దుఃఖనాశనము. అట్లు దుఃఖోత్పాదకములను నశింపఁజేయవలయును.

౪. దుష్టనిరోధగామినీప్రతిషేదా = దుఃఖ నిరోధగామినీప్రతిషేదము: దుఃఖనాశనోపాయము. దుఃఖదాయకములగువానిని మూలమట్టిగ నశింపఁజేయుటకు బుద్ధోపదిష్టమగు ఆర్మస్తాంగమార్గము గలదు. దానిని ద్రోశి నపవేదింపి దుఃఖములు నశించి నిర్వాణపదమును కేరుకొనవలయును.

౮౬-౧౮

“జ్ఞానిభ్యోఽపి యత్తే యత్తే తత్త్వోక్తి గుణేతి భవేత్” అను శిష్యోత్తరావకాశము నందఁ భాషణే యిటు విచరింపఁబడినది.

సుఖవగ్గో వగ్గోసమో

౮౭-౬

‘ఖగ్ధా’ = స్కంధములు; ఇవి ఆయిదు:
౧. రూప (రూపము)

తల్లి. లోక పేరా.

౧. వేదనా (వేదన)

౩. సజ్జా (సంజ్ఞా)

౪. సంఖార (సంస్కార)

౫. విజ్ఞాన (విజ్ఞానము)

ఈ ధైరువు ప్రతికేరీరమునకును ముఖ్యపదా
గములు.

౧౯— ౪

హహాభారత (శాంతిపర్వము) మున నిట్లు
న్నది; చూడఁడు: “సుసుఖం బత జీవామి
యస్య మే నాస్తి కించన; మిథిలాయాం
ప్రదీప్తాయాం న మే దహ్యతి కించన.”

౨౦— ౯

ముముక్షువులకు నా రనుషించఁబడిన ధర్మము .
లను విచేయఁజూచుచు (౫౪౦ శ్లో) యిట్లు
చెప్పదున్నది: “చింతాశూన్య మనైన్య
త్వైత్య మశనం పానం సరిద్వారిషు,
స్వాతంత్ర్యేణ నిరంకుశస్థితి రభీ
ర్నిద్రా శ్మశానే వనే; వస్త్రం తౌలన
శోచణాదిరహితం దిగ్వాస్తు శయ్యా
వహీ, సంచారో నిగమాంతవీధిషు
విదాం శ్రీడా పరే బ్రహ్మణి.”

పు.-శ్లో. లేక పేరా.

కాని యిటు వ్యాఖ్యాకారుడు 'అకుల' అనగా బుద్ధిశక్తులలో నొకఁడగు 'అకులుని' సంబోధన మనెను.

౯౮-౧౦ 'మరహసి'—'మరహతి' అని పా.

౯౮-౧౧ 'కాయప్రకోపం' = కాయప్రకోపము; కఠిరమునఁ జేయఁబడు దుష్కార్యము లనుట. అపి అహింస, స్త్రీయము, భారత్వము మొదలైనవి.

౯౮-౧౨ 'వచీకకోపం' = వాక్ప్రకోపము; వాక్కునఁ జేయఁబడు దుష్కార్యము లనుట. నృపావాదము, వైశిష్ట్యపాదము, పరుషవాక్కు మొదలయినవి.

౯౮-౧౩ 'మనోఃకోపం' = మనోప్రకోపము; చెడు కను గలిగించు ముద్దించులు.

౯౯-౧ "యన్ సద్వస్త్వం నమానాస్సముద్రే, అన్తిం గిచ్ఛన్తి నామరూపే విహాయ; నిస్సద్వద్వాన్తేషు మరూపాద్వ్యముక్తం వాన్తిరీతి పునః సుమైతీ దివ్యమ్" అను మంత్రకోశమువద్దాఁ మలను గాంచునది.

౯౯-౨ "ఇంద్రియాణాం విచరతాం విషయేష్వహఃకీల; సంయమే యత్సమాతిష్ఠే ద్వద్వాన్యంతేవ వాఙినామ్."

మను. ౨-౨౮.

ఈ శ్లోకాభిప్రాయ మిచటఁ బోలియున్నది.

భ్ర.-శ్లో. లేక పేరా.

౧౦౦_ 3 'లోభి' అనుటకు మాటు 'లోభము' అని చదువుకొనునది.

౧౦౨-౧౮ త్రికరణములు = మనోవాక్కాయ కర్మములు.

మలవగ్గో అట్టారసమో

౧౦౩_ ౧ 'దానీఽసి'—'దానిఽసి' అని.

„ 3 'వయోచ'—'వమోచ' అని పా.

„ „ 'దానీఽసి'—'దానిఽసి' అని.

౧౦౪_ ౮ 'మచ్ఛేరం'—'మచ్ఛరం' అని పా.

౧౦౮_ ౬ “యవషు మూఢా విరయేషు బద్ధా, రాగోరుపాశేన సుదూర్దమేన; ఆయాన్తి నిర్యాన్త్యేన ఊర్ధ్వముచ్చస్త్వికర్మ దూతేన జవేన నీతాః” అను వివేకచూడామణి (: ౬) శ్లోకును బరికింపుడు.

౧౦౯-౧౨,౧౩ హీనం, అస్పృశ్యం, అపత్రాదానము, పరదార గతము, సుర పానము నను నీయైదుదుష్కర్మములను బరిష్కరించుట 'పంచశీలము' లనబడును. ఇందులు పీనినే 'పంచశిక్షౌ పదము' లనుపేర ననుదినమును జపించెదరు.
౧. పాణాశీపాతా వేరమనీ సిక్ష్ణాపదం నమోదితయామి.

పు.-శ్లో. లేక పేరా.

౨. అదిష్టాదానా వేరమనీ సిక్థాపదం
సమాదియామి.

౩. కామేసు మిచ్చాచారా వేరమనీ
సిక్థాపదం సమాదియామి.

౪. ముసావాదా వేరమనీ సిక్థాపదం
సమాదియామి.

౫. సురామేరయ మజ్జప్తమాదట్టానా
వేరమనీ సిక్థాపదం సమాదియామి.
ఇవి గూపంచక్రితాపదములు.

౧౧౦-౧౮

“రాజన్! సర్వ సమాత్రాణి పరచ్ఛిద్రాణి
పశ్యసి, ఆత్మనో బిల్వమాత్రాణి పశ్య
న్నపి నపశ్యసి” అనునది భారతమున ధృత
రాష్ట్రునితో విదురుడు చెప్పెడు వాక్యము.
ఇందు యక్ష్మప్రాయమే యిబ్బవిరింపఁబడినది.

౧౧౧-౨౦, ౨౧

ఆ సముదయ బ్రహ్మేకహృద్ మెట్లు గుర్తింప
రానో అట్లే బాహ్యవేషాడంబరములుగలవారి
యందు నిజమైన భిక్షుకుని గుర్తించుట సా
గ్యము. ఈ తత్త్వమును దెలియక మూఢులై
జనులై హి కాడంబరముల యందుఁ దగిలి ము
క్తులు కాఁబాలపందురు. తథాగతులు (బుద్ధులు)
తత్త్వజేత్తులు. వారు బాహ్యవేషంబరముల
యందుఁ జగల్కొనరు. వారు నిర్వాణ

పు.-శ్లో. లేక పేరా.

పదము నధిగమించి కాశ్యతానందము ననుభవింపచుందురు.

భమ్మట్టవగ్గో ఏకూణవీసతిమో

౧౧౨_ ౫ 'మేఘజిణ్ణో'—'మోఘజిణ్ణో' అని.

౧౧౬_ ౬ "ధనవృద్ధా నయోవృద్ధా విద్యావృద్ధా నశ్చైవచ, తే సర్వే జ్ఞానవృద్ధస్య కింకరా శ్చిర్య కింకరాః" అని మైత్రేయోపనిషత్తు.

౧౧౬, ౧౧౭_ ౯, ౧౦, ౧౧ "రవ్యాథి మన్ననస్త్రాథం యః ప్రతిష్ఠాథి మేనచ; సస్మయసే దుభయభ్రష్ట సే ముక్తిం నాన్న మర్హతి" ఇంచ భావ మిది కొంత సరిపోవుమన్నది.
'పదసహంసపరివ్రాజకోపనిషత్తు.'

౧౧౮_౧౬, ౧౭ "పదస్తు శాస్త్రాన యజన్తు దేవాః కుర్వన్తు కర్మాణి భజన్తు దేవతాః; ఆత్మైక్యోధేన వినాఽపి ముక్తి ర్నసిద్ధ్యతి బ్రహ్మశతాంతరే ఽపి." అను వివేకచూడామణి శ్లోకాభిప్రాయమున కిదిబలబోధింపగలదు.

భు.-శ్లో. లేక కేక.

మగ్గవగ్గో వీసతిమో

౧౧౯-౩

‘స్లక స్తనమ్’—‘స్లక స్తనమ్’ అని పా.

” ౬

‘ఖిన్ధా’—‘సజ్జారా’ అని

౧౨౦-౮

‘ఉషతో’—‘ఉషేతో’ అని పా.

.

‘సంసత్త’—‘సంసన్న’ అని పా.

” ౧౦

‘భూరి’—‘భూరీ’ అని పా.

౧౨౧-౧౫

‘మచ్చ’—‘మచ్చ’ అని పా.

౧౨౨-౧

చూడఁ గన్నులుగలవాఁడనఁగా జ్ఞాననేత్రము
గలవాఁడనుట.

౧౨౩-౪

చూడుడు: “తస్మా త్సర్వప్రయత్నేన
భవబంధవిముక్తయేఽప్యైశేవ యత్నః
కర్తవ్యో రోగాదావివ సంశితైః.”

(వివేకచూడామణి, శ్లో. ౬౫.)

౧౨౪-౧౬

గోవింద ద్వాదశమంజరికాస్తోత్రము నందలి
యీక్రింది శ్లోకమును బరిశీలింపుడు: “భజ
గోవిందం భజ గోవిందం భజ గోవిందం
మూఢమతేఽసంప్రాప్తే నన్నిహితేకాలే
హి నహి రక్షతి దుశ్పథోకరణే.”

పఞ్చకవగ్గో ఏకవీసతిమో

౧౨౫-౬

వేయ్యగ్గ=వ్యాఘ్రభూయిష్ఠమై భయంకర
మైన మాగ్గము. నీవరణము (శాద్ధమతాచరణ

ప్ర.-శ్లో. లేక పేరా.

(ప్రతిబంధకము) లైదు గలవు. అవి: ౧. కామచ్చందసీవరణము (కామము), ౨. వ్యాపాదసీవరణము (దోహచింత), ౩. తీనమిద్ధా (స్త్రానమిద్ధ) సీవరణము (సోమరితనము, మాంద్యము), ౪. ఉద్ధచ్చ. కుక్కుచ్చ (ఔద్ధత్యకౌక్యత్య) సీవరణము (గర్వము, చెడునడక), ౫. విచికిచ్చా (విచికిత్సా) సీవరణము (సంశయము) అనునవి. వానిలో వైదవది యను 'విచికిచ్చాసీవరణము' వ్యాఘ్రయుక్తమైన మార్గములై నన్నంతటి గూఢమైనది. కావున నది 'నేయ్యగ్గంఠమ' పునఃబడియె. జ్ఞాని వానినిఁ బరిత్యజింపవలె ననుట.

౧.౨-౨,౪,౯

'సతి' (స్మృతి) = 'అనుస్మృతి' (అనుస్మృతి)యు అనఁబడును. ఇవి పది:

౧. బుద్ధానుస్మృతి=బుద్ధానుస్మృతి
౨. ధర్మానుస్మృతి=ధర్మానుస్మృతి
౩. సంఘానుస్మృతి=సంఘానుస్మృతి
౪. సీలానుస్మృతి=శీలానుస్మృతి
౫. చాగానుస్మృతి=త్యాగానుస్మృతి
౬. దేవతానుస్మృతి=దేవతానుస్మృతి

పు.-శ్లో. లేక షేరా.

2. మరణానుసతి=మరణానుస్మృతి

౫. కాయగతాసతి = కాయగతాను
స్మృతి

౯. ఆనాపానస్సతి = ఆనాపానస్మృతి
(ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసములు)

౧౦. ఉపసమానుస్సతి = ఉపశమాను
స్మృతి

ఈపదియునుపలునది 'కమ్మట్టాన' (కర్మఫాన)
మలలోనివి. ఈ 'కమ్మట్టాన' మలను గూర్చి
'విశుద్ధమగ్గ' మన:

తథ ఇమాని చత్తాలీసా (౪౦) కమ్మ
ట్టానాని:

దశ కనిణా=పదికృత్న (కర్మఫానములు)

దశ అనుభా = పది అశుభ   "

దశ అనుస్సతియో=పది అనుస్మృతి   "

చత్తాలో బ్రహ్మవిచారా= ౪ బ్రహ్మవి
చార (కర్మఫానములు)

చత్తాలో ఆరూప్యా=౪ ఆరూప్య   "

ఏ కా సజ్జా=౧ సంజ్ఞా   "

ఏకం వవత్తానం=౧ వ్యవస్థాన   "

అని కలదు.

భూ.శ్లో. లేక పేరా.

పైపదిఅనుస్వతులలో ముఖ్యముగా బుద్ధ, ధమ్మ, సంఘముల నొక్కొక్కదానిని బౌద్ధభిక్షువులు నిరంతరము నీ క్రిందివిధమున ధ్యానముచేయుచుండవలెను.

౧. బుద్ధానుస్మతి — ఇతి ౭పి సో భగవా అరహం సమ్మాసంబుద్ధో విజ్ఞాచరణసంపన్నో సుగతో లోక విదూ అనుత్తరో పురిసదమ్మసా రథీ సత్థాదేవ మనుస్సానం బుద్ధో భగవాఽతి తస్స గుణా అనుస్సరి తబ్బా.

౨. ధమ్మానుస్మతి — స్వాక్షాతో భగ వతో ధమ్మో సందిట్టికో అకా లికో ఏహిషస్సికో ఓపనేయ్యికో పచ్చత్తం నేదితబ్బో విత్థూహీఽతి ఏవం పరియత్తిధమ్మస్స చేవ నవ విధస్సచ లోకు త్తరధమ్మస్స గుణా అనుస్సరితబ్బా.

3. సంఘానుస్మతి — సుప్పటిసన్నో భగవతో సావకసంఘో, ఉజా పటిసన్నో భగవతో సావక సంఘో, ఇాయపటిసన్నో భగ

పు.-శ్లో. లేక పేరా.

వతో సావకసంఘో, సమీచి
పటిష్ఠానో భగవతో సావక
సంఘో, యదిదం చత్తారి పురి
సయుగాని అట్ట, పురిసఘగ్గలా
ఏస భగవతో సావకసంఘో
ఆహునేయ్యో పాహునేయ్యో,
దక్ఖిణేయ్యో అఙ్గాలీకరణేయో
అనుత్తరం పుఞ్ఞకేత్తం లోకస్సా
ఽతి సంఘస్సగుణా అనుస్సరిత
బాబ్బ-” విసుద్ధిమగ్గో. భా. ౯

౧౨౮-౧౩

‘దుక్ఖానుపత్తితో’ — ‘నచదుక్ఖానుపత్తి
తో’ అని వా.

౧౩౦- ౧

అల్పస్సఘము నగరిగింను వైహింసఘముల
యందు, మనస్సును సులలనీయక శాశ్వతా
నందము నొడగూర్చు నచ్యుత్తిపదమును బొందు
నకు విశేషి యు నాగింను ప్రయత్నింప
నలయు నను.

“ ౨

చమస్మృతి యా నిషయమునే యిట్లు విన
గింనుమిచ్చును. హామింను: “యోఽహింస
కాని భూతాని హింస స్వాత్మ సుభేచ్ఛ
యూ; సజ్జెచ్చ మృత్యుకైచ్చెన స క్వచి
త్సుఖి మేగతే. (౫-౪౫)

పు.-శ్లో. లేక శేరా.

౧౩౧౨౫, ౬

‘చంద్రులను’-తప్పు. ‘తల్లిచంద్రులను’-ఒప్పు
తల్లి=పృథ్వి; తండ్రి=అహంకారము; బ్రాహ్మ
ణుడు, ఇద్దరు రాజులు=ప్రపంచము నిత్యము
అనిత్యము ననుభిన్నములు. రాజ్యము=
చక్షు, శ్రోత్ర, ఘ్రా, జిహ్వ, కాయ,
మనఃబలను నిర్మలములు, సూప, శబ్ద,
గంధ, రస, స్పర్శ, ధర్మములను నిర్మలము
ధర్మములు ననుభవకాయకములు; ప్రజ
లు=ఇంద్రియసములు, వీనిని సంపదించిన
వానికి చండనము చేరు. అనగా బ్రాహ్మదాప
ఫలము లట్టివానికి లేవనట. ఇది యిహు
వ్యాఖ్యాని కావించిన వివరము.

“శ్లోకే ప్రజాను మహానీయం శాస్త్రీ దుష్కార్య
ముల వానిరించినను సందాహుడు కాదు.
వానిని బ్రాహ్మదాపము లంటజాలవు” అని
కొండలు.

పురాణములు, శ్లోని, ఇరువదియొక్కవారు
శ్లోనియవీరులను జంపిన పశురాముడు
సంపన్నుడగు బ్రాహ్మణోద్ధిమం డని
వాకొనుచున్నవి. బ్రాహ్మణుడైన సంగీతరింపక
నిరసించుచు నిట్లు సత్యములను పన్నునెంచెను.”
అని వాచకొండలు.

“బద్ధునికాలమున గన్వకాండయు, సాంఘిక
శీవమును బ్రాహ్మణుల హస్తగతములై యుం

పు. శ్లో. లేక పేరా.

దేడివి. ఎట్టివారికైనను స్వర్గవరకములయందు
సానముఁ గల్పించుటకును, అల్పాధికదండము
లను విధించుటకును సమర్థులు బ్రాహ్మణులే
యను నిశ్చయగూర్చి యుండెడిది. వారుమాత్ర
మెట్టి హోరకృత్యమును గావించినను దండ
ర్ములు గారట. సంఘముయొక్క యిట్టి
హీనావస్థను బాదుఁడు సహింపఁజాలక యిట్లు
దెప్పెను.” అని యింకఁగొందఱు.

గారిపుత్త్రులు పెచ్చిన యీ రెండుశ్లోకముల
యొక్క నామని అట్టివారందఱు నాశ్చర్యక
మైరి. అది గుర్తించి నారిపుత్త్రుఁడు చిఱు
నెత్తి సర్వ సాధనలతో “మీ కీవిషయ మా
శ్చర్యమును గొనెందు వింతకాదు. నేనును
నిశ్చిగవాని చిహ్నవాణినుండి యీ విషయ
కును విని వినియెట్లే విస్మయమును జెందితిని.
అందు వారు శ్లోకములను జంపుటాదిగాఁ
గల హోరకృత్యముల నాచరించినను బ్రాహ్మ
ణులు దండార్ములుగా నను పురాణాదిగ్రంథ
ములను, పరిహించుచు పితములైన నగగాది
శ్లోములను నిండు స్మృత్యాదికృతాస్త్ర
ముల నుద్దేశించి యిట్లు తిరస్కారపూర్వక
ముగా నుడివి, పరపడి బ్రాహ్మణుల యధార్థ
మైన కర్మకాండతత్త్వమును వివరింపఁగా
నా యాశ్చర్యము పటాపంచలయ్యె” ననెను.
ఈ మాటలను విని ఆసభనున్నవారు సంతుష్టు

పు.-శ్లో. తేక వేదా.

తైరి. సారిపుష్కరిణి మనల బాధోపదేశముల
నుపన్యసించ ముదాదెనట. ఇట్లు కొండొక
నోడ గలదు.

౧౩౨-౧౬

“ఏకవని చలేన్నిత్యం నిర్భర్థ మస
హాయవా; సిద్ధి మేకస్య సంశ్లేష్
న జహతి సహీయ శే” అని నానుస్కృతి
(౬-౪౩) యందుఁ గలదు.

నిరయవగ్ధో చాన్వితమో

౧౩౩-౧

‘సహీనకమ్మా’—‘నిహీనకమ్మా’ అని.

౧౩౪-౨

‘నిర చాయనకన్దతి’—‘నిర చాయ +
ఉనకన్దతి’

౧౩౫-౪

‘నానమ’ పప్పు; ‘శిక్ష’ పప్పు.

౧౩౬-౧౧

‘నానరిమ’ పప్పు; ‘నానరిమ’ పప్పు.

నాగవగ్ధో తేనీరమో

౧౪౦-౪

‘సత్తోఽన’—‘సన్తోఽన’ అని వా.

౧౪౧-౧౨

‘ఔరేతేతేన’—‘ఔరేతేతేన’ అని వా.

తక్షావగ్ధో చతుసీరమో

౧౪౨-౩

‘అభేనన్దన’—‘అభేనన్దన’ అని వా.

పు.-స్టో. శేక శేక.

౧౩౭_ ౭

‘దిక్ఖా’—‘దిస్సా’ అని.

,, ౯౫౦౦

‘తసినాయ’—‘తసిణాయ’ అని వా.

,, ౧౦

‘తసినం’—‘తసిణం’ అని వా.

౧౫౫_ ౭

మఘది గుఱు ప్రోహస్సులు (ఇంద్రుడు ప్రవాహములు). అవి: చక్ఖు (చక్షు), సోత (శ్రోత్ర), ఘాస (ఘ్రాణ), జిహ్వా (జిహ్వ), కాయ, మన, అనునాభ్యంతరము లాఱును; మాన, సద్ద (శబ్ద), గంశ, రస, ఫోటబ్బి (స్పర్శ), కమ్మ (కర్మ) అను బాహ్యము లాఱును. అవి: సందైరియములు. అవి, కామత్మస్థ, భవ (రూప) త్మస్థ, విభవ (అరూప) త్మస్థ లను గూడనుభవములను మఘదినుఱు.

౧౫౫_౧౫

ప్రహ్లాదపరమహంసాది సమయ మిట్లున్నది “ఏవ మాత్మాఽఽత్మనిజాయతేఽపాసత్యేన త స సాయాఽనుపత్యతి; ఊర్ణనాభి ర్యథా సంయతా సృజతే సంహరత్యపి; జాగ్రత్స్విప్నే తథా జీవోఽచచ్ఛత్సాగచ్ఛతే పునః.”

ప్ర.-శో. లేక పేరా.

౨. విచికిచ్ఛా=విచికిత్స.

౩. నీలబ్బతపరామాసో=నీలవ్రత పరామర్శ.

౪. కామరాగ=కామము.

౫. సత్తిఘ=ప్రతిఘ (శ్వేషము) అనునవి.

పీఠికి 'ఓరంభాగీయ (అనరభాగమునకు చెందిన) సంయోజనము (బంధము)' లని పేరు. అనగా నథోగోపములయందు జన్మముగలగించునవి యనుట.

సర్వోపనిషత్సవనవి అయిదు:

౧. హాసరాగము

౨. అహాసరాగము

౩. మాన (గర్వము)

౪. ఉద్ధృచ్ఛ (కౌర్థ్యము)

౫. అవిజ్ఞా (అవిద్య) అనునవి.

పీఠికి 'ఉద్ధంభాగీయ (ఉద్ధర్థిభాగమునకు చెందిన) సంయోజనము' లని పేరు. అనగా ఉద్ధర్థిలోకములయందు జన్మముగలగించునవి యనుట.

శ్రు-శ్లో. లేక పేరా.

‘ఉత్తరింపుము’-తప్పు. ‘అవసరింపుము మహా నము చేయుము’ ఒప్పు.

అట్లు మననము చేయవలసినవి అయిదు: సద్భా, నతి, వీరియ, సమాధి, ప్రజ్ఞ లనునవి. సంగములు అయిదు: రాగము, (దోస) . ద్వేషము, మోహము, (మాన) గర్వము, (దిట్టి) ద్వంసు లనునవి.

వాహినిని వాటినినాడు: ఓఘుతిన్న=ఓఘ తీగ్గుడు; అనఁగా స్రవాహమును వాటినినాడు. ఓఘు (ప్రవాహ)ములు నాలుగు:

౧. కామోఘ, ౨. మనోఘ, ౩. ది ట్ఠోఘ (మత్స్యోఘము), ౪. అవిద్యోఘ (అవిద్యోఘము) లనునవి.

౧౩౬—౨౦

“ఉత్తరే చాత్మ నాత్మానం మగ్నం సంసార వాచిణ్; యోగాహుధత్వ మానాత్మ్య సమ్మగ్ధత్వ చిత్తహం” అని విశేషాహుతిగో. యోగున్నవాఁ డీవిభావమును బరిహరింపుము:

౧౩౭—౧౩

‘నర్థతం’—‘నర్థతం’ అని.

” ౧౩

‘నర్థి’—‘నర్థి’ అని.

భక్తి-రస-రేఖ.

౧౬౯-౧౮

“అక్కిధనం”-“అక్కిధనం” అని.

“ ”

“అనుస్సదం”-“అనుస్సతం” అని పా

౧౭౧-౨౭

“దీఘం”-“దీఘంవ” అని పా.

“ ౩౨

“మగ్గం”-“దుగ్గం” అని.

“ ౩౩

“బ్రూహి”-“బ్రూమి” అని.

౧౭౩-౬

“సాశసా”-“సాశసా” అని.

“ ”

“చతుద్దస”-“చ చుద్దస” అని.

౧౭౭-౧౧

“నయోని ర్నాపి నంస్కారో నశ్రుతం
నచ నస్తతి; కారణాని ద్విజత్వస్య
వృత్తమేవతు కారణమ్.” భా. వసప.

౧౭౯-౧౬

“త్రాటిని, లోలుపట్టు, గొలుసును” అనగా
“విజ్వేషము, స్త్రీవిత్త భోగాది తృప్తి, మతాభి
నివేశాది సంకుచితాభిప్రాయములనుట. గడియ
ప్రమాను అనగా జ్ఞానకవాటము నడునెట్టు
నవివేకము.

౧౮౦-౨౩

స్థావరములు, జంగమములు-బలవంతములుచుర్చు.
లములు నగు జీవజంతువులయెడనని కొందఱు.

౨-౯ మహాభారతము - కాంతిపర్వము : “అనిష్క-
షాయే కాషాయ మీహార్థ మితి
విద్ధి తమ్; ధర్మధ్వజానాం ముడ్డానాం
వృత్త్యర్థ మితి మేమతి.” దీనిని బరి
శీలించుడు.

త్రి పి ట క ము లు

వాని అంతర్భాగములు

తిపిటక—౧. వినయపిటక, ౨. శుత్రపిటక, ౩. అభిధమ్మపిటక.

౧. వినయపిటక—౧. శుత్రవిభంగ, ౨. ఖంధక, ౩. పరివాగ.

౧. శుత్రవిభంగ—౧. పారాజిక, ౨. పాచిత్తియ.

౨. ఖంధక—౧. మహావగ్గ, ౨. కుల్లవగ్గ.

౨. శుత్రపిటక—౧. దీఘనికాయ, ౨. మద్ధిమనికాయ,
౩. సంయుత్తనికాయ, ౪. అంశుత్తనికాయ, ౫. ఖుద్దక
నికాయ.

ఖుద్దకనికాయ—౧. ఖుద్దకపథ, ౨. ధమ్మ
పద్ది, ౩. ఉదాస, ౪. ఇతివృత్తక, ౫. శుత్ర
నిపాత, ౬. విమానవత్థు, ౭. కేతవత్థు, ౮. తేర
గాథా, ౯. తేరీగాథా, ౧౦. జాతక, ౧౧. నిద్ద
స, ౧౨. పటిసంభిదా, ౧౩. అపాదాస,
౧౪. బుద్ధవంశ, ౧౫. చరియాపిటక.

౩. అభిధమ్మపిటక—౧. ధమ్మసంగణి, ౨. విభంగ,
౩. కథావత్థు, ౪. పుగ్గలపజ్జత్తి, ౫. ధాతుకథా, ౬. య
మక, ౭. పజ్ఞాన.

వీ రి క

శేరి. పంక్తి.

౬_౮ శేర్పుట—‘శేర్పుట’ అని.

౧౫_౬ ఆగమంద్ర—‘ఆగామింద్ర’ అని.

౧౬_౨౦ జన్మము పవిత్ర—‘జన్మ మపవిత్ర’ అని.

౨౧_౬ ఆరాళ—‘ఆరాళ’ అని.

౨౨_౧౪ నడిగింపు—‘నడగింపు’ అని.

౨౩_౧౬ ఆరాళ—‘ఆరాళ’ అని.

౨౪_౧౬ గార్య—‘గ్రార్య’ అని.

౨౫_౧౫ ఉపాసకభిక్షుకీ—‘ఉపాసితోపాసకభిక్షుకీ’ అని.

౩౯_౧ స్త్యహింసా—‘స్త్యహింసా’ అని.

౪౦_౧౬ మహామునీనాం మతయశ్చ భిన్నా—‘మహాముని
ర్యశ్చ మతం ప్రమాణమ్’ అని పా.

౪౩_౧౦ మతావలంబు—‘మతావలంబిను’ అని.

